

tv-15 naš TOVARIS

Št. 37

29. septembra 1988

Leto XXVI

Cena izvoda 700 din

Glasil o borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Zaostrovanje do neznosnosti

Kar se dogaja na srbskih in črnogorskih mitingih in kar pišejo ter govorijo ideologiji in strategiji Slobodana Miloševića privrženi novinarji in politiki, obtožujoč kontrarevolucionarnega delovanja vsakogar, ki ne piha v njihov rog, presega vsakršno razumno in še sprejemljivo mero.

Republiška konferenca SZDL Slovenije in Predsedstvo naše republike sta zoper to in takšno nasilje izrazila javna in zelo določna opozorila. Svoj Poziv k razumu je izreklo tudi predsedstvo Zveze socialistične mladine Jugoslavije. Zelo določen je bil glede tega tudi predsednik hrvaškega Predsedstva Ivo Latin v svojem govoru v Pazinu. Zlasti močno je odmeval odstop Franca Šetince iz predsedstva CK ZKJ, saj gre za skrajno resno opozorilo in pri tem tudi za kar najbolj alarmantne besede.

Nad vsem, kar se dogaja in kar je v tej zvezi izrečeno ali zapisano – z vsemi brezni zlih slutenj o »orožju in krvi« vred, se moramo nehumano in globoko zamisliti... dokler je še čas.

Izredno pomembna je napovedana 17. seja cen-

tralnega komiteja ZKJ, ki bi morala biti sklicana že v zadnjih dneh septembra, a so njen sklic odložili.

Čakanje in odlaganje

Vrhovno vojaško sodišče, ki bi naj bilo 26. septembra odločalo o pritožbah obsojene četverice slovenskih publicistov z ene ter njihovega tožilca z druge strani, je obravnavo preložilo na 30. september, s tem pa je tudi podaljšana napetost čakanja na razplet nasprotij, ki so sledila sodnemu procesu pred vojaškim sodiščem. Napovedano je namreč, da bo neposredno po končanem procesu sledila poglobljena vsestranska razčlenitev vseh njegovih okoliščin, k čemur sta bila v prejšnjem in tem tednu pridodana še dva dokaj »šokantna« impulza: 52. sporočilo odbora za varstvo človekovih pravic (ki govori o »prestreljenosti« našega življenjskega prostora s – tudi ustavno, pa seveda moralno – dvomljivimi metodami policijskega nadzora in pritiskov) ter oster besedni protinapad generalmajorja Iva Tominca na predsednika Janeza Stanovnika, kar vse kliče po čimprejšnjem razčiščenju.

Poziv mladih

Zveza socialistične mladine Slovenije je objavila svojo Evropsko deklaracijo. V njej pravijo: »Člani ZSMS smo tudi državljani Evrope. Razglasamo svojo pravico do gospodarskega razcveta, do blaginje in demokracije. Utrujeni smo od gospodarske krize, ideoloških vojn in mednarodnih spopadov, ki pretresajo našo državo. Obsojamo zunanjo politiko, ki nas je izolirala od našega kulturno-zgodovinskega, gospodarskega in političnega okolja. Namesto križarskih vojn proti notranjim sovražnikom sprožamo pozitivni projekt integracije v Evropo.«

Nočemo in ne smemo ostati gluhi!

So se voljni dogovoriti?

Problemi razvoja, zadolženosti in trgovine so poglavitne teme skupščine Svetovne banke in Mednarodnega denarnega sklada, ki se je v Zah. Berlinu udeležuje okrog 10.000 uglednih finančnih strokovnjakov. Pred letno skupščino so bile v mestu demonstracije, ki so jih organizirali v znamenje solidarnosti z državami v razvoju. Med demonstracijami je bilo ranjenih več policajev in civilistov.

V duhu 45-letnic

Skozi vso letošnjo zgodnjo jesen se vrstijo shodi, proslave in tovariška srečanja v znamenju petinštiridesete obletnice ustanovitve posameznih slovenskih narodnoosvobodilnih brigad ter drugih pomembnih dogodkov, ki jih je ob kapitulaciji fašistične Italije prinesel jesenski čas triinštiridesetega.

V Titovem Velenju so se zbrali bračičevci, v Ljubljani borci Ljubljanske brigade, na Turjaku prešernovci, med njimi nekdanji juristi, ki so v odločilnem naskoku zlomili odpor na tamkajšnjem gradu utrjenih belogardistov, v Zagradcu nekdanji vosovci, na Vojškem partizanski novinarji, na Gorjancih borci Gorjanskega bataljona – vsi brez izjeme s ponosom zazrti v svoje bojne in življenjske spomine, a hkrati s skrbjo in nejevoljo v razrvanost naših zdajšnjih dni, ki so, takšni, kot jih doživljamo, vse prej kot uresničenje velikega hotenja, zavoljo katerega so se pripadniki mladega rodu pred petinštiridesetimi leti pognali v osvobodilni in revolucijski boj.

Slavje ob petinštirideseti obletnici naših brigad in njihovih velikih bitk spričo vsega, kar nas prevzema in vznemirja v teh dneh, še zdaleč niso samo oddolžitve spominu, temveč klic k razumnemu in dejavnemu spopadanju s premnogimi težavami našega sedanjega življenja.

»V nas je še živ duh zavesti in tovarištva«

Marko Vrhunec na srečanju borcev Ljubljanske brigade (X. SNOUB) ob petinštirideseti obletnici njene ustanovitve

Mi, borci, smo bili srečna mlada generacija. Zgodovinski prelom II. svetovne vojne nas je sicer postavil pred težke preizkušnje, omogočil nam pa je, da smo se podali v neizkušen boj na življenje in smrt s fašizmom, nacizmom in domačim izdajstvom. Kaj je večjega in lepšega za neko generacijo in njeno mladino, če se, čeprav za ceno lastnega življenja, lahko bori za svoj obstoj, svobodo in neodvisnost naroda ter vsestranski družbeni napredek! V zgodovini je malokateri mladi generaciji bilo dano, da se za te vrednote in ideale bori z orožjem v roki, neposredno, s tako premočnim sovražnikom, kot je to bilo dano nam, partizanski generaciji. Tudi še tako težke razmere, pomanjkanje, trpljenje in žrtve nas v tem boju niso ustavile – močnejša je bila zavest, da se borimo za pravično stvar, za človeka vredno življenje ter za občečloveške ideale, kot so svoboda, neodvisnost, enakopravnost, socialna pravičnost in humanizem. Čeprav smo morali držati v rokah puško in mitraljez, partizani nismo marali orožja; bilo nam je le sredstvo, da se z njim odbranimo pred tistimi, ki je neusmiljeno, z vsemi sredstvi uničeval naša življenja in hotel s totalno vojno iztrebiti naše narode. Ko smo se borili zase, smo se obenem borili za mirno in varno, človeka dostojno življenje na zemlji.

NOB in njene pridobitve so dale pečat vsemu po vojnemu življenju. Danes, po 45. letih, so pridobitve

in ideali, za katere smo se borili takrat, postali vsesplošne in trajne vrednote našega naroda in povojnega sveta, zakladnica vsega človeštva. Vključene so v temeljne sisteme in številne dokumente ZN, v opredelitvah gibanja neuvrčenih in drugih naprednih sil, ki danes delujejo za njihovo uresničitev. Celo tisti, ki teh vrednot v mednarodnih odnosih ne sprejemajo, ali jih hladnokrvno kršijo, kadar jim to ustreza, ter uporabljajo silo, nasilje in izkoriščanje, jih ne upajo javno zavreči. Svet je na pridobitvah NOB po II. svetovni vojni izgradil novo civilizacijo, ki je sicer še polna sporov, kriz in lokalnih vojn, vendar je vsak dan bolj globalna, občečloveška in pravičnejša. Na njenih temeljih se napredno človeštvo danes krčevito bori za uveljavljanje dveh najpomembnejših ciljev: miru in družbenoekonomskega razvoja, ki naj zagotovita slehernemu človeku in narodu svobodno in varno, dostojno življenje.

V takem svetu se je skozi 45 let na pridobitvah NOB razvijala tudi Jugoslavija. Zahvaljujoč politiki, ki jo enačimo s Titovim imenom.

Rezultati te Titove politike so znani in veliki. Iz zaostale in razrušene dežele je Jugoslavija postala srednje razvita in s svetom povezana socialistična država, z velikim mednarodnim ugledom zaradi svoje notranje stabilnosti in miroljubne politike.

(Nadaljevanje na 3. strani)

Iz vsebine današnje številke

O odzivih na povabila k sodelovanju v organizaciji srbsko-črnogorskih mitingov v posameznih občinah mariborske regije poroča naš mariborski sodelavec

na 3. strani

S koroških kmetij, z nekaterih tamošnjih »javk brez hajke« (uresničene zamisli Skupnosti koroških partizanov) se oglaš v besedi in sliki Bojana Žokalj-Jesih

na 8. strani

Na Obalo, v Piran, med mlade in njihove vzgojitelje vas popelje popotni zapis izpod peresa Zive Drole

na 9. strani

Kaj žuli mariborske borce?

Na naša vprašanja sta odgovarjala predsednik MO ZZB NOV Maribor Jože Berce in sekretar Bojan Skerbinjek.

V mariborskih občinah je okoli 5200 članov zveze borcev, ki so vključeni v 68 krajevnih organizacij. Večinoma so upokojeni, nekaj pa je kmetov in še zaposlenih. V Mariboru je tudi 47 nosilcev spomenice 1941. Pri mestnem odboru ZZB NOV Maribor pridno delujejo številne komisije. O problemih, ki žulijo mariborske borce, smo se pogovarjali s predsednikom Mestnega odbora ZZB NOV Maribor Jožetom Bercetom in sekretarjem Bojanom Skerbinjekom.

Kateri problemi so trenutno v ospredju pri delu borčevske organizacije v Mariboru?

Problemov je več, vendar borcev v tem trenutku najbolj tišči in boli gospodarsko in politično stanje v državi in način, kako se posamezni problemi rešujejo ali ne rešujejo. Borci ne moremo razumeti, da o posameznih problemih že več let dolgo govorimo, vendar jih ne rešujemo in ostajamo samo pri besedah. Borci pa so zaskrbljeni tudi zaradi mednarodnih odnosov.

Menim, da se ruši to, kar smo med NOB pridobili in v zadnjih letih razvili. Borce posebej moti žaljiv odnos posameznikov do NOB, do načel avnojske Jugoslavije, do osebnosti tovarišev Tita, Kardelja in drugih pomembnejših revolucionarjev. Borci z obžalovanjem ugotavljajo, da vloga ZK slabi in da ne odigrava svoje revolucionarne vloge. Zato mnogi borci, predani in poštteni člani zapuščajo njene vrste, čeprav to v tem trenutku ni najboljša rešitev.

Kako ohranjate, razvijate in prenašate tradicije NOB na mlado generacijo?

Komisije za revolucionarne tradicije pri mestnem odboru, občinskih odborih in krajevnih organizacijah ZB temu vprašanju posvečajo in dobro sodelujejo z mentorji. Pri mestnem odboru ZB deluje aktiv razlagalcev revolucionarnih tradicij, ki je bil pred leti ustanovljen pri občinskem odboru ZB Maribor Rotovž. Ta aktiv dela strokovno in zelo kakovostno in se je uveljavil s svojim delom zlasti na srednjih šolah. Tematike NOB razlagalci ne posredujejo vsiljeno ter izbirno tem prepuščajo. Za svoje učinkovito delo je ta aktiv letos prejel tudi zvezno plaketo ZB Jugoslavije. Mariborski mladi najraje sprašujejo o raznih tabu temah (o dachauskih procesih, o Golem otoku, Rogu). Ob tem morajo biti razlagalci pripravljeni, črno-belo slikanje razmer o NOB ni dovolj.

Razlagalci poskušajo čim bolj stvarno prikazati posamezne dogodke iz tega obdobja naše novejši zgodovine.

Ali imajo borci v celoti rešene svoje stanovanjske probleme?

V glavnem so rešeni vsi stanovanjski problemi borcev. Glede na starost pa nekateri borci iščejo možnosti za zamenjavo stanovanj iz višjih nadstropij v pritličje in iz dražjih v cenejša stanovanja. V zadnjem času pa je vedno več primerov, da borci iščejo stanovanjska posojila za popravilo in obnovo svojih stanovanj in stanovajskih hiš. Žal pa je denar v ta namen zelo pikel, saj so letos samo dvema prosilcema lahko odobrili po 1,5 milijona dinarjev v ta namen, medtem ko so ostali prosilci dobili dosti manj. Veliko vlog pa so zaradi pomanjkanja denarja morali zavrniti...

Kakšno je zdravstveno stanje borcev?

Zdravstveno stanje borcev je glede na povečanje starosti vedno slabše, saj borce pestijo razne bolezni srca, ožilja, revmatizem in nekatere druge starostne tegobe. V Mariboru dela pri ZD Maribor zelo uspešen dispanzer za borce, ki ga vodi dr. Borut Hajnrih. Del borcev – vojaških upokojencev pa uporablja zdravstvene storitve v garnizijski ambulanti, ki prav tako uspešno opravlja svojo funkcijo.

Pritožb je pravzaprav malo, največ pa jih je glede odobravanja zdraviliškega zdravljenja. Kriteriji so se namreč glede na zmanjšanje sredstev zaostri; menimo pa, da družba še vedno posveča posebno skrb tem problemom.

Kaj lahko poveste o delu domicilnih odborov posameznih partizanskih enot v Mariboru?

V mestu Maribor imajo domicil 14. divizija, Lackov odred in 11. SNOUB Miloš Zidanšek. Razen tega obstaja pri mestnem odboru ZB Maribor še 17 podoborov

posameznih partizanskih enot, ki imajo domicil v drugih občinah. Večina podoborov je zelo zagnanih.

Kaj menite o delu Muzeja narodne osvoboditve in o pogojih za njihovo delo?

Muzej Narodne osvoboditve ima pomembno vlogo na območju Maribora in širše okolice. Njegova dejavnost se nam zelo pomembna, saj pomaga domicilnim enotam pri zbiranju in preverjanju podatkov in se tesno povezuje s SZDL in njenimi sveti za razvijanje in ohranjanje revolucionarnih tradicij. Uspešni so pri organiziranju raznih stalnih in občasnih tematskih razprav s tematiko NOB, pridno sodelujejo z mestnim odborom Zveze borcev. Znano je, da ima muzej prostorske težave in da ne more razstaviti celotnega gradiva in hitreje razvijati svojih načrtov. Že pred leti smo sprožili pobudo za njegovo dograditev, vendar je vse skupaj padlo v vodo zaradi pomanjkanja denarja...

Kaj pa moški pevski zbor Partizan?

Glede na veliko razumevanje Doma JLA so zagotovljeni najprimernejši prostorski pogoji za njegovo delo. Letos slavi zbor 25-letnico svojega obstoja, ki ga bodo obeležili novembra s samostojnim koncertom v Unionski dvo-

rani. Ob tej priložnosti bo prejel pevski zbor tudi državno odlikovanje. V pevskem zboru so najprej peli samo borci, sedaj pa vključujejo vanj tudi mlajše pevce, ki imajo veselje do partizanske pesmi. Težave pa so z dotacijami.

Kako ocenjujete delo Festivala Kurirček?

Festival Kurirček se je v 25 letih svojega delovanja uveljavil: uspel je združiti literate, ki ustvarjajo za mlade in otroke. Njegovo dejavnost visoko cenimo; v sedanjih zaostrenih gospodarskih in političnih razmerah pa je njihova dejavnost še bolj potrebna. S svojimi akcijami v raznih predelih države razvijajo bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti.

Kako napreduje pisanje monografij za posamezne partizanske enote?

Letos je izšla v dveh knjigah zelo kakovostna monografija o Lackovem odred, ki jo je napisal dr. Milan Ževart, ravnatelj Muzeja narodne osvoboditve Maribor, ki so jo odkupile občinske skupščine mesta Maribor, skupščine nekaterih drugih občin v Podravju in na Koroškem in jo podarile borcem Lackovega odreda. V zadnjih letih je bil pri pisanju monografij zelo uspešen Mirko Fajdiga. Sedaj pripravlja Lojze Penič monografijo o mariborskem okrožju OF. Tudi za nekatere druge partizanske enote so v pripravi monografije, ki se bodo postopoma pojavile v tisku.

Kakšen pa je odnos Mariborčanov do JLA?

Tradicionalno dober je. V Mariboru je bila povezava med JLA z ljudmi, KS, de-

lovnimi organizacijami in družbenopolitičnimi organizacijami vedno vzorna. K temu je prispeval tudi aktiven odnos JLA do prebivalcev pri gradnji cest, vodovodov in pri reševanju njihovih drugih življenjskih težav. Pokvariti jih ne morejo niti posamezniki s svojimi razdrinanim nastopi.

Kako pa sodelujete z mladino in mladinsko organizacijo v Mariboru?

Kar uspešno, saj vsa bistvena vprašanja usklajujemo. Predstavnik predsedstva mestnega odbora ZB pa se udeležuje sej predsedstva MK ZSMS Maribor, uspešno sodelovanje mladine in borcev se kaže pri pohodih s tematiko SLO in DS, pri izletih v kraje, znane iz NOV, tovariških srečanjih, na pohodu... Mestna konferenca ZSMS vsako leto pripravi ob dnevu žena tudi tradicionalno srečanje z borkami, ki je zelo odmevno.

Kaj menite o trenutnih razmerah v borčevski organizaciji v Jugoslaviji?

Vsekakor nas moti, da tudi med borčevskimi organizacijami in borci ni več tistega tovarištva, enotnosti in revolucionarnosti iz NOB, na kar smo bili borci vedno ponosni in navajeni. Mislimo, da nastopanje nekaterih pomembnih funkcionarjev borčevske organizacije ni bilo ustrezno. To negativno vpliva na odnose med borci in borčevskimi organizacijami v Sloveniji in Jugoslaviji in ne prispeva k ugledu organizacije in posameznikov.

Kaj pa o sedanji organiziranosti mariborskih občin?

Model sedanje organiziranosti se, kot kaže, ni obnesel. Poiskati bo treba drugačno

organiziranost, o kateri se bodo morali Mariborčani čimprej izreči v javni razpravi. Menimo tudi, da bi morali proučiti tudi sedanjo medobčinsko organiziranost.

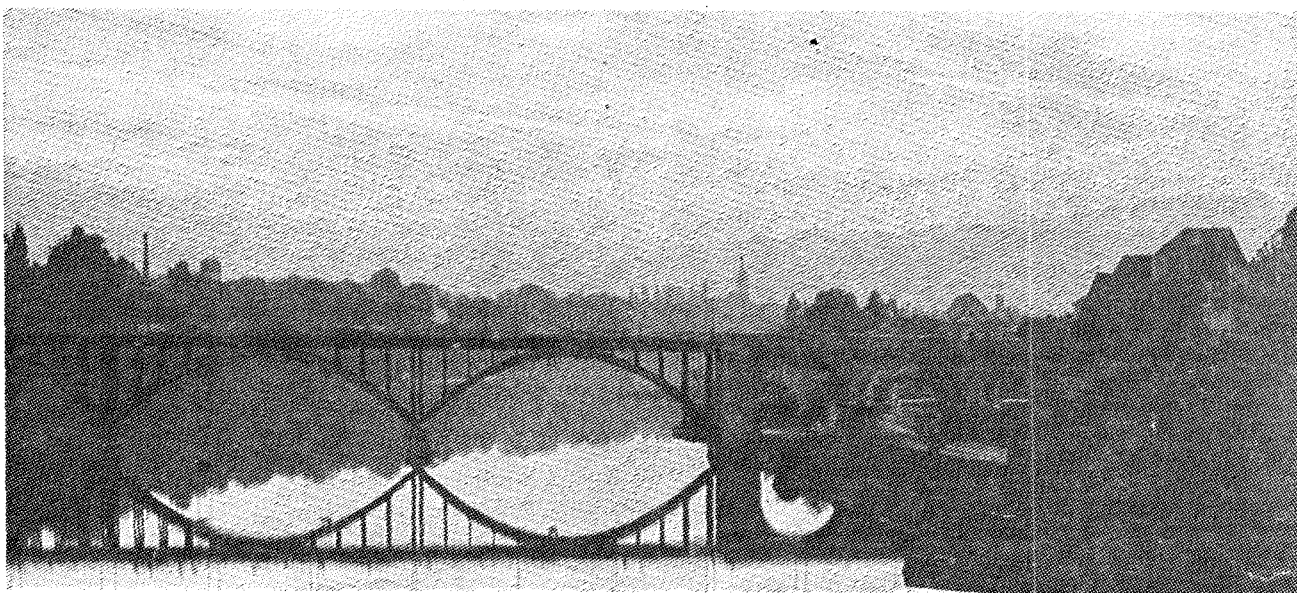
V tisku veliko pišejo o družbenopolitičnih problemih, pa tudi posebej o delu borčevske organizacije.

Da, na splošno pa sodimo, da je pisanje nekaterih glasil v jugoslovanskem prostoru o nekaterih resnih družbenopolitičnih problemih usmerjeno preveč senzacionalistično. Mislimo, da bi morala sredstva obveščanja bolj poudarjati nekatere pozitivne dosežke v naši družbi. Pri tem pa je prav, da so kritična do pomanjkljivosti, napak in zlorab. Informacije o posameznih dogodkih so še vedno nepopolne in se objavljajo z zamudo. Pisanje o problemih borčevske organizacije v Mariboru v Delu, Večeru, TV-15 in nekaterih drugih sredstvih obveščanja pa je objektivno in dobro. Tega pa ni mogoče trditi za nekatera mladinska glasila.

Ali ste za organizacijo mitingov solidarnosti s Srbi in Črnogorci v Sloveniji?

Priključujemo se stališčem republiške konference SZDL Slovenije in jih v celoti podpiramo. Menimo, da takšni mitingi ne rešujejo zapletenih problemov in mednarodnih odnosov, temveč jih nasprotno – zastrujejo. Reševati jih je treba na Kosovu; v sodelovanju z Albanci, Srbi, Črnogorci in drugimi narodnostmi, ki živijo na tem območju. Živeti morata tudi bratstvo in enotnost! Tudi v sodelovanju z vsemi pobratenimi občinami smo že marsikaj storili.

M. Kos

Drobna knjižica, a velikansko delo

Koroški partizani, organizirani v Skupnost koroških partizanov Ljubljana in Zvezo koroških partizanov Celovec, so ob natisu brošure – vodnika, ki vabi na »koroška pota, na javke brez hajke«, pripravili tiskovno predstavitev, zazrto, kajpak, v precej širši in globlji razsežja njihovega celokupnega delovanja.

V uvodni besedi so zapisali:

Skozi ta naša dejanja se vleče kot rdeča nit misel na tiste koroške ljudi na obeh straneh meje: v Podjuni, Rožu, Zilji, na Gurah in Svinjski planini, v Savinjski, Mislinjski in Mežiški dolini, ki so dajali zatočišče partizanskim borcem in aktivistom, živež, pravo koroško domačnost in toplo človeško pomoč in gostoljubnost.

Razmišljali smo, kako bi se oddolžili vsem žrtvam nacizma na Koroškem in vsem, ki so nam pomagali ali nam drugače stali ob strani.

Rodila se je zamisel o partizanskih poteh na prek 2.000 kvadratnih kilometrov ozemlja na obeh straneh državne meje. Kot zanimive točke vseh partizanskih poti so takoj izstopile partizanske javke kot zelo konspirativni kraji, kjer so se srečevali potujoči in domačini, kjer so se zbirale vojaške enote, prek katerih so

potovala poročila in navodila in kjer se je izvedelo največ novic...

Na obeh straneh meje so izbrali za svoj namen 155 »punktov« (lahko bi jih seveda veliko več, kajti partizanskih javk, hiš, kjer so bila vrata partizanom vselej odprta, je bilo v resnici veliko). »Na tem ozemlju bi kar težko našli hiše, katerih prebivalci nam med vojno niso nikoli pomagali«, so napisali. V vseh teh krajih oziroma hišah se je bilo treba dogovoriti, da bodo sprejemale obiskovalce, ki bodo – in kadar bodo, pač po svoji prosti izbiri, peš ali z vozili na posamičnih sprehodih ali na pohodni poti – prihajali naokrog, kar vse je zahtevalo velikansko delo, katerega vnanji rezultati je izid drobne knjižice, njegovo bistvo in notranje vezivo pa sta ljubezen do koroške dežele in njenih ljudi ter neprecenljiva srčna zavzetost za izpeljavo zastavljene zamisli.

V knjižici (ki je izšla v 5000 izvodih, pripravljajo pa še njen izid v nemškem jeziku) so navedeni natančni naslovi vseh »javk«, kamor bodo popotniki lahko vodila pota v posameznih občinah na naši in avstrijski strani.

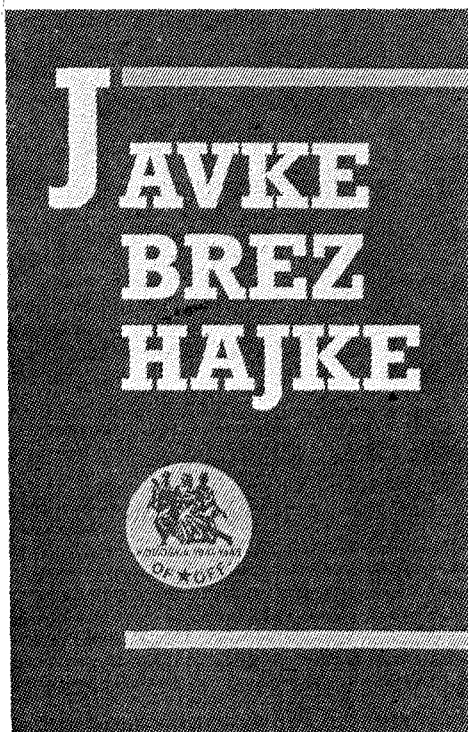
Oglejmo si poljubno izbran primer: Želzna Kapla/Eisenkappel

A-29 Wölfl, Lobnik
A-30 Tavčman, Lobnik
A-31 Sadolšek, po partizansko pri Ivanki, Lobnik
A-32 Polanšek-Hojnik, Lepena
A-33 Peršman, po partizansko pri Ančki, Koprivna
A-34 Urbančič, p. d. Šejin, Bela
A-35 Posojilnica, Železna Kapla (pokopališče Reberca, pokopališče Železna Kapla)
A-36 Varh, Obirsko
A-37 Novak, Obirsko
A-38 Smrtnik, po partizansko Na kegljišču, Korte
A-39 Hribar, p. d. Točaj, Korte
A-40 Haderlap, p. d. Kovač, Obirsko

Seveda so pripisani tudi natančni napotki in pojasnila: o smereh poti, o žigovanju posameznih obiskov, o značkah, ki bodo sledile »prijemljenim« žigom in o vsem, kar še sodi zraven.

Organizatorji »javke brez hajke« vabijo in prosijo krajevna, tovarniška in druga glasila, naj naslove javk iz njihove knjižice ponatisnejo, na ta način spodbudijo kar največ ljudi, da se bodo podali na ta lepa in zanimiva pota, ter jim omogočijo te izlete ali pohode, ne da bi kupili samo brošuro.

Tudi v TV-15 bomo sledili temu povabilu koroških partizanov, saj smo z njimi vred veseli uresničenja lepe zamisli.

Prisluhnite mi, prosim!

Poslušam radio, gledam TV, berem časopise in premišljam. Da, pa tudi zasrbljena postajam in me je skoraj strah.

Kaj naj pomenijo pisane množice ljudi, ki vsak večer kričijo na TV? Kako naj si razlagam njihove klice po orožju? Zakaj si ga želijo? Za koga ali proti komu?

Vse to me bega. Premišljam o vrstnikih, ki so vsem tem dogodkom vsak dan priča. Ali se res že tako sovražimo, da se bomo med sabo pobili? Ali se res ne moremo nič več lepo dogovoriti in se spoštovati? Kdo nas je zaslepil?

Ali je tebi, Zorica iz Zagreba, Dalibor iz Beograda, Maja iz Ljubljane, Vasilije iz Skopja, Mirko iz Titograda, Neda iz Sarajeva in še številnim drugim, razumljivo, kaj govori in dela tvoj oče, brat, stric...? Razmišljate, kdaj o tem? Se vam ne zdi, da

so pozabili, za kaj so se bojevali njihovi dedje in tudi oni sami?

Spomnite jih in prosite jih s svojim poštenim otroškim srcem, naj bodo pametni, naj nam ohranijo domovino in mir! Povejte jim, da imamo kot njihovi otrci celo pravico zahtevati od njih, da mislijo na nas in na našo prihodnost, da nočemo takega otroštva, kot ga živijo naši vrstniki po svetu, kjer vladajo lakota, vojna in sovraštvo. Zahtevajmo v imenu vseh Slobodank, Srdžanov, Milen, Dubravk, Anic... da bi ostala naša Jugoslavija takšna, za kakršno je bilo prelite neizmerno veliko krvi vseh narodov in narodnosti Jugoslavije! Imamo toliko moči?

Mojca Vučajnik
8. r., Nov. krožek OŠ Artiče

Kosovska drama in mitingi

Koliko časa bo še trajalo? Ali ji res ni videti konca? Kdo jo razpihuje in neti mednacionalno nestrpnost? Zakaj vse to?

Taka in podobna vprašanja si v zadnjem času zastavlja vedno več ljudi in seveda tudi borci v naši ožji domovini. Pri tem so nemalokrat zaskrbljeni, kajti stvari se še zaostrujejo. Deležni smo očitkov, češ Slovenci se do tega, kar se dogaja, distancirajo. To pa ni res.

Kosovska drama se ni rodila šele včeraj, traja že dolgo. Slovenci nikoli nismo stali ob strani in mirno zrlji, kaj se dogaja na Kosovu. Še kako smo se zavedali, da je ta drama, mimo drugega, predvsem odsev gospodarske nerazvitosti v pokrajini. Da bi jim pomagali, smo v zvezni sklad za nerazvite prispevali nemajhne zneske, poleg tega pa je slovensko združeno delo v zadnjih sedmih letih združilo za kosovsko pokrajino 42,9 milijard dinarjev. Verificiralo je 63 samoupravnih sporazumov z investicijsko vrednostjo nekaj več kot 140 milijard dinarjev, kar je omogočilo zaposlitev skoraj 13.000 delavcem.

Na sedanjih zborovanjih, ki opozarjajo na dramo kosovskih Srbov in Črnogorcev, je slišati samo eno plat resni-

ce. To pa zaostruje nacionalne odnose. Nam v Sloveniji je pri tem docela jasno, da brez sodelovanja Albancev, Turkov, Muslimanov in Romov ne bo mogoče rešiti kosovske drame in tudi ne položaja Srbov in Črnogorcev v tej pokrajini.

Organizatorji protestnih zborovanj so šli še dlje. Nekateri slovenske občine, ki so pobratene s srbskimi, so prejele pozive, naj se slovenski predstavniki udeležijo mitingov v Srbiji, ali pa jih pripravijo doma, se pravi v Sloveniji. Doslej so prejele pozive naslednje občine: Slovenska Bistrica (iz Svetožareva) Maribor, (iz Kraljeva) Murska Sobota (iz Paračina) Ljutomer (iz Titovega Užica) ter Ravne na Koroškem (iz Bele Palanke in Čačka). Na koroški radio v Slovenji Gradec pa je iz Gornjega Milanovca prispelo pismo, v katerem je prebrati trditev, češ da sredstva javnega obveščanja v Sloveniji nerealno prikazujejo dogajanje na Kosovu in v Srbiji.

V Sloveniji in v Srbiji je občin, ki so med seboj pobratene, več kot šestdeset.

Kaj so rekli in kako so se odločili v posameznih občinah?

V Slovenski Bistrici so dejali, da se mitinga solidarnosti, ki so ga Svetožarevčani

pripravili za svoj občinski praznik, ne bodo udeležili. S tem nikakor nočejo zmanjšati pomena vsega tistega, kar so posamezne družine v tej občini nudile slovenskim izseljencem od leta 1941 do osvoboditve, le da ohranjeni spomini in pobratenske vezi ne morejo biti cena za privrženost mitingom, kakršni so ti, saj več škodijo kot koristijo.

V mariborski SZDL so ostro obsodili vse in vsakršne oblike pritiska na kogarkoli na Kosovu. Menijo, da mitingi niso ustrezen način za reševanje problemov v kosovski pokrajini. Storili bodo vse za ohranitev brat-skih vezi med Mariborom in Kraljevim. V okviru vsakoletne Vesele jeseni so pripravili dan Kraljeva ter poslali v pobrateno mesto kulturno skupino. Na eni izmed prihodnjih sej predsedstva SZDL bodo razpravljali o Kosovu – v navzočnosti predstavnikov Kraljeva.

V Murski Soboti so sicer opozorili na ustavno pravico zbiranja ljudi za miting, vendar so prepričani, da problemov na Kosovu ni mogoče reševati na ulicah, saj taki shodi konflikte le še poglobljajo. So za dialog, vendar v okviru družbenopolitičnih organizacij in skupnosti

V Ljutomeru so se odločili, da se mitinga v Titovem Užicu ne bodo udeležili. V svojem odgovoru na vsebino so zapisali, da se zavzemajo za krepitev avnojske Jugoslavije in za bratske vezi, stikane med NOB ter obsojajo vsakršne pritiske na katerikoli narod in narodnost v Jugoslaviji. Pritiskom so izpostavljali vsi prebivalci na Kosovu, ne le Srbi in Črnogorci.

V Ravnah na Koroškem so obravnavali kar dvoje pozivov: iz Bele Palanke in iz Čačka. Ponovili so že večkrat izraženo stališče vodstva slovenske SZDL. Enako so ravnali v Slovenj Gradcu.

Tako v občinah, ki so bile povabljene na protestnem zborovanju v Srbijo. Njihovi predstavniki obljubljajo, da se bodo trudili, da bi sedanji očitki na rovaš slovenskih zavrnitev udeležbe na mitingih v Srbiji ter organiziranju mitingov solidarnosti s kosovskimi Srbi in Črnogorci v Sloveniji ne skalili dobrih odnosov s srbskimi občinami. Prepričani so, da stališča gromovnikov in prenapetežev, ki si dajejo duška na množičnih shodih, niso tudi glas razuma večine srbskih ljudi, pri čemer je seveda popolnoma jasno, da se od njihovih problemov, prizadeti in zdravi želja tudi mi ne distanciramo.

Drago Miklavc

»V nas je še živ duh zavesti«

(Nadaljevanje s 1. strani)

Zakaj govorim o teh znanih dejstvih? Zato, ker so se po Titovi smrti politične in gospodarske razmere pri nas naglo poslabšale in je danes prišlo do stanja, ki je vse bolj krizno in nas težko prizadeva.

Mi, borci, ocenjujemo, da do političnih ekscesov in krize prihaja zlasti tam, kjer se oddaljujejo od vrednot in pridobitev NOB. To je predvsem glede nacionalnega vprašanja, za katerega smo resnično menili, da je pri nas enkrat za vselej rešeno. Kaj pomeni govoriti po 45. letih Avnoja, da se zavzemamo za avnojsko jugoslavijo? Kako je mogoče, da se Srbi in Črnogorci na Kosovu morajo boriti za svoje osnovne človeške in narodnostne pravice, kar nekateri izrabljajo za poziv na bratomorno vojno proti Albancem? Eno nasilje rodi drugo, en šovinizem drugega. Edina rešitev je v doslednem uveljavljanju bratstva in enotnosti. Ljudska volja in

gnev naj se le izražata v javnih protestih in mitingih; toda ne na račun drugega naroda ali z zahtevami po rušenju naše ustavne ureditve, temveč kot skupen protest vseh naših narodov in narodnosti proti nacionalizmu, šovinizmu in separatizmu vseh vrst.

Sedanje razmere so zajele seveda tudi Zvezo borcev. Z grenkim občutkom smo spremljali zadnje obračune v predsedstvu ZZB Jugoslavije in težko dojemamo nekatere politikantske odzive med borci, ki vodijo v diferenciacijo. Mislim, da izražam mnenje vseh vas, da ZZB ne sme biti predmet nacionalističnih in karierističnih sporov in da se zavzemamo, da ostane čvrsta in enotna, na razvijanje pridobitev NOB usmerjena organizacija.

Borci menimo, da bomo le z upoštevanjem vrednosti in pridobitev NOB sposobni razvijati Slovenijo in Jugoslavijo kot neodvisno, odprto, demokratično, socialistično in neuvrščeno državo.

Prišlo je okoli 150 nekdanjih borcev iz raznih predelov Slovenije in od drugod, tudi iz Beograda. Spored je bil obogaten s kulturnim programom, ki je imel dva dela. V prvem so pionirji viške šole »Desete Ljubljanske« zapeli nekaj pesmi in izvedli ljubek skeč o babici in vnukinji, ki se na koncu sporazumeta, da je najpomembnejši mir med ljudmi. Drugi del je obogatil dr. Lev Svetek, ki je prebral nekaj pesmi. Spomnili so se tudi, kako velik uspeh je

doživel konec leta 1944 in v letu 1945 brigadni pevski zbor, ki so ga sestavljali trboveljski rudarji, sicer pogumni borci te brigade.

Seveda so na srečanju obujali spomine na kraje, kjer se je brigada borila: na Dolenjskem, Notranjskem, v Beli krajini in Pisarevini. Vedno znova so se spomini mudili pri zaključnih bojih brigade pred Ljubljano in ob zmagovalnem vkorakanju vanjo.

Naš komentar

Odstopi kot prisila in kot poduk

Nekateri so odstopili pod pritiskom in pod vtisom v stiski storjenih napak, drugi zato, ker so v preveliki vnemi, da bi bili ja do kraja pravoverni, rekli le malo preveč in tretji zato, da bi ob odhodu lahko javno povedali nekaj tistega, kar se jim je nabralo.

Toda naj bodo odstopi kazenski ali poučni, v tej nepopolni zmede cedecih se čustev, ko jih dobiš po »njuški«, če ne verjameš, da je tam v pokrajini vsak dan posiljenih toliko in toliko dobrih in skrbnih žena potomcev slavnih carjev, je njihova teža ta hip premajhna, da bi imela politično razsežnost, kakršno imajo takšna dejanja v deželah pravnega reda in demokracije. Ta hip je deviza preprosta: kdor glasneje psuje, kdor se bolj na prsi trka in spominja na Titove besede, ta je še kolikor toliko

pravi. Molotovka je sestavljena iz mešanice nacionalnega ponosa, injekcije, imenovane »nacionalna ogroženost, izpričana z zgodovinsko podlago« in z »novokomponovanimi« politiki tega trenutka, ki gradijo na hitrih učinkih osvajanja lačnih množic.

Stari pregovori (od kitajskih do indijanskih) pa vedo povedati, da se bo slej ko prej opekel tisti, ki se igra z razpoloženjem lačnih množic. Če se še tako bogokletno sliši, nekatera znamenja množičnega razpoloženja spominjajo na nek prekleti čas v tridesetih letih, ki je vsemu svetu prinesel toliko gorja. Ni namreč posebno težko izpuliti iz trdne kamnite stene kamen, ki podre ravnotežje zgradbe, težko pa je steno pokrpati tako, da bo spet trdna.

B. Ž. J.

Pobratenje

Letos so krajevni praznik v Staršah, najstarejši vasi med Mariborom in Ptujem, v občini Maribor Tezno, praznovali posebej slavnostno. Pobratili sta se njihovo kulturno-umetniško društvo Alojz Colnarič in KUD Ivan Goran Kovačič iz Lovasa v občini Vukovar. Temelj pobratenja je okoliščina, da počivajo v partizanski grobnici v Lovasu, med posmrtnimi ostanki 77 borkov borcev Slovenskega bataljona 1. krajiške udarne proletarske brigade, ki so padli 17. januarja 1945 leta dopoldan v bitki med Opatovcem in Lovasom, tudi posmrtni ostanki njihovega sovaščana Alojza Colnariča, ki je padel v tej bitki in se po njem imenuje njihovo kulturno-umetniško društvo.

V goste so povabili Jožeta Smoleta, predsednika RK SZDL Slovenije, kar je dalo slovesnosti poseben poudarek. Poleg gostov iz Lovasa in Vukovarja so na slovesnost prišli tudi gostje – pobratimi iz Srezojevcev v občini Gornji Milanovac, s katerimi so pobrateni že enajst let, predstavniki družbenopolitičnih skupnosti in organizacij iz Maribora in Tezna ter delegacija Skupnosti borcev Slovenskega bataljona 1. krajiške brigade.

Smole v svojem govoru ni mogel mimo jugoslovanskega kritičnega obdobja. »Objektivno smo si v marsičem različni«, je dejal, »a si vsi želimo, da bi bilo naše življenje čim bogatejše. Slovenci doživljamo krizo na Kosovu prav tako kot našo lastno krizo. Storili bomo vse, da se bo kosovska drama končala. Predvsem pa je treba umiriti zogo, s strastmi ne bomo nič dosegli, le z razumom in pametjo; to nam je danes najbolj potrebno.«

Obe družbi si bosta prizadevali, da bo sodelovanje potekalo »v duhu medsebojnega spoštovanja, razumevanja in prijateljstva«.

Milan Peroci

Mi, Združeni narodi...

43. redno zasedanje Generalne skupščine

V navzočnosti delegacij 159 držav se je v New Yorku začelo 43. redno zasedanje generalne skupščine Združenih narodov. Dosedanji predsedujoči generalni skupščini Peter Florin iz Nemške demokratične republike je v uvodnem govoru poudaril pomen političnih dogajanj, ki so v minulih nekaj mesecih spremenile politično podobo sveta. Novi predsedujoči generalni skupščini, argentinski zunanji minister Dante Caputo pa je ob prevzemu novih dolžnosti dejal, da se redno zasedanje tokrat začneja v času največjih sprememb na svetovnem političnem prizorišču po drugi svetovni vojni; po njegovih besedah pa si lahko človeštvo tudi zaradi tega obeta boljše prihodnost.

Tretji tork v septembru je že po tradiciji dan, ko se začne redno zasedanje generalne skupščine, uvodni izjavi dosedanjega in novega predsedujočega Florina in Caputa pa zgovorno zrcalita pričakovanje svetovne javnosti od Združenih narodov. Tudi zaradi tega ni naključje, da ni malo takšnih, ki so pred 43. zasedanjem zatrjevali, da je eno najpomembnejših v zgodovini svetovne organizacije. Ko govorimo o novih, ugodnejših vetrovih v svetu, imamo v mislih spodbujene procese popuščanja, zmanjševanje spopadov, nadaljevanje starih in začetek novih pogajanj in sporazumevanje, že doslej pa so v teh procesih sodelovali tudi Združeni narodi.

Odnosi v svetovni politiki so se resda spremenili. Izkazalo se je, da so velesile očitno sposobne odpirati poti za reševanje kriznih žarišč, vendar same teh zadev le ne morejo pripeljati do konca. Ta pa med drugim pomeni, da se takšnih požarov, ki jih ni malo, ne da gasiti brez Združenih narodov. Pri tem pa je seveda nevarno predajanje nezadržnemu optimizmu, da bodo posledje vzvode za reševanje spornih vprašanj imeli v rokah zlasti Združeni narodi. Prav tako namreč ne manjka idej, da bi, ne glede na ugodnejše mednarodne razmere, svetovna organizacija morala spustiti raven svojih ambicij, članice pa lastna pričakovanja. Tako naj bi Združeni narodi morali zožiti lastne delokroge in naj bi se morali omejiti na naloge, ki so uresničljive.

Takšne ideje so posledica takolimenovane šole »novega liberalizma« v visoko razvitih državah, kjer menijo, da so ZN postali konglomerat, ki ga je potrebno zreducirati na vlogo dežurnega servisa

za storitve in pomoč. S tem bi to seveda pomenilo revizijo načel Ustanovne listine in zmanjšalo možnosti, da bi svetovna organizacija postala dejavnik mirnih sprememb v svetu.

Nov način dela

In kaj je potemtakem tisto, kar je v minulih mesecih začelo vračati ugled močno upehanim Združenim narodom.

Najbrž bi pretirano, če rečemo, da je nakazan razplet ob nekaterih krizah v svetu v marsičem posledica novega načina dela svetovne organizacije in njenih teles. K temu pa prispeva tudi večja enotnost Varnostnega sveta in seveda stalna koordinacija z generalnim sekretarjem in njegovimi emisarji. Prav tako velja opozoriti, da je k procesu vračanja avtoritete prispeval tudi spremenjen odnos velesil do ZN. Danes namreč Reaganova administracija, po malone osmih letih, na Združene narode ne gleda več kot na protiameriško organizacijo na lastnem ozemlju. Prav Ronald Reagan je v svojem nastopu ob Vzhodni reki, ki ga je imel v začetku tega tedna, Združenim narodom priznal konstruktivno vlogo. Ob koncu mandata pa je to povsem nekaj drugega kot na začetku predsedniške kariere saj gre za spremembo z jasnim ciljem. Ameriški predsednik bi si očitno rad zagotovil mesto v zgodovini, pri tem pa je ameriške interese, zavestno pustil bolj ob strani in nastopil v bolj pomirljivem tonu.

Najbrž ni pretirano reči, da so ZN, zahvaljujoč odločitvi ZDA, da vplačajo svoj finančni delež, ubežali bankrotu. Res pa je, da s tem finančna kriza še ni končana.

Tudi takšne poteze Washingtona potrjuje, da so ZDA spremenile odnos do ZN, ki je v cinčnih napadih pred leti, navzel celo oblike prezira in netolerance.

Spremenjen odnos do ZN je pokazala tudi Sovjetska zveza, ki je bila dolgoletni nasprotnik mirovnih operacij ZN. Zdaj se namreč pojavljajo tudi ideje, da bi »modre čelade« utegnile nadzorovati mir v Afganistanu in Kampučiji, ki neposredno zadeva sovjetske interese. Ob razpletanju prenekaterih kriznih žarišč se vse bolj utrjuje prepričanje o okrepljeni vlogi enot v sestavi mednarodnih mirovnih sil. Razvoj dogodkov kaže, da prav te čelade, kot porok miru, niso bile nikoli bolj iskane kot danes, da se potrjujejo kot prehodna oblika globalne sile za hitro in učinkovito delovanje bodisi na iraško-iranski fronti, bodisi na Cipru ali v Namibiji.

Kdo bo financiral?

S potrebo po krepitvi enot iz sestave Združenih narodov pa se sprošča tudi vprašanje o virih za zagotavljanje materialnih sredstev, ki niso majhna, ob tem pa so neusklajeni politični interesi. Glede na finančno krizo ZN to ni postransko vprašanje, najbrž pa bi vse članice morale imeti pred očmi dejstvo, da je vsaka vojna dražja od najdražjega miru.

Naivno bi bilo pričakovati, da se bodo velesile, kljub prožnejšemu pristopu, odpovedale svojim interesom, ki jih uveljavljajo mimo Združenih narodov. Svetovna organizacija temu navkljub ostaja edini svetovni forum tudi za vse majhne in tlačene, brez političnih, gospodarskih ali vojaških vzvodov moči. Ostaja kot varovalka in vest mednarodne skupnosti. Za prilagojen pristop k novemu dinamizmu v svetu pa bodo vendarle morali ukrepati tudi Združeni narodi sami, in sicer za odpravo lastne birokracije, za racionalno uporabo sredstev, proti kopičenju resolucij in proti zvodenemu verbalizmu.

Miha Lamprecht

Oproščeni morilci

V spomin Ernstu Thälmannu, Hitlerjevemu najuglednejšemu internirancu

Še vedno niso našli prave besede, običajni besednjak pa tudi ni dovolj, če bi hoteli izraziti vse tisto, kar se je dogajalo samo v Oswieci, kjer so nacisti pomorili milijon ljudi. V Kulmhofu je bilo 152.000 žrtve, v Belzecu 390.000, v Sobiboru 150.000, v Treblinku 700.000 in v Maidaneku 250.000. K temu je treba dodati, da so štiri »kazenske« ekspedicije v zelo kratkem času na zasedenem sovjetskem ozemlju ustrelile več kakor 560.000 ljudi, da so v okviru programa evtanazije pomorili nadaljnjih 100 tisoč ljudi, da so »ljudska sodišča« obsodila na smrt več kakor 16.000 ljudi, med akcijo, imenovano »inteligencia«, pa so na Poljskem že na začetku leta 1940 umorili 80.000 ljudi!

Dva nekdanja jetnika v koncentracijskem taborišču Buchenwald sta v Düsseldorfu pričala v korist umorjenega šefa KP Nemčije Ernsta Thälmann, toda sodišče je obtoženega taboriščnega pisarja in eksekutorja Otta oprostilo zaradi pomanjkanja dokazov. Kriv pa je, med drugim, smrti petnajstih Jugoslovancev in Poljakov v Buchenwaldu.

Svet pa je pred 44 leti vznemiril posamični umor Ernsta Thälmann na pragu krematorija v koncentracijskem taborišču Buchenwald. Ponoči so ga ustrelili v tilnik, nato pa kar oblečena sežgali, da ni ostalo za njim nič drugega kakor ožgana žepna ura, par škornjev in kupček pepela. Človek, ki

je bil tedaj ob njem, obtoženec Wolfgang Otto, 77-letni upokojeni učitelj, bolan, brezverec, nedolžen po svojem prepričanju, po mnenju obtožbe in obrambe, je ostal edini pričevalec vsega, kar se je dogajalo v Buchenwaldu, neposredno preden so vanj prihrumele Pattonove oklepne enote.

Kdo je bil Ernst Thälmann?

Bil je voditelj KP Nemčije, poslanec Reichstaga, kandidat za predsednika in »Hitlerjev najuglednejši, osebni ujetnik«, vendar pa tudi samo eden izmed milijonov, ki so ga »še zadnji trenutek« pospravili. Gestapovci so pomorili tudi vse osrednje osebje Buchenwalda in zapupnike v bližnjem Weimarju,

je dvajset, v glavnem mladih ljudi vdrla v sodno dvorano in glasno nasprotovalo.

Po sklepu Adolfa Hitlerja je šef SS Heinrich Himmler konec leta 1944 ukazal, da je treba Ernsta Thälmann, jetnika v koncentracijskem taborišču Buchenwald nad Weimarjem, umoriti. Že čez štiri dni so Thälmann nagurali skozi špalir esesovcev v taborišču. Ubili so ga za hrbtno. Nacisti pa so poskušali prethotapiti v svet obvestilo, da je bil Thälmann ubit med bombardiranjem taborišča.

Izjava Poljaka Zgode

Pred sodiščem v Düsseldorfu so znova prebrali izjavo Poljaka Mariana Zgode, jetnika, ki je v Buchenwaldu odnašal trupla v krematorij. Zgoda je umrl leta 1967. v Münchnu. Na zaslišanjih leta 1948., 1962 in 1963. je Zgoda v različnih verzijah pričal, da je tisto noč, ko so ubili Thälmann, skrit za kupom koksa pred krematorijem videl Wolfganga Otta med skupino esesovcev in ga slišal, ko je dejal: »To je bil komunistični voditelj Ernst Thälmann«.

Izjavo Zgode je leta 1967 izpodbijal nekdanji kapo v taborišču Jozef Müller, nadzornik kaznjencev, ki so delali v krematoriju. Müller je trdil, da si je Zgoda vse izmislil. Prav na Müllerjevem pričevanju pa večinoma temeljijo odločitve tožilstva in sodišč med preiskavo in sojenjem Wolfgangu Otta.

Ta nekdanji taboriščni pisar je priznal, da je sodeloval pri okoli 40 do 50 ustrelitvah, vendar »samo nekajkrat s puško v roki«. Njegova naloga je menda bila, da prevzame in vnese v zapisnik imena umorjenih. Na sojenju v Düsseldorfu je prvič izjavil, da ga na večer umora Ernsta Thälmann ni bilo v taborišču, temveč, da je bil z ženo v bližnjem hotelu. Toda, v taboriščnih knjigah je Otto vpisan, da je bil usodenega večera v taborišču.

Zaradi udeležbe pri uboju petnajstih Jugoslovancev in Poljakov v taborišču Buchenwald je ameriško sodišče v Dachau leta 1947 obsodilo Wolfganga Otta na dvajset let zapor. Čez pet let so ga že izpustili »zaradi zglednega vedenja«, nakar se je zaposlil kot učitelj...

fl

Nosilec odpora je bilo v največji meri slovensko prebivalstvo

Iz posebne številke Vestnika koroških partizanov povzemamo zanimivi, na nam doslej manj znana zgodovinska dejstva in obenem na strokovno preverjene ugotovitve avstrijskih zgodovinarjev opozarjajoči zapis izpod peresa Wolfganga Neugebauerja, znanstvenega vodje Dokumentacijskega arhiva avstrijskega odpora s sedežem na Dunaju.

V moskovski deklaraciji, v za avstrijsko usodo odločilni listini, ki so jo podpisale zavezniške sile 1. novembra 1943, se le-te niso zedinile samo za obnovo svobodne, demokratične Avstrije, temveč so zahtevale tudi lasten prispevek Avstrije k njeni osvoboditvi. Ta lastni prispevek da bodo upoštevale po vojni, ko bodo dokončno reševale avstrijsko vprašanje. S tem so zagotovile neločljivo povezavo med avstrijskim odporom in obnovo Avstrije.

Medtem ko so se borili Avstrijci kot vojaki in oficirji hitlerjanske vojske za zločinske namere Hitlerjeve Nemčije, proti zavezniškim silam in seveda tudi proti lastni domovini, so zastopali odporniki in partizani najvišje državno-politične interese Avstrije. Njihovo delovanje je bilo predpogoj za obnovo

republike Avstrije in za dosedega popolne svobode, ki je zajamčena v državni pogodbi iz leta 1955. Tudi zaradi tega je uspelo odstraniti iz državne pogodbe formulacijo, da bi bila Avstrija sokriva napadalne vojne, ki jo je vodila Hitlerjeva Nemčija.

Dokumentacijski arhiv avstrijskega naroda vidi prav v dokazovanju »lastnega prispevka« Avstrije k osvoboditvi glavni cilj svojega delovanja, jaz sam pa se že skoraj dvajset let ukvarjam z raziskovanjem avstrijskega odpora. Po tem temeljnem raziskovanju sem ugotovil, da je bil antifašistični odpor slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem najbolj učinkovit in vojaško najpomembnejši odpor na avstrijskih tleh. Tu je bilo pravzaprav edino pomembno partizansko bojno področje; tu so

vezali znatne vojaške enote Hitlerjeve Nemčije; tu so doslegli slovenski partizani vojaške uspehe; nosilec odpora je bilo v največji meri slovensko prebivalstvo. Slovenski partizani so posebej klasični princip gverilske vojne, ki pravi, da se mora gibati partizan med ljudstvom kakor riba v vodi (Mao Tse-Tung).

Današnji sovražniki koroških Slovencev očitajo slovenskim partizanom, da se niso borili za svobodo Avstrije, temveč za komunistično Slovenijo. Pri tem spregledajo, da so bili nacionalsocialisti tisti, ki so odpravili mejo na Karavankah, ki so odvzeli Slovincem na Koroškem pravice in domovino ter jih prisilili, da so se borili za golo preživetje kot narodna skupina. Tako stališče negira tudi dejstvo, da so bili partizani maršala Tita integrirajoči sestavni del protihitlerjanske koalicije, katera je vojaško premagala nacionalsocialistično Nemčijo in tako ustvarila predpogoje za obnovo Avstrije. Ne morem ocenjevati, ali so imeli vsi

borci v vrstah slovenskih partizanov na Koroškem isti bojni cilj, komunistično Slovenijo. Toda tudi če je bilo tako, nikakor ne more biti sporen mnogoštevilni, krvavi doprinos koroških Slovencev v boju za zmago nad nemškim fašizmom. Kakršnekoli so bile politično-teritorialne predstave, slovenski partizani so se borili na zgodovinsko pravilni strani, na tisti, ki se ji Avstrija lahko zahvali, da obstaja in da je svobodna. In če bi prišlo po letu 1945 do odcepitev s Slovinci naseljenega dela južne Koroške od Avstrije, bi prednjačila – vsaj po mojem političnem mnenju – demokratična Avstrija brez južne Koroške, pred nedeljeno Koroško v sklopu nacionalsocialistične Nemčije.

Za Avstrijo pa ni imel pomena le partizanski boj na koroških tleh, temveč tudi sodelovanje med avstrijskimi in jugoslovanskimi antifašisti, ki je predstavljeno v tej posebni številki. Predvsem ustanovitev avstrijskih osvobodilnih bataljonov v okviru jugoslovanske NOV je imela ogromen politični pomen. Čeprav so bili vojaški dosežki teh bataljonov v primerjavi z mogočnimi, požrtvovalnimi boji jugoslo-

vanskih narodov morda le skromni, so bili avstrijski bataljoni na jugoslovanskem področju edine vojaške formacije Avstrije na strani protihitlerjanske koalicije. Posebej so drugo, demokratično, antifašistično Avstrijo, ki je februarja 1934 nakazala prvi oboroženi odpor proti fašizmu v Evropi, ki je prispevala pomemben delež v mednarodnem boju proti Francovemu fašizmu 1936–1939, ki je končno prispevala tudi »svoj delež« v boju proti Hitlerjevemu fašizmu.

Neprijetno je, ko moraš kot Avstrijec ugotoviti, da se hrabri antifašistični odpor koroških Slovencev komaj priznava, kaj šele da bi se jim zahvalili. Sicer so slovenski narodni skupini leta 1945 nekaj stvari priznali, republika Avstrija je leta 1955 v državni pogodbi prevzela jasna določila glede manjšinske zaščite (člen 7), vlada pod vodstvom Kreiskyjevega je poskušala velikopotezno rešiti vprašanje krajevnih napisov. Toda predvsem zadnje – nasilni pohod na krajevne napise leta 1972 in njegove katastrofalne politične posledice – najbolj jasno dokazuje, da je manjšini sovražna kli-

ma na Koroškem ostala še po zlomu nacionalsocializma. Nikakor ni razumljivo, da se neka deželna tradicija »abwehrkampf« (v smislu stalne manipulacije proti manjšini) poveljuje, nikakor pa ne neguje spomina na avstrijski osvobodilni boj, ki je imel močne slovenske komponente.

Zaton sta znanstvena raziskava in proučevanje antifašističnega odpora še kako pomembna. Moram priznati, da smo v Dokumentacijskem arhivu avstrijskega upora pri naši, po zveznih deželah razdeljeni dokumentaciji odpora, uvrstili Koroško na zadnje mesto – ne zaradi tega, ker bi bil tam odpor najmanj pomemben, pač pa iz pragmatičnih vzrokov; začeli smo v tistih zveznih deželah, kjer je bilo proti takemu delu najmanj odpora. Čeprav smo svoje lastne načrte postavili v ozadje, pozdravljamo in podpiramo vse iniciative na Koroškem, kakor jih inicira Slovenski znanstveni inštitut. Izdaja te posebne številke Vestnika koroških partizanov je važen korak k preučevanju doslej hudo zanemarjenega področja Koroške in avstrijske sodobne zgodovine.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Zdaj vsaj vemo, pri čem smo

Tanjug je poročal, da se je v nedeljo, 18. septembra na »shodu solidarnosti« v črnogorskem Nikšiću zbralo več kot 50 tisoč ljudi te in drugih črnogorskih občin ter bližnjih hercegovskih krajev, pa tudi gostov s Kosova, Vojvodine in drugih krajev.

Tam so bili seveda tudi tuji novinarji. Tako je britanska agencija Reuter poslala v širni svet tudi fotografijo mladega udeleženca »shoda solidarnosti«, ki poljubljja »portret srbskega voditelja komunistične partije Miloševića«.

Beograjska Politika je v ponedeljek, 19. septembra, objavila »sporočila« iz Nikšića, ki – vsaj zame – več pove kot vsi uradni govori. Ker se srbsko politično in državno vodstvo ni odreklo teh sporočil, ali se vsaj distanciralo do njih, »vožd« Slobodan (Sloba) Milošević pa ne nasledništva Tita, sedaj vsaj natančno vemo, pri čem smo!

Po Politiki so bili v prvih vrstah transparenti »Kdo so tisti, ki nam ponujajo »tržno gospodarstvo«, črn kruh, inflacijo... gospodarski kaos in bedo! Ne potrebujemo ugleda v svetu in poniževanja v lastni državi«.

Na vlaku (tokrat je vozil, kot tudi avtobusi – brezplačno), ki je pripeljal iz Titograda v Nikšić, je bil velik transparent, na katerem je pisalo: »Krunić, odpovej se kroni in ne vnašaj med ljudmi zmede in laži«, »Vuk Žarković je jagnjetino in je huji kot volk« »Žarković – Vuk Branković«, »Pošteni Albanci, bodite hrabri«, »Kosovo je srbska zibelka«, »Metohija da, Dukadın ne«, »Ne damo Dušana Pekića«, »Hočemo svobodo«, »Svoboda + narod = Slobodan«, »Dragoslav + Marković = Draža«, »Ne damo te zemlja Dušanova«, »Živela enotnost Srbije«, »Srbija se ne bo umirila, s Črno goro gre na Kosovo«, »Emigranti v Albanijo, srbski kruh vas bo naredil gobave, pogani«, »Ves narod se na veliko sprašuje, Slobodan bo zamenjal Tita, Slobodan bo zamenjal Tita«, »Kosovo 1389 – 1989«, »Kako ozek si, Kolj Široka«, »Žarković, poišči si novo bazo«, »Vrhovec – podpora kontrarevoluciji«, »Živel Batric Jovanović«, »V ogenj in vodo skupaj – Hercegovci«, »Zašli brez vrnitve: P. Stambolić, B. Krunić, D. Marković, F. Hodža«, »Vrhovec, kdaj spet pojdeš k papežu«, »CK ZKJ, ali ni sramota ta naša, da poslušate narod, kako toži«.

Vse je točno prepisano iz nekdanjega uglednega beograjskega Politike.

Med številnimi fotografijami, ki jih je bilo videti v Nikšiću, so bile najbolj pogoste Titove, Miloševićeve, Njegoševe in Vukove, opaziti pa je tudi bilo slike narodnega heroja Save Kovačevića in Nikole Tesle.

Znani zagrebški novinar Joža Vlahović je pred kratkim zapisal: »Još prije dvije godine sam naslutio i napisao da će oni koji će rušiti Titovu Jugoslaviju, nositi njegove slike!«

Star partizan Joža Vlahović, ki sam sebe označuje za »okorelega kronista« je pronicljivo ugotovil vso resnico...

V starih časih so naši pradedje tožili: »Cesar je daleč, a Bog visoko«; njihov potomec pa danes ugotavlja: »Zdrava pamet je daleč, a Libanon tako blizu...«

Težke naloge

Prebral sem izjavo Zorana Janackovića, predsednika komiteja ZK Srbije južnomoravske regije: »V Preševu, Bujanovcu in Medvedji je izredna situacija. Naša naloga je popraviti demografsko sliko, to bomo tudi storili. Če bo potrebno, bomo zgradili tudi novo mesto pri železniški postaji pri vходу v Preševu, kjer so Srbi še ostali. Časa, da bi spremenili zakon, več nimamo, Na sejah občinskih komitejev smo že slišali mnenja, da bo to izzvalo revolt poštenih Al-

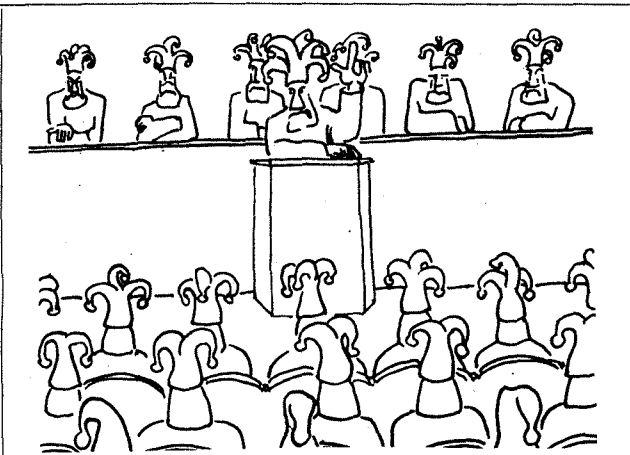
439.152 dinarjev, Nikole Škobića 427.525 dinarjev in Stjepa Vidovića 346.734 dinarjev.

Občinski odbor sindikatov Breze še ni dobil odgovora.

Ob tej vesti pa moram bralcem pojasniti presenetljivo dejstvo, da dejanski junak socialističnega dela Alija Sirotanović ni odlikovan z redom junaka socialističnega dela!

To najvišje mirnodobno odlikovanje, ki je enako vojaškemu redu narodnega heroja, ni namenjeno delavcem za stroji ali v jami, kakor tudi ne iznajditeljem in novatorjem, pač pa – politikom!

V dokaz te, za marsikoga najbrž pretresljive trditve, navajam neovrgljivo dejstvo, da so nad 90 odstotkov vseh podeljenih odlikovanj – red junaka socialističnega dela – prejeli poklicni politiki, največkrat zvezni... Med ostalimi odlikovanci je nekaj pomembnih znanstvenikov

Epigram o Slobodanu Miloševiću

Če bi hotel biti drugi Tito,
ne bi smel se vesti srborito.
Če bi hotel biti drugi Tito,
naj srce imel bi plemenito.
Moral bi se modreca skazati
in z orožjem ne bi smel zvenkljati.
Sploh pa, dragi družo Slobodane,
te vrline tebi niso dane.
Ti neznansko daleč si od Tita,
kot je pot do sonca, z zvezdami prekrita...

Dušan Mevlja

bancev, ker so tudi oni ne zaposleni.

Končno morajo Albanci le razumeti, da se ne bo uresničila njihova teza »vi kar delajte tovarne, mi bomo pa otroke«.

Pri tem začenjamo takorekoč iz nič, toda gotovo je, da za nobeno ceno ne bomo dovolili etnično čiste vasi ali občine!«

Moj komentar: če bodo hoteli doseči zastavljene cilje, bodo morali nemudoma prenehati hoditi na številne zборе, shode ter mitinge in takoj začeti delati tovarne in – otroke...

Junaki socialističnega dela

Občinski odbor zveze sindikatov Breze je pred mesecem dni poslal izvršnemu svetu Bosne in Hercegovine predlog za povečanje izrednih pokojnin trem rudarjem – junakom socialističnega dela, dobitnikom najuglednejših družbenih priznanj. Predlog so poslali, ker so menili, da rudarske pokojnine niso usklajene z rastjo življenjskih stroškov in s prejemki drugih službenih občanov v Bosni in Hercegovini. Zadnja mesečna pokojnina Alije Sirotanovića je bila

in gospodarstvenikov. Med slednjimi je tudi pokojni Franc Oman, zaslužni direktor Industrije bombažnih izdelkov iz Kranja.

Edini tuji državljan, ki je prejel to visoko odlikovanje, je naš sosed Nicolae Ceaușescu, šef Romunije, ki je bil odlikovan leta 1978.

Med številnimi odlikovanimi politiki je po mojem okusu več spornih; zaradi ljubelega miru v hiši naj omenim samo pokojnega Hamdijo Pozderca in Džavida Nimanija s Kosova...

Veliko ostrejši od mene pa je tokrat ugledni jugoslovanski ekonomist iz Hrvaške prof. dr. Branko Horvat, ki ugotavlja, da je za popolen nered, nedisciplino in nestrokovno vodenje financ, ki so nas spravili v krizo, neposredno odgovoren predhodnik Milke Planinčeve na položaju predsednika zvezne vlade, Veselin Djuranović. Toda za te svoje »zasluge« je celo napredoval v predsedstvo SFRJ in dobil red junaka socialističnega dela! To pa ni več črni humor, je že balkanska groteska...

Vaš Sime

Misel o Simetovih komentarjih

Živim v manjši skupini mladih ljudi iz vseh krajev Jugoslavije (v starosti od 19 do 35 let). Kadar sem bral TV-15, so mi rekli, da je branje TV-15 izguba časa in nezanimiva zgodovina; ugotovil sem, da so z NOB zelo slabo seznanjeni.

Ko je Komisar Sime začel v svojih komentarjih, objavljati dogodke južno od Sotle, sem jih seznanil z njimi in zdaj vsi berejo TV-15. Tovarišica iz Bosne mi je rekla, da Sime ne objavlja nič novega, da je za te nepravilnosti vedela in jih občutila že pred šestnajstimi leti; zato da se je izselila iz Bosne v Slovenijo. Rekla mi je: »Naši budžovani v Bosni samo krađejo in skrbijo za sebe, za nas, tamale, se ne brigajo, da bi dobili delo doma; zato se moramo izseliti v Slovenijo!« To mi je povedala v čisti in lepi slovenščini. Druga tovarišica, tudi iz Bosne, stara je 20 let, mi je rekla, da ima njen oče v Bosni veliko novo hišo, da bi lahko stanovala doma, če bi dobila delo. V Sloveniji je dobila delo, stanovanja pa ne in da stanuje zasebno v sobah prijateljic, nekaj časa pri eni, pa pri drugi. Slovenija ji ne more dati vsega naenkrat. Mi, Slovenci, rešujemo problem nezaposlenosti naših bratskih republik. S tem jim pomagamo k hitrejšemu razvoju. Ko mi, Slovenci, protestiramo zoper zaostalost v bratskih republikah in ko jim hočemo pomagati z naprednimi idejami, da bi prišli hitreje do cilja, pa njihovi vodilni rečejo »Opet ovi Slovenci«. Haubičarji iz Avale pa začnejo streljati granate zaostalosti k nam. Haubičarji iz Avale bi morali s svojimi haubicami razbiti zid lastne zaostalosti! Pošiljajo pa svoje granate preko zidu, s tem preganjajo in ovirajo vstop napredku in razbijajo najbolj žlahtni pridobitvi NOB: bratstvo in enotnost. K zaostalosti pa sodi tudi to, da na eni strani med delovnim ljudstvom vladata revščina in beda, na drugi strani pa vodilni živijo v razkošju, kot v turških časih.

Veliko sem bral v časopisih o nerazvitih krajih v Jugoslaviji. Ugotovil sem, da način dajanja pomoči nerazvitim ni pravilen. Za razvoj nerazviti prejemajo denar, ne znajo pa ga gospodarno vložiti v razvoj. Pojedajo ga in potem spet čakajo, kdaj bo prišla pomoč. Denar nekateri vlagajo v vile, si delajo paradize ob jezerih, konec tedna se vozijo s helikopterji v svoje počitniške hiše, žene funkcionarjev se vozijo s službenimi avtomobili k frizerji, na trg in otroke v šolo... Če pa se odločijo, da bodo gradili tovarno, nazadnje ne vedo, za kaj bi jo uporabljali. Denar, ki ga prejemajo kot nerazviti za svoj razvoj, bi morali vložiti tako, da bi se obračal in pri tem množil, ker pa sta funkcionar in gospodarstvenik (ne glede na izobrazbo) iz nerazvitih krajev, pa to ne znata. Če je nerazvit, je nerazvit za vse – ne samo za fizično delo, ampak tudi za umsko delo in politično vodenje. Pri tem seveda ne mislim, da bi bili umsko zaostali ali fizično nerazviti: preprosto nimajo idej zaradi okoliščin, v katerih živijo.

Kaj ko bi Slovenci, kot gospodarsko najbolj razviti, pomagali nerazvitim z idejami, ne pa z denarjem! Morali bi jim pokazati, ne samo, kaj naj proizvajajo, ampak tudi trg, kamor bodo svoje proizvode prodajali in način kako bi svojo proizvodnjo dvignili, da bo konkurenčna. To bi pa dosegli tako, da bi slovenske DO odpirale svoje obrate v nerazvitih krajih Jugoslavije, za vrednost teh obratov pa bi morale biti te DO oproščene denarnih dajatev za nerazvite.

Janez Krošelj

»Močno načet ugled«

V svojem komentarju z naslovom »Močno načet ugled« politikomisar Sime obsoja zgrešene investicije v poslovne stavbe, stanovanjske kredite in podobno v Ljubljanski banki v Skopju, Sarajevu in Prištini. Ob tem navaja še razne druge nepravilnosti, katere pa z zgrešenimi investicijami nimajo nikakršne zveze. Morda sem v zablodi, vendar sem jaz to opisovanje dojel tako, da gre zopet za neodgovorno porabo slovenskega denarja, ki je v rokah neodgovornih in lahkomišelnih »južnjakov«.

Politkomisar Sime je hudo načelen in obsoja tudi Ljubljansko banko. A koga v bistvu obsoja? Ne toliko vodilne iz Ljubljanske banke, kolikor »južnake«, ki upravljajo dober, nenatiskan slovenski denar. Torej zopet ti »južnjaki«, ki upravljajo dober denar pridnih Slovencev, ki jih poleg tega morajo še preživljati. Kljub vsemu bi pa vseno postavil nekoliko vprašanj v premislek.

Kaj pa, če je za te neprimišljene in slabe investicije bil uporabljen denar varčevalcev iz Skopja, Prištine in Sarajeva, ki ga je Ljubljanska banka (kot najbolj uspešna v Jugoslaviji) zbrala v teh okoljih, kot dinarsko in devizno varčevanje pa ga tudi en del prelila v Ljubljano? Sploh ni bilo koristno povedati, kaj Slovenija v tej Jugoslaviji dobi, a ne samo, kaj daje. O tem je nekaj govoril tovariš Kardelj na CK Slovenije, ko se je razpravljalo o cestni aferi. Ne vem, zakaj bi bil samo slovenski denar dober in nenatiskan. Če dobro vem, je malih Agrokomercev bilo tudi v Sloveniji – zadnji in večji je TAM v Mariboru. Upam, da bo Sime

o tem pisal; pa tudi o Kertingu, Kidričevu, Lendavi, IMV, Štorah, Smeltovem mavzoleju in o vseh naših fenjijih...

Hočem poudariti, da nisem za to, da se ne piše o vseh mogočih slabostih, napakah, zlorabah in podobnem v vseh okoljih. Sem pa odločno za to da se najprej pomete pred svojim pragom in da samo na ta način pridobi moralna pravica, da se s prstom pokaže na druge. Predvsem pa sem za to, da se ne razvija miselnost sto večvrednih, pridnih in dobrih narodnih na eni ter slabih in lenih na drugi strani. To, kar doslej dela komisar Sime, pa vzpodbuja miselnost, ki je žal zelo živa v Sloveniji; da smo mi pridni, pošteni, delavni, napredni in ne vem, kaj še vse, drugi (predvsem južnjaki) pa da so živo nasprotje vsemu temu. Mislim, da to ni težko zaznati v Simetovih komentarjih, pa tudi v slovenskem tisku. Politikomisar Sime je samo eden tistih, ki nas pozivajo, da se odlepimo od svojih siromašnih sorodnikov in da se integriramo v civilizacijsko Evropo, ki nas je že nekoč preko Dachaua, Buchenwalda, Šlezije poskušala neuspešno integrirati.

Še nekaj o kulturi dialoga, o izrazoslovju. Kaj je to »klasični balkanski stil«? Sploh, kaj je to Balkan? Kaj nam ni več gorja prizadejala »civilizacijska« Evropa kot pa Balkan? Kaj v istem smislu pomeni »bodi dovolj te balkanske folklore«? Kaj niste imeli na Primorskem dovolj »kulturnega« ricinusa? Kaj je to »preizkušena jezuitskokobizantinska taktika«? Verjetno nekaj podbnega balkanizmu, divjaštvu, kar pripada južnemu delu Jugoslavije (za razliko od »civilizacijske« Srednje Evrope). Toda, mar ni bizantinska kultura starejša od evropske? Zakaj tako reagirati na vsako drugačno mnenje ali sodbo?

Miloš Jovanović

Vile in lovišča

Redno skrbno prebiram komentarje, ki na šegav in odkrit način bičajo naše pomanjkljivosti izkoriščanja pridobitev NOB in revolucije. Kot »objektivne« jih stalno posredujem znancem, ki niso vaši naročniki. Ob članku z naslovom »Nevzdržni privilegiji« pa sem glede objektivnosti malo, pravzaprav kar precej, postal. Menim, da je članek, kar zadeva ostalih republik neobjektiven – ali pa plod napačnih informacij – morda celo zlaganih. Komisar Sime sicer pravi, da bo pri naštevanju vil začel s Slovenijo, to pa je zgovoren dokaz njegovega »poboljšanja«.

Ne mislim govoriti o loviščih drugih republik, ki so posebej rezervirana za tuje državnike in tuje funkcionarje, naša pa, kot navaja Sime, so – razen enega – odprta vsem, po komercialnih ocenah. Ali je komisar v Sloveniji res tako slep, da ne pozna lovišč Triglavskega narodnega parka, Zlatoroga, Kamniške Bistrice in Snežnika?

Moj dopis mi narekuje vaša trditev: da je kompleks Brdo pri Kranju oddan gospodarstvu! To je ograjen prostor v izmeri približno 460 hektarjev s hotelom, gradom in pripadajočimi gospodarskimi objekti, s štirimi ribniki in hipodromom z najmodernejšimi hlevi! Vse to bogastvo pa ni oddano gospodarstvu, temveč s tem gospodarji – v nasprotju z zakoni – IS Slovenije, oziroma njegov protokol! Gospodarstvo se s storitvami hotela »okorišča« le na pritisk protokola, s tem pa ustvarja nelegalno konkurenco našim turističnim središčem – Portorožu, Bledu, Radencem, Ljubljani in drugim, ki imajo v svoji dejavnosti tudi takomenovani »kongresni« turizem!

Ker veliko prebirate – seveda pa ne morete prav vsega – vas bi rad spomnil, da sta Brdo obravnavala naša Mladina, pa tudi Gorenjski glas (marca menda). Navedena je bila nadvse klavrna in puhloglava obrazložitev šefa protokola o potrebi, da 460 hektarjev, po njegovem mnenju »ničvrednega gozda«, ostane kot protokolarni objekt IS Slovenije. Zanimajte se, komu so dostopni gozd, lov, ribarjenje in do kje smejo pohajati gostje seminarjev, pa vam bo jasen »puritanski« odnos do privilegijev v naši ožji domovini, o nekaterih čednostnih navadah se tako radi hvalimo! Čudi me, da v tem težkem položaju o tem ni razpravljala Skupščina SRS. S kakšnimi »fintami« in leporječjem ka znamo ohraniti kot – protokolarni objekt! Ali imamo res toliko državljskih obiskov, da jim namenimo kar 460 hektarjev ograjenega prostora? Koliko to pomeni v proračunu? Predstavljajte si, če bi bila vaša trditev, da je Brdo oddano gospodarstvu, resnična, kakšen bi bil devizni priliv (vprašajte v vili Bled)! V poštev bi prišli bivalni prostori, razvijanje lova, ribolova, konjeništa, morebitne nadaljnje investicije v rekreacijo (n. pr. igrišče za golf kot na Bledu, kjer je to najboljša investicija, ki se bogato devizno vrača!). Ali poznate posebno ekskluzivno turistično propagando, s katero po svetu ponujajo samo stare gradove in posestva – seveda po najvišjih svetovnih cenah – in ti so stalno razprodani!

Skratka, v vaši »objektivnosti« ste me hote ali nehoti razočarali. Saj vam je Brdo na »dosegu roke« in bi lahko prišli do objektivnega prikaza, ne pa, da je naša republika »vzor«, kako se pometa z neupravičenimi – privilegiji!

Bojni pozdrav komisarju Simetu

borec Resnicoljub

Ob 45-letnici strahot rabskega taborišča

»Tako blizu smrti sem bila...«

Ko pal je mrak na domovino po vseh vaseh so jih lovili in sém gonili kot živino, ker so svoj rodni dom ljubili umirat so na Rab prišli –

(Igor Gruden)

Koncentracijsko taborišče na otoku Rabu je ustanovil italijanski okupator v sredini leta 1942, da bi vanj interniral prebivalstvo v anketiranih in okupiranih področjih Slovenije, Gorskega Kotorja in Hrvaškega primorja. To je bila samo ena vrsta množičnega terorja okupatorja nad prebivalstvom, poleg množičnih ubijanj, požiganj vasi in ropanj imetja. Cilj vseh teh okupatorjevih ukrepov je bil zlomiti sodelovanje naroda v narodnoosvobodilnem boju.

Čprav v taborišču niso sejali smrt krogel, bajoneti in krematoriji, je več tisoč domoljubov umiralo od lakote in žeje, ki so ju spremljale še vročina in bolezn. Mnogi pričevalci trdijo, da je bilo rabsko taborišče grozljivejše od tistih v Evropi, gotovo pa je, da je bilo najhujše italijansko taborišče. Koncentracijsko taborišče na Kamporskem polju na Rabu je bilo

značilno uničevalno taborišče.

Prvi transport internirancev je prispel v taborišče, kjer so bili že postavljeni šotori, 27. julija 1942. Bila je to skupina 170 Slovencev, starih od 18 do 45 let.

Naslednji dan, 28. julija, je prispel že drugi, tokrat mešani transport. Sestavljale so ga cele družine iz Bele krajine, slednjim pa so sledili transporti tisočih nedolžnih žrtev, ki se nikdar več niso vrnili z Raba. Koliko jih je dejansko umrlo v tamkajšnjem taborišču, ne bo nikoli znano, vemo le to, da je v enem letu šlo skozi taborišče okoli 15.000 ljudi, med njimi mnogi otroci, žene in starčki. Tisti, ki so preživeli rabsko taborišče, še po torkih letih ugibajo, kako je mogoče, da so zmagali v boju z lakoto, žejo in smrtjo.

Komisija za bivše politične zapornike, internirance in izgnance pri republiškem odboru Zveze združenj borcev NOV Slovenije organizira vsakih pet let množično srečanje nekdanjih internirancev, njihovih svojcev in vseh, ki se želijo pokloniti spominu žrtvam zloglasnega taborišča na Rabu. Letos je

bilo to srečanje 24. in 25. septembra v Kamporju na Rabu, udeležilo pa se ga je več kot 3000 ljudi, med njimi dobra polovica iz Slovenije. Bilo je to množično ljudsko zborovanje, s katerim so obudili spomine na grozote izpred 45 let in obletnico kapitulacije Italije. Ob tej priložnosti so odkrili tudi spo-

menik umrlim ženam, otrokom in starčkom iz Slovenije in Hrvaške. Pred odkritjem spomenika, ki je predan v varstvo mladini in občanom Kamporja in Raba, je spregovoril Herman Janež, predsednik komisije rabskih internirancev, na osrednji slovesnosti v spominskem

parku, kjer je tudi grobišče, pa sta govorila Nikola Belamarić, predsednik OK SZDL je tudi grobišče, pa sta govorila Nikola Belamarić, predsednik OK SZDL Rab in Tina Tomlje, članica predsedstva CK ZKS, ki je bila tudi sama med interniranci.

Slovesnosti so se poleg preživelih udeležili še svojci umrlih iz Slovenije, Hrvaške, pa tudi iz Beograda. Prišli so tudi številni turisti, ki so na dopustu na Rabu. Pri-

ložnostni kulturni program pa je izzvenel v znamenju nastopajočih iz pobratenih občin Rab in Kočevje. Še dolgo v noč so se v siju tisočih sveč prepletale zgodbe in spomini na grozote in trpljenje nedolžnih žrtev, ki se ne sme ponoviti več...

Jože Čurin

Razstava »Po sledovih NOV v Južni Italiji 1943–1945«

Odbor skupnosti borcev 1., 2. in 3. prekomorske brigade NOV Jugoslavije, Pokrajinski muzej Koper in Pokrajinski arhiv Koper vabijo na otvoritev dokumentarne razstave v petek, 30. septembra 1988 ob 11. uri v atriju Pokrajinskega muzeja v Kopru, Kidričeva 19.

Gradivo za razstavo je zbral in pripravil Albert Klun, polkovnik JLA v pokoju. Razstavo je tehnično pripravil Muzej ljudske revolucije Slovenije iz Ljubljane.

Na otvoritvi razstave bosta govorila Miro Kocjan, predsednik komisije za kulturo Osrednjega odbora prekomorcev-borcev NOVJ in Elio Sfiligoy (v italijansčini), član omenjenega odbora, ki je celotno besedilo na razstavi prevedel v italijanski jezik.

Razstava bo odprta v času od 9. do 13. in od 17. do 19. ure (od 30. septembra do 15. oktobra 1988).

Razstava bo nato postavljena tudi v Novi Gorici, Ilirski Bistrici, Pulju in Trstu.

Tudi bračičevci so proslavili 45. obletnico ustanovitve svoje brigade

»Toplo pozdravljeni med nami!« je na začetku srečanja rekel pionir bračičevcev v Domu krajevne skupnosti Konovo v Titovem Velenju. Srečanje je bilo v soboto, 24. septembra 1988, na njem pa je bilo poleg 120 bračičevcev tudi precej krajanov. Na proslavi so sodelovali: Kulturno umetniško društvo »Lipa« iz Konovega, Krajevna organizacija ZSSM, prav tako iz Konovega, pionirji Osnovne šole Veljko Vlahovič iz Titovega Velenja in ansambel Sembrski fantje. Čprav je bil začetek proslave določen za 11. uro, so se borci začeli zbirati še po deveti. Srečanja soborcev in tovarišev so bila kot vedno prisrčna in pogovarjali so se o času, ko so skupaj bili boje v Bračičevi brigadi. Prišli so iz vseh krajev Slovenije, pa tudi iz drugih krajev Jugoslavije, saj so bili v brigadi borci vseh narodnosti.

Slavnostni govornik je bil predsednik Občinske konference SZDL iz Titovega Velenja Pane Semečnik, ki je v svojem govoru najprej orisal bojno pot brigade in občutke domačinov, ki so se porajali, ko je prišla brigada v divizijo v njihov kraj. Povedal je tudi, kako se tega spominja on, ki je bil takrat še otrok, nato pa se je dotaknil tudi današnjega dne v domovini. Res lep in vsem razumljiv je bil njegov govor, zato so mu udeleženci srečanja dolgo ploskali.

Pionirji so pozdravili borce in jim podarili kipec partizana, ki so ga sami izdelali. Poleg vseh drugih spominkov in daril bo krasil brigadno vitrino.

Predsednik Odbora skupnosti borcev Bračičeve brigade Marjan Prestor je navzočim poročal o delu Odbora v zadnjem obdobju, nato pa predal plaketi brigade Občanom Krajevne skupnosti Konovo in Občinski konferenci SZDL iz Titovega Velenja.

Mladinci so izvedli recital, pevski zbor »Lipa« iz Konovega pa je zapel nekaj pesmi.

Mladinec, ki je vodil program, je zaključil slavje in pozval navzoče, naj ob prigrizku ostanejo še naprej skupaj, borcev pa je zaželel vse dobro.

Nedvomno je, da so vsi navzoči odnesli domov najlepše vtise o srečanju in proslavi in da so bili borci izredno preseñeni nad sprejemom in gostoljubnostjo Konovčanov. Nastopajoči jim bodo ostali v spominu, posebno pa še govor predsednika OK SZDL. »Tak govor bi spadal v Cankarjev dom«, je rekel trden kmet iz Pohorja, ki je bil v brigadi mitraljezec. Enakega mnenja je bila tudi Zlata Popović iz Beograda, ki je bila v brigadi namestnik komisarja čete in prihaja v Sloveniji na vsa srečanja, poleg tega pa deluje tudi v brigadnem odboru.

Marija Čivnik

Pod Pohorjem mladost brez meja

Na osnovni šoli v Vuzenici so letos že osemnajstič pripravili Koroško likovno kolonijo mladih. Ideja o tem se je rodila na tamkajšnji osnovni šoli. Zamisel pobudnikov je bila, če prijateljstvo ne pozna meja, zakaj tega ne bi pričeli uresničevati že pri mladih. Prizadevanja so rodila uspeh: letos je kolonijo obiskalo že 356 otrok, med njimi 322 iz zamejske Koroške, 32 s Porabja in 2 iz Trsta. Kolonija si torej utira pot tudi v kraje izven naših meja.

Lojze Gobec, ravnatelj osnovne šole, ki je pravzaprav duša vsega, okrog njega pa še manjši krog požrtvovalnih šolnikov, pripoveduje, kako so si prizadevali pri razvoju likovne kolonije mladih. Na to, kaj so ustvarili, so upravičeno ponosni. O tem govorijo celo v posameznih krajih izven naših meja. Med vsakokratnimi udeleženci kolonije se poleg mladih snidejo tudi njihovi starši s starši otrok gostiteljev. Družine iz Vuzenice in Mute jih v času šolskih počitnic, takrat se začne enotedenska kolonija, sprejmejo s širokim srcem. Med enimi in drugimi so stekane čvrste prijateljske vezi, spletajo pa se tudi nove.

Na srečanju se mladi med seboj spoznavajo, pripovedujejo, kako živijo na tujem in pri nas, učijo se slovenskega jezika, razmišljajo o ljubezni do domovine in še o čem. V glavnem pa se posvetijo likovnem ustvarjanju. Organizatorji poskrbijo za razvedrilo, ki je povezano z izleti v naravo in obiski v bližnje pomembnejše kraje.

Za likovno dejavnost pripravijo poseben pester pro-

gram. V njem predvidijo, v kakšnih tehnikah, motiviki in formatu se naj mladi preizkusijo; vse je po prosti izbiri. Letos so slikali na keramiko, v akvarelih, olju, pa tudi risali so. Ustvarili so vrsto zanimivih likovnih del, ki izražajo njihovo veselje. So tudi odsev njihovega intimnega sveta, kaj v sebi čutijo, kako doživljajo taka in podobna srečanja. Kdo neki bi lahko prodril v njihove skrivnosti, kaj vse se rojeva v njihovih glavah!

Velja poudariti, da jim pri

tem pomagajo tamkajšnji likovni pedagogi, ki jih seznanijo, usmerijo in svetujejo. So pri tem kaj dosegli? Seveda so! Sedemnajstletne izkušnje so pokazale, da so posamezniki postali amaterski likovniki, nekateri pa so se začeli s to dejavnostjo ukvarjati poklicno. Med njimi so tudi taki, ki so se uvrstili med pomembnejše likovne ustvarjalce.

V okviru kolonije pripravijo Koroški večer, ki ga obogatijo s kulturnim programom. Na letošnjem je govoril Tomaž Ogriz, predsednik Slovenske prosvetne zveze iz Celovca. Predstavil je gospodarske in kulturne tokove v zamejski Koroški. Opozoril je tudi na nemogoče razmere pri uvajanju šolskega modela za dvojezično šol-

stvo. To je trenutno tudi najbolj pereč problem onstran Karavank.

In kakšni so vtisi mladih:

Krista Malle, Kokje, Dobrila vas, zamejska Koroška: »Bilo je zelo lepo. Govorili smo o moji domovini Koroški in o tem, kako se po šolah učimo slovenščine. Spomnili smo se tudi na šolski model, ki je za nas Slovence tako krivičen.«

Mojca Cerli, Trst: »V koloniji sem prvič. Po nekaj dneh mi je postalo vse domače in prijetno. Priložnost v koloniji sem izkoristila: z risanjem, vajo slovenskega jezika in spoznalna nove prijatelje.«

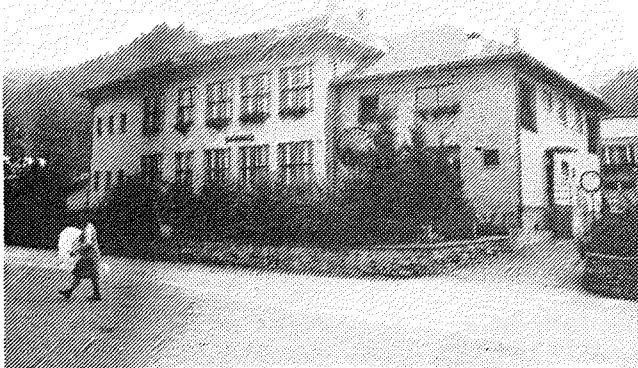
Monika Dravecs, Porabje: »V Jugoslaviji sem prvič. Prek kolonije sem spoznala to lepo deželo in njene otroke. Vadili smo slovenski jezik in imeli veliko prijetnega razvedrila.«

Angela Bratuža, Muta: Likovna kolonija mi pomeni razvedrilo. Daje nam možnosti, da se spoznamo z mladimi s Koroške, Porabja in Trsta.«

Robert Repnik, Vuzenica: »Vsi si nabiramo nove izkušnje pri likovnem ustvarjanju pa tudi one življenjske. Razšli smo se polni prijetnih vtisov.«

Pri letošnji koloniji so sodelovali Slovenska prosvetna zveza iz Celovca, Zveza kulturnih organizacij Slovenije in kulturna skupnost radejske občine. Pokroviteljstvo je prevzela delovna organizacija Gorenje-Muta. Kolonijo, ki ima veliko prijateljev, so podprla še nekatere podjetja.

Kaj predstavlja za domačine iz Vuzenice in Mute, si lahko predstavljamo. Postala je del njih, nosijo jo v sebi in z njo tudi živijo.

Osnovna šola v Vuzenici

Tekmovanje na Brezovici

Tako kot vsako leto sta tudi letos balinarski športni klub Radna in krajevna organizacija zveze borcev Brezovica organizirala balinarski turnir. Nastopilo je 16 ekip iz Slovenije. Res je, da so v popoldanskih urah balinarje nekoliko motile nevihte, vendar so z vztrajnostjo ekip, domačih športnikov in sodniškega zbora turnir uspešno speljali do konca.

Pokroviteljstvo nad turnirjem ima krajevna organizacija ZZB Brezovica, ki je po svojih skromnih možnostih tudi finančno in materialno podprla turnir. Za organizacijo je treba pohvaliti člane BŠK Radna, ki so vložili veliko truda in prizadevanj, da je turnir uspel.

Prvo mesto in prehodni pokal je osvojila ekipa iz Šiške.

Tone Slobodnik

Drago Miklavc

L. Kotar

Kaj pravijo o sprejemu in vojaških dneh mladi vojaki

Sprejem je bil nepričakovano tople

Sredi tega meseca so v večino enot Jugoslovanske ljudske armade prišli mladi vojaki. Zaradi dogodkov, ki smo jim priča v zadnjem času, se je tudi med rekruti in njihovimi starši pojavilo nelagodje, lahko bi rekli celo strah, kaj jih čaka v vojaški suknji. Ta strah je celo tako velik, da starši sami pripeljejo svojega sina pred vojašnico in se šele tam poslovijo od njega.

Obiskali smo enoto, ki ji poveljuje poročnik Željko Tišma, in mlade vojakove vprašali, kako so zadovoljni s sprejemom.

Metod Petrič iz Notranjih Goric pri Ljubljani je pripovedoval: »Ze sam prihod na vhodna vrata v vojašnico je bil precej drugačen, kot sem si ga predstavljal. Vojaki, ki so bili tam, so me tovariško pozdravili in skupaj smo pojedli nekaj malenkosti, ki sem jih prinesel s seboj. Peljali so me v spalnico, kjer sem prespal. Zjutraj pa je stekel postopek, kakršen je pač v navadi v vojski. Ko je bil ta končan, so me odpeljali v spalnico, kjer bom ves vojaški rok. Tam so mi »stari« vojaki pomagali zložiti rezervno obleko in druge stvari v kaseto, kot pravijo vojaški omarici. Moram povedati, da sem se bal, kaj vse me čaka tukaj v enoti, vendar je zaenkrat zelo dobro. Vsi, od našega komandirja, deseterjev do »starih« vojakov, se trudijo, da bi nam olajšali prve dni v uniformi.«

Prvi, ki je v septembrski generaciji prišel v enoto, je bil **Zoran Cvetković** iz Srbije, točneje iz vasi Gložane v občini Vlatnici, ki so jo pred časom prizadele katastrofalne poplave: »Moja družina živi nekoliko višje od reke Vlasine, zato nismo imeli nobene škode. Toda številne druge je povodenj zelo prizadela in nekaj let bodo potrebovali, da si bodo

opomogli. Odhod v JLA je bil hkrati tudi moj prvi stik s Slovenijo. Prvi vtis, ki sem ga dobil, je dober, čeprav nisem veliko videl. Nisem namreč imel stikov s Slovenci, vendar upam, da bo prišlo tudi do tega. Sicer pa lahko o svojih prvih vojaških dnevih rečem, da so zelo dobri. Ko sem prišel do vojašnice, so me zelo lepo sprejeli in vsi so se trudili, da bi mi pomagali. Prostori, oziroma spalnice, so zelo čiste in sveže prepletkane, hrana je dobra, vsa obleka, ki sem jo dobil, je bila oprana in zlikana. Medtem sem tudi že pisal staršem, jim poslal naslov in jim sporočil, kdaj bomo imeli slovesno zaobljubo. Trdno sem prepričan, da bodo prišli v vojašnico.«

Ciro Soimenčev je doma iz Kavadarcev v Makedoniji, kjer ima njegova družina vinograd: »Čeprav imamo zdaj doma trgatve, mi ni bilo težko oditi v JLA, saj bodo delo do konca opravili oče in dva brata. Teh nekaj dni, kar sem v uniformi, sem dobro preživel. Čeprav sem od sorodnikov, sosedov in znancev poslušal najrazličnejše zgodbe iz vojske, se mi zdi, da so si jih preprosto izmislili. Prav gotovo ima vsak izmed nas težave, vendar zanje ni kriva armada, ampak vsak sam. Starešine in stari vojaki se trudijo in nam skušajo pomagati, da bi jih čim prej preživeli. Ko sem izvedel, da bom služil vojaški rok v Slo-

veniji, so bili moji občutki enaki, kot če bi vojsko služil doma. Zdi se mi vseeno, saj smo vendar ena država in ni pomembno, kje jo varuješ.«

Ante Modrić je doma iz Vrlike v občini Sinj na Hrvaškem: »V vojsko sem odšel s precej mešanimi občutki. Prvič sem se za dalj časa ločil od doma in matere. Toda že prvi trenutki v vojašnici

problemih in težavah. Prepričan sem, da nam bo v vsakem trenutku poskušal pomagati pri njihovem reševanju.«

To so prvi vtisi mladih vojakov. Iz njihovih besed lahko razberemo, da so vsi presenečeni, prijetno seveda, kako so se v enoti pripravili na njihov prihod. Starešina **Željko Tišma** pa je o pripra-

Metod Petrič bo po končanem vojaškem roku študiral strojništvo.

Zoran Cvetković se je vpisal na višjo tekstilno šolo.

Ciro Soimenčev, kmetovalec iz Kavadarcev

so pregnali številne dvome in vprašanja, saj sem bil resnično presenečen nad sprejemom. Vsi, s katerimi sem imel stik, so se trudili, da bi mi pomagali premagati prve dni v uniformi. To pa je v nasprotju s številnimi zgodbami o služenju vojaščine, ki sem jih slišal. Presenetila me je še ena stvar, in sicer to, da se tukaj ne družimo po narodnostni pripadnosti, ampak po tistem, kar kdo občuti do drugega vojaka. Rad bi opozoril še na to, da je vsakega izmed nas ob prihodu poklical naš komandir na pogovor. Mislim, da je šel vsak izmed nas z lažjim srcem s tega pogovora, saj si mu lahko povedal vse o svojih

vah na prihod mladih vojakov pripovedoval: »Pripravili smo se, kolikor smo se mogli. Vse priprave so potekale hkrati z vsemi rednimi dejavnostmi. Precej več dela pa smo imeli zaradi tega, ker se je naša enota šele sredi julija preselila v sedanje prostore. Prepletkali smo vse spalnice in učilnico, kasete smo prebarvali, čisto na novo smo uredili vojaški klub. Hkrati pa je potekala tudi priprava nas, starešin, deseterjev in vojakov, ki so že nekaj mesecev v enoti. Slo se je za to, da te fante pričakamo čim bolj človeško in jim pomagamo premagati nelagodne občutke. V našo enoto so prišli vsi fantje pravočasno, tako

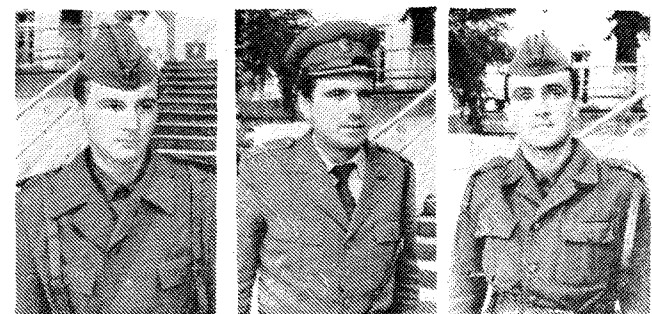
kot jim je to pisalo v pozivu, ki so ga dobili v matični občini.«

Vse dni, ko so prihajali mladi vojaki, so imeli organizirano dežurno službo na železniški in avtobusni postaji. Od tam so jih s kombiji vozili v vojašnico, kjer so fante »spremenili« v vojakove. Najprej so opravili zdravniški pregled, nato pa je bilo na vrsti striženje in kopanje. Potem so dobili vojaško uniformo in drugo opremo. Svojo civilno obleko pa so zapakirali in poslali domov. Nato pa so jih razporedili v posamezne osnovne enote. Z vsakim izmed njih se je pogovoril starešina, ki je tako skušal spoznati vsakega izmed njih in njihove težave. Hkrati pa jih je opozoril, da so temelj dobrega počutja v JLA dobri medčloveški odnosi in tovariško obnašanje. Tako se bodo lahko fantje sami pripravili, da je možno strpno življenje ljudi različnih narodnosti.

Mladi vojaki in tudi stare-

pozdravljajo starešine in še marsikaj drugega. Povejmo še, da je prvi teden namenjen prilagajanju mladih fantov na novo okolje in nov način življenja, prve ure pouka pa seznanjanju z vojašnico, garnizijo in bližnjo ter širšo okolico. Tudi to naj bi bil delček k hitrejšemu prilagajanju mladih vojakov na novo okolje.

Med tistimi, ki se je še posebej trudil pri sprejemu mladih vojakov, je bil deseter **Anto Marjanović**: »Kot vojak sem sam najbolj vedel, kaj me je motilo in kaj je bilo v redu pri mojem prihodu v JLA. Reči moram, da so tudi nas zelo prijazno sprejeli in nam pomagali prve dni v uniformi. Trudim se, da bi se fantje čimprej navadili na to okolje in način življenja. Skušam delati tako, da bi lahko vsak izmed njih uveljavil svojo osebnost in svoje znanje, vendar ne na škodo drugega. Kolikor smo zdaj skupaj, se mi zdi, da bo to dobra generacija vojakov.«

Ante Modrić pravi, da mu je elektroniška najbližja in jo bo tudi študiral.

Starešina Željko Tišma

Deseter Anto Marjanović

šina **Željko Tišma** pa so opozorili na pomemben delež »starih« vojakov pri sprejemu. Pomagali so jim pravilno zložiti stvari v kaseto, jim pokazali, kako se pospravi postelja, jih naučili razlikovati čine, pa tega, kako se

Temu mnenju se je pridružil tudi starešina **Željko Tišma**. V septembrski generaciji je namreč devetdeset odstotkov fantov, ki so vpisani na fakultete, kar pa tudi nekaj pomeni.

B. K.

Kljub krizi Krka živi

Kultura je sestavni del dela in življenja

Če bi kdo morda tale naslov hotel jemati dobesedno, bi takoj pripomnil, da Krka pač umira, kajti slovita dolenska reka že zdavnaj ne kaže več lepega zelenega teka, kakršnega je imela še pred dvajsetimi leti. Toda tovarna Krka – to je pa že nekaj drugega...

Čeprav je tudi izkazovanje sposobnosti, pridnosti in tržne naravnosti v sedanji jugoslovanski gospodarski zmedi zelo relativna stvar. Tako na primer tovarna Krka dobro posluje, računi pa kažejo komaj na tako imenovano pozitivno ničlo. K sreči je za trdnješe dokaze o njihovi pravi sposobnosti in dobrem delu še drugih dokazov na pretek. Eden takšnih je sprehod skozi proizvodnjo, ki je v veliki meri avtomatizirana, sodobna, urejena po vseh zahtevah mednarodnih standardov, ki se jim podreja tudi vsi zaposleni. Drugo znamenje se izlušči iz pogovora z delavci, pa naj bo to vratar v sprejemni pisarni ali vodja oddelka in tisti, ki je zadolžen za stike z javnostjo. Pripadnost kolektivu, želja po še boljšem, želja po posodabljanju, jih ženejo naprej. Sicer pa, saj se zavedajo, da reže tovarna kruh toliko bolj, kolikor imajo v drugi prebivalcem po Jugoslaviji, da se ne kaže šaliti.

Tokrat smo se v Krki pogovarjali o njihovem pristopu k izobraževanju in kulturi. Po obojem so namreč v občini in širšem slovenskem prostoru znani, kako pa v praksi deluje, sta nam povedali **Alenka Pučko** in **Bojka Krajnc**.

Izobraževalni center

V Krki poznajo izobraževanje v vseh v Sloveniji obstoječih oblikah.

Lahko zadovoljujejo najrazličnejše želje ter potrebe svojih

delavcev. Seveda pa to prilagajajo predvsem potrebam delovnih procesov v njihovi delovni organizaciji.

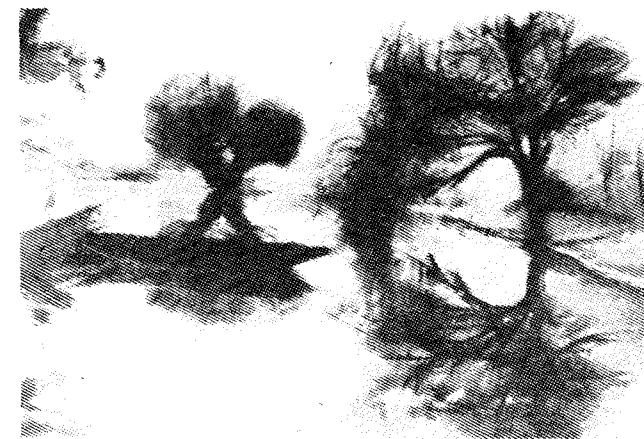
Alenka Pučko je povedala, da si skušajo ustvariti takšno izobraževalno mrežo, ki bo na kakršen koli način zajela prav vse zaposlene, pri čemer si prizadevajo, da bi vsakdo nadgrajeval svoje osnovno znanje in izobrazbo, s katero je prišel v tovarno. Zato za večje skupine delavcev organizirajo izobraževalne tečaje v sami tovarni (tako, da pridejo predavatelji k njim), za nekatere posameznike, ki si želijo dograjevati znanje na višjih in visokih stopnjah, pa omogočajo šolanje v Sloveniji pa tudi v tujini, če je potrebno. Deloma si pomagajo tudi s povezovanjem s centrom za izobraževanje vodilnih in vodstvenih kadrov na Brdu.

Alenka pravi, da so načrti in usmeritve med ljudmi dobro sprejeti in da brez nenehnega izobraževanja in dograjevanja znanja ne gre. Zatakne pa se takrat, ko je treba neposredno začeti kakšno akcijo, ker začne ljudem zmanjkovati časa. V praksi je torej veliko težje preseči že utečeno, kakor pa zapisati usmeritve na papir. Menda se to pozna na delovnih mestih z višjo (in visoko) izobrazbo še bolj kot pri nižjih stopnjah. K temu pa je treba dodati, da je tudi ponudba za došolanje za višje zahtevnostne stopnje slabša. Zlati je slaba (ali celo nikakršna) povezava fakultet z njihovimi diploman-

ti, premalo je uporabnih specializacij, medtem ko se tako fakultete kot posamezniki najraje usmerjajo k doseganju akademskih naslovov, (ki niso nujno povezani s konkretno uporabnostjo v stroki). Nujno bi bilo, da bi fakultete pripravljale v rednih časovnih razmikih seminarje ali predavanja za svoje nekdane študente, kjer bi se lahko zaposleni strokovnjaki seznanjali z novostmi v stroki. Ta pomanjkljivost se čuti konkretno pri novoprihajajočih kadrih – v razkoraku med neposredno prakso ter prinesenim teoretičnim znanjem. Tako potem nastajajo tudi težave in zagate med mentorji in njihovimi varovanci. Mentorji ne poznajo več novih učnih programov, njihovi varovanci pa nimajo pojma o praksi...

Sicer pa izobrazbena struktura Krkinih delavcev precej odstopa (navzgor) od slovenskega povprečja. V desetih tozidih s štirimi tisoči zaposlenih, kjer je povprečna starostna doba 36 let, imajo kar 1350 delavcev z najmanj peto stopnjo izobrazbe, 400 pa z visoko izobrazbo.

In tisto, kar smo prej zapisali

Dora Plestenjak-Miljković, Ob Krki, pastel 1979

za slabo povezavo med fakultetami ter njihovimi diplomiranci, velja, je menila **Alenka Pučko**, tudi za srednje šole; tem bolj, ker (vsaj v Krki tega še niso zaznali), si šole ne prikrbijo niti povratnih informacij o tem, kako so se vključili v neposredno delo njihovi nekdanji dijaki.

Ker gre za veliko delovno organizacijo z zelo heterogeno proizvodnjo, je takšna tudi podoba zahtev po izobrazbi, vendar pa je ta čas intenzivno skupno področje izobraževanja v informatiki, ki jo potrebujejo v vseh tozidih in na najrazličnejših delovnih mestih.

V Krki imajo ta čas 160 študentov v najrazličnejših šolah po Sloveniji, od Maribora do Ljubljane dvesto ljudi pa študira ob delu. Številna delavcev, ki jih že od leta 1983 zjemajo skrajšani programi, si niso niti zapisali, ker je ta del izobraževanja kontinuiran in prinaša delavcem splošno priznane nazive poklicev.

Za celotno delovno organizacijo se v vprašanji izobraževanja ukvarja šest in pol delavcev, katerih naloge pa segajo tudi na področje kulture; in

prav na tem področju dela je dosegla Krka neko višjo raven pošiljanja imena tovarne v javnost. Za vse to pa, sta mi zatrjevali obe sogovornici, je potrebno razumevanje vodilnih kadrov. Zato so lahko organizirali na področju izobraževanja (zdaj že znane) Krkine nagrade za razpisane raziskovalne naloge, organizirali znano Krkino slikarsko kolonijo in se lotili redne razstavne dejavnosti, ki bi jim jo lahko zavidala prenekatere institucionalizirana galerija.

Lansko leto, je povedala **Bojka Kranjc**, so ob deseti, jubilejni slikarski koloniji s Krkinim imenom, na pregledni razstavi predstavili najboljše, kar se je v tem obdobju nabralo. V pregledu desetih let so ugotavljali, da je sodelovalo 64 slovenskih slikarjev, ki so ustvarjali predvsem v akvarelni tehniki motiva dolenske pokrajine.

Zdaj Krkini kulturniki razmišljajo o posodobljenih oblikah teh slikarskih druženj in upati je, da nas bodo razveselili s prijetnimi, novimi pristopi.

Kar pa zadeva razstavno dejavnost, je le-ta v Krki sestavni del delavskega življenja. Kajti, danes, po letih truda in vlaganja v takšne usmeritve, pomeni kulturna ponudba krkašem »sol h kruhu«, prav tako, kakor jim pomeni popestritev življenja delo v kulturnem društvu in znotraj njega v pevskem zboru ter pri drugih dejavnostih. Sem sodijo še abonmaji za gledališke predstave, sodelovanje s kulturno skupnostjo Novega mesta in na koncu se izkaže, da ta delovna organizacija ne daje vsega tega le svojim delavcem, ampak tudi širšemu novomeškemu in dolenskemu prostoru.

Kjer je ambicija, so tudi rezultati. Zato imajo v Krki tudi organizacijsko in strokovno stvari razčiščene. Zavedajo se, da niso pojedli vse pameti sa-

mi, zato za potrebe kulturne ponudbe sodelujejo z likovnimi kritiki, z Dolenjskim muzejem, z občinsko ZKO in Kulturno skupnostjo – vse na delegatskih osnovah. Tako najdemo v svetu Dolenjskega muzeja Krkinega člana, v svetu Krkine galerijske dejavnosti pa novomeške in tudi druge kulturnike.

Kulturno-umetniško društvo Krke je bilo ustanovljeno leta 1970 in poleg že zgoraj omenjenih dejavnosti deluje v njegovem sklopu tudi Svet knjige. V njem skušajo narediti čim več za dvig bralnih navad delavcev. Tega pa se lotevajo na najrazličnejše načine od povezovanja s knjižnico Mirana Jarca (ki prihaja v Krko redno s potujočo knjižnico) pa do knjižnih sejmov, ki so jih krkaši organizirali doslej že deset. To slednje počno v sodelovanju z Mladinsko knjigo in knjižnico ter tovarniško mladino. Običajno spomladi na takšnem sejmu predstavijo novosti vseh slovenskih založb, študijska knjižnica prida priložnostne knjižne razstave, vse skupaj pa je obogateno še z obiski različnih kulturnikov in pogovori z njimi.

Končno pa je ena priljubljena oblik kulturnega življenja Krkinih delavcev tudi odhajanje na tako imenovane »kulturne izlete«, v kraje, ki nudijo ogled kulturnih spomenikov ali pa gledališke ali operne predstave...

Vse, o čemer smo se pogovarjali, nas je navdušilo. Delavec torej dela bolje in lepše, če ne dela le za golo plačo, ampak če je zadovoljen tudi njegovi duši – želji po vsrkavanju tistega, čemur danes tako radi pravimo družbene dejavnosti, ki se zajedajo v meso gospodarstva... Eno brez drugega pa ne gre – vsaj ne dolgo.

Bojana Žokalj-Jesih

S poti po Koroškem 5

Iz Bistre v Logarsko dolino

Bistriška dolina, bolj žleb kot prava dolina, je tretja, (za Koprivno in Toplo) tudi zadnja dolina, ki smo jo obiskali na koroški poti. Ob potoku teče lepa, vendar prav ozka asfaltna cesta, od katere se k vsaki kmetiji na samem odcepi pot strmo v breg. Tod gospodari z gozdovi slovenjegraško gozdno gospodarstvo.

Le-to je »preskrbljeno« z dobro povezavo doline Bistre prek Spodnjega Slemenca (prelaza na višini 1263 m), med Raduho in Olsevo, v Solčavo in Logarsko dolino. Tam proti koncu doline se odcepi pot k najvišji gorski kmetiji na Slovenskem, k Bukovniku (1327 m), od koder je tudi najlažja planinska pot na Raduho.

Cebelnjakov, ki jih omenja za Bistru turistični vodnik, sicer nismo videli s ceste, sem ter tja pa smo zagledali vrveče panje, ko smo se bližali posameznim kmetijam. Mnogi krajani in tudi drugi obiskovalci teh krajev se radi podajo na zapuščeno Jezevo, kjer so do-

in pri Brkotu (Prevrženu v Bistri št. 15) sta poleg številnih »javk brez hajke« označeni postojanki za tiste popotnike, ki bodo potovali po teh krajih po navodilih iz knjižice Javke brez hajke. In spomenikov je v Bistri še veliko...

Mi smo zavili k Ratihu, po domače se reče pri Pavelnu, kjer smo se z gospodinjo pogovarjali pozno v noč tako, da so se sence začele plaziti v kuhinjo tja dol od hriba. Tja smo pogosto pogledovali, saj je mlajši gospodar odhitel s hčerjo gledat, kako se krave v planini pasejo. Domačija je trdna, domači pridni, pa rinejo. Gospodinja je izkusila vse muke taborišča, njenim najbližjim pa vojna tudi ni prizanesla.

Marija Kosova-Ratihova pravi, da se ni dobro spominjati vojnih dni in da je bolj skrbeti za današnji čas, čeprav se s prijazno mislijo dotakne spomina na svojega pokojnega moža Ivana, ki mu je bilo po partizansko ime Jožko.

Marija je bolj na veselo »naštimana« in rada vidi, da so tudi njeni domači dobre volje, čeprav vsakemu življenje prinaša na pot ovire in zapreke. Tako najbolje dene utrujenemu sinu Silvestru, če ga, ko se vrne s planine, postrežeta kar obe, mati Marija in žena Erika. Mala Mirjana pa se tudi obnaša, kakor bi bila velika in ne bi pravkar prehodila dolge poti... Greben je že temačen in Bela peč tam zunaj budi spomin na vojni čas; mladi ljudje v hiši pa ne mislijo na to, ker jim delo usmerja misli drugam. Zdaj je treba pripraviti vse potrebno, da bo še pred prvim jesenskim deževjem hiša prekrita z novimi »seklami«, ki jih zna bližnji sosed polagati še po starem.

Bistra je tudi dolina lip, saj je domala pri vsaki domačiji zrasla senčnata krošnja, od Pistotnika, Osojnika, Prosenca in Ježa pa do Mlinarske lipe.

Takšno okolje je bil idealen partizanski kraj v času druge vojne. Tod je bila pod Belo pečjo 12. maja 1943. leta prva konferenca okrožnega komiteja ZK za Koroško, čemur je v spomin postavljen tudi spomenik na Ježevem travniku.

Poleti 1944. so pri kmetu Osojniku namestili tudi partizansko bolnišnico, ki je tam delovala do konca februarja 1945. leta. Kasneje je bila prenešana nad Prevrženo. Partizanska bolnišnica pod Belo pečjo je bila leta 1978 obnovljena in so jo poimenovali po Pepci Tomazin.

Pri Plazniku (Bistra št.6)

Anton Pečnik – Plaznik iz Bele, na oni strani jugoslovansko-avstrijske meje: »Cesta in mednarodni mejni prehod bi oživila naše kraje«

moderni in tako, kakor bi si človek le lahko želel za vesoljno slovensko kmetstvo. Z ženo jo mahata dobro čez sedmi križ, vendar imata pri hiši še vedno svoje zadolžitve. Večja dela pa so seveda prevzeli mladi – tisto okrog traktorja, pa kombija in prevažanja v dolino... Mati ima »čez« »gartelc«, krave se pasejo v domači planini, da jih je moč s prostim očesom opazovati na robu in mir je tako popoln, da bi ga zarezal kakor zrel hlebec sira.

Partizanka Mara iz Logarske

Hiša je sodobno na novo pozidana in komaj za hipec se v kuhinji ustavi domača hči s svakinjo; spet je bila napovedana nevihta in seno je na travniku klicalo grabljice.

Kačasto se vije, zdaj makadamska, cesta doli proti robu Logarske doline, vendar je dobro vzdrževana in pokrajina tako lepa, da bo vsak popotnik, ki se na takšno rajžo odloči, tisočero poplačan z lepotami skoraj nedotaknjene narave.

Dijana hiti proti Matkovemu kotu, kjer pri penzionu Maierhold pustimo avtomobil in se z lastnikom, tudi nekdanjim borce, skupaj odpravimo prek mejnega prehoda na ono, avstrijsko stran, k Tončiju Plazniku–Plaznikovemu na obisk. Hudomušen mož je to, čeprav mu iz oči sije neka čudna, skrita žalost, ki brez besed razgrinja bojazn za slovenstvo v tem rovtu, ko njega več ne bo...

Petnajst glav živine je v štali, mati-žena in gospodinja je bila ravno v Železni Kapli po opravkih... Sin Toni, ki bo najbrž prevzel kmetijo, ne bo začel iz ničle. Če bo seveda voljan in ne bo omagal ob števil-

nih, včasih nevidnih ovirah, ki mlade slovenske fante na avstrijskem Koroškem odvrtačo tako od materinske besede, kakor tudi od kmetstva in kmetovanja.

Nekdanji borec Toni Plaznik nam je pravil, da je njihovo domačijo kupil davnega leta 1850 kmet iz Luč in potem je njegova (Plaznikova) mati po tistem kmetu podedovala. Bila je Meltulova iz Luč. Tako smo zajadrili med prednike, da smo ga pozabili vprašati, kako je bilo v partizanih, ko je, kakor je znano, nosil slavno Nestlovo brzostrelko...

Pet otrok ima Toni, vsi bodo kmalu pri kruhu. In vendar se zdi, kakor bi moža nekaj tiščalo, kakor bi bil vse življenje razdvojen s tem bivanjem ob meji, s to neizbežno dvojnostjo, za katero si je v letih vojne, ko je stopal po zasneženih partizanskih gazeih, obetal, da bo izginila in, da sebi ter potomcem bo izvojeval za-

Robanova Valči – vedno nasmejana, vedno s prijazno besedo za popotnike in planince. Njena hči Barbara, študentka biologije, je bila pa to poletje za majerico v kotu.

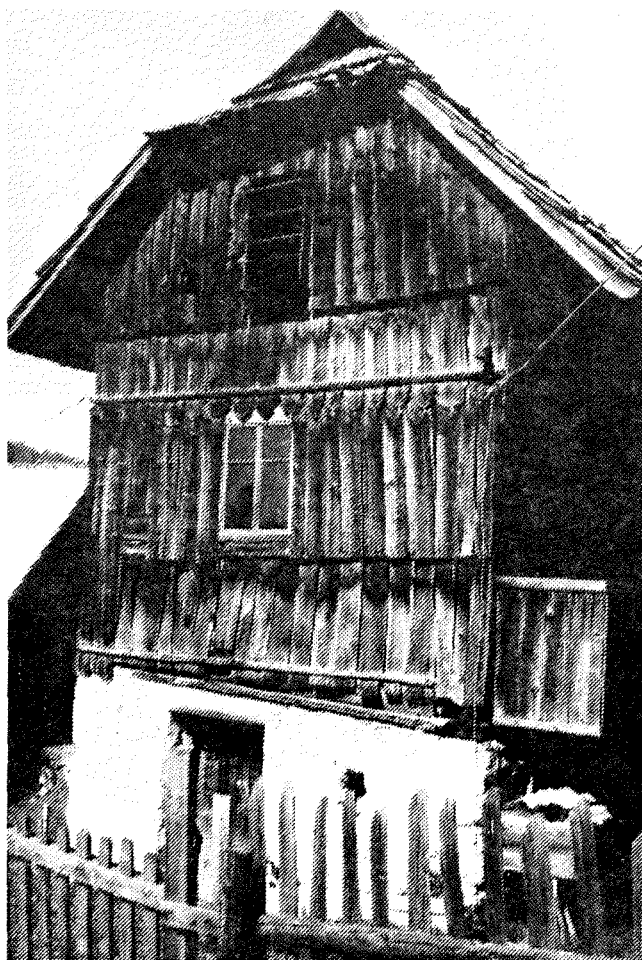
res novi svet. Tako pa ga na oni strani pritiska vse, kar tišči slovensko manjšino, na naši strani pa mu lega na dušo vse tisto, kar gre pri nas narobe, Zdi se, da še najbolj pomirja šum gostih smrekovih gozdov in vera v boljši jutri, ki jo bo morebiti prinesla nova asfaltna cesta in za redni

Pogled v mini lovski muzej, kakor so ga sami Robani uredili v očetov spomin.

mednarodni promet odprt mejni prehod, (o katerem pa se naša in avstrijska stran že leta dolgo dogovarjata)...

Po isti poti, koder smo prišli, jo mahnemo spet nazaj in od prijaznega penziona Maierhold naprej v Logarsko dolino, kjer se ustavimo pri Plesnikovih, oziroma pri nekdanjem kmetu, ki bo seveda voljan in ne bo omagal ob števil-

Tale kaša je pa s Podoljševe. Tako prijazno je gledala v popotnika, da jo je moral posneti...

zem usiha in je nekam žalostno zaznavno, da je tovaršica Mara s svojo družino poznala res boljše čase, ko so v penzion (in pred vojno v njihov hotel) prihajali redni gostje iz Beograda, Zagreba in Dunaja... Hotel so požgali Nemci, gozd so kmalu po vojni nacionalizirali naši. Ostaja pa spomin na slavne partizanske dni in Marin drobec spomina na moža, (ki je bil tudi znan borec), pa je nedavno umrl: bil je poleg povsod, kjer se je v dolini po vojni gradilo. Bil je pri obnovi požgane Slojčave pri odmerjanju kreditov za pomoč v vojni pogorelim domačijam... Poštenjčina in zaverovaneč v vso novo socialistično stvar... Spomin je boleč: tako Mara kot njen mož Franci sta bila v gozdu, Nemci pa so odvlekli nekam v Celovec

jo s temi posli opraviti Marine hčere in sin. Ena je prevzela gostilno v Domu planincev, druga razmeroma sodoben objekt, ki ga ni moglo »furati« podjetje, v domači hiši pa imajo še vedno sobe za goste – ki so pa največkrat stalni, njihovi dolgoletni obiskovalci in ljubitelji Logarske doline. In tako teče življenje naprej. Domači so sicer še vsi v črnem, ker žalujejo za očetom, toda delo – jih žene k pozabljanju na žalost... in k razmišljanju o tem, kako si bodo rezali kruh jutri, če bo vse težje v državi in bodo izletniki prinašali s seboj še zadnjo kapljo čaja ter jedače.

Kratko slovo – in naprej, do slovitega Robanovega kota, kjer so nekoč pred leti pogostili celo tovariša Tita, kjer imajo posebno kamro, spremenjeno v majhnem in ličen lovski muzejček. Pri hiši je pet otrok, ki vsi študirajo in mati Valčka, pravo oljče srečne matere, ki ve, da je vzgojila sodoben, umen rod. Takšnega, ki bo s pametjo služil svoj kruh in mu ne bo treba toľči revščine ter hoditi v »taborih« delati, kakor je morala nekoč sama.

Pri Robanu je v kmečki hiši ob večerih, predvsem ob koncih tedna veselo, tam svirajo na citre in nam, mestnim je spričo tolikšne ljubezni in lepote kar nekam sitno. Tam je v zlat družinski spomin vkovano ime očeta in nekdanjega partizana Jožeta.

Odhajamo. Zapuščamo Logarsko dolino, Robane, Savinjo, pogled na Ojstrico in se nejeverno sprašujemo, kaj je zdaj to. Kaj se godi, da v ta prelepi kot ne prihaja več tako trumoma kot nekoč, pisana planinska in turistična družina ki je že v davnih časih prinesla v te kraje spoznanje o dobrem kosu kruha, ki ga lahko reže turizem? Morda bodo novo slavo kraja ponesele v svet prav turistične kmetije, ki vznikajo po dolini in o katerih predvsem tujim turistom ni žal lepih besed.

Bojana Žokalj-Jesih

Robnikova ata in mati se še dobro z delom držita pokonci.

Iz piranske osnovne šole Cirila Kosmača

Začetek šolskega leta je pravo razburkano morje

Na robu planote, od koder se cesta začne spuščati navzdol proti morju, je včasih stala vrsta utrdb, ki so varovale dohode k morju. Koprsko. Naša najbolj primorska pokrajina. Naš cilj je skrajna zahodna konica koprškega ozemlja, staro mesto Piran. V svojih ozkih uličicah še vedno hrani tisti svojstven arhaični duh pomorske preteklosti, ki človeka prežme in ga, vsaj za nekaj trenutkov, iztrga iz bučnega vsakdana širokih cest in vonja za izgorelim bencinu. Toda, to je samo ena plat Pirana, tista skrita, ki jo mora človek sam odkrivati; morda celo premalo izkoriščena in premalo ponujena turistu, ki nekaj časa sicer posedi ob prometnici v pristanišču ali na plaži, potem pa sledi vrvežu vabljivih plakatov in odpeketa (z omnibusom, seveda!) v bližnji Portorož.

Sicer pa, turistična sezona je mimo. Namesto jutranjih sprehajalcev srečujemo domačine, ki hitijo v trgovino, in šolarje z oprtanimi šolskimi torbami, ki na poti v šolo mimogrede rešujejo še zadnje domače naloge. Precej glasni so in ni jim težko slediti, tudi če se zdaj pa zdaj izgubijo za vogalom.

Tako me pripeljejo do šole. Na hodniku se takoj

v moj fotoaparati in tudi povedati so imeli veliko.

Dejan Zauko je povedal, da je bil na počitnicah pri babici v Sečoveljah, pa da je lepo spet v šoli, ker ima tu veliko prijateljev. Za glavnega »govorca« so kar sami določili Roka Humarja iz 5. a. Da je velika »gužva« v oblačilnici, je dejal, tako zjutraj, kakor ob koncu pouka. Pa da ni lepo, ker morajo daleč hoditi

Tovarišica ravnateljica Alenka Aškerc – Mikeln

ljubših predmetih. Marjo Mička ima rad likovni pouk, Marko Ristič angleščino, Mikele Strgar se navdušuje nad vsem, razen nad angleščino in slovenščino. Juretu Kuželju je pri srcu matematika, pa tudi riše rad, Angela Kmetec pa ima najraje telovadbo.

Skratka, za vsakogar nekaj se najde tudi v učnem programu. Za posebno nagnjenja pa so krožki, ki vabijo k različnim dejavnostim, zaposlujejo učence in ne nazadnje razvijajo njihove sposobnosti. Imajo razne športne krožke, literarni je že bil, pa so izgubili mentorja. Potem je plinski, računalniški krožek. Poleg v šolske krožke se učenci vključujejo v interesne dejavnosti; zunanjih društev. Tako jih na primer KUD Karel Pahor vabi k folklori, precej jih je v TVD Partizan, jadranci imajo svoj klub, v orkestru glasbene šole, ki je bil na tekmovanju na Dunaju tretji, igra tudi veliko učencev iz osnovne šole Cirila Kosmača. Sploh radi tekmujejo, sledijo vsemu slovenskemu utripu in iz množice izstopajo uspešni posamezniki. Lani so na primer imeli republiškega prvaka v tekmovanju za Vegovo značko. Uspehe so zapisali v plavanju, jadrantju, streljanju, imajo državnega prvaka na glasbenem področju, poslali so dekle na republiško prvenstvo za Cankarjevo značko. Pa še kaj bi lahko našli. Dejstvo je, da interesne dejavnosti posameznih društev zelo dobro delujejo, le povezati bi jih morali med seboj, da bi bil uspeh celovitejši in bi bila možna koordinacija z nekega zbirnega mesta, na primer iz šole.

Šola in kraj

Osnovna šola Cirila Kosmača obsega dva objekta (staro in novo stavbo) v Piranu ter podružnično šolo s poukom od prvega do četrtega razreda v Portorožu. Po 4. razredu odidejo učenci v šolo bodisi v Lucijo ali pa pridejo v Piran. Skupaj si v teh hramih učenosti vsako leto nabira znanje od 700 do 800 otrok.

»Trudimo se, da se šolska vrata vedno bolj odpirajo navzven,« mi pripoveduje šolska psihologinja Breda Puhar. »Tako se pri naravoslovnih in kulturnih dnevih po-

Šolska psihologinja Breda Puhar

vezujemo s podjetji pa z vsemi občinskimi institucijami, z zdravstveno organizacijo... V podjetjih imamo poklicne usmerjevalce, ki svetujejo našim učencem, jih vodijo na ogled tovarn in posameznih delovnih mest. Saj je to njihova bodoča delovna sila. Velja omeniti sodelovanje z Drogo, Začimbo in pomorskim inštitutom Splošna plovba.

»Še tesnejše stike bomo morali navezati s turističnimi in kulturnimi organizacijami,« navezuje dalje naš pogovor tovarišica ravnateljica Alenka Aškerc-Mikeln, »in sicer

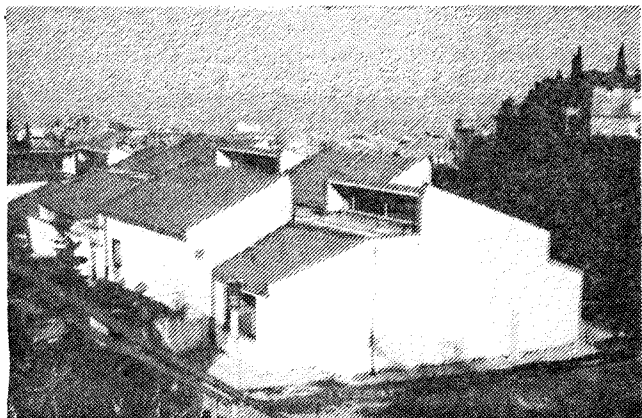
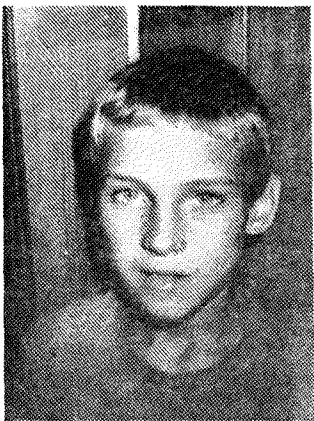
mestu predstojnice Zavoda za šolstvo v Kopru.

Noče nam odkriti vseh svojih načrtov. Pravi, da bo čas pokazal svoje. Želi se čimprej spoznati z delom, povezati šolo, učitelje, starše in vse krajanje, želi premostiti to motečo raztresenost šolskih stavb, otrokom pa približati tisto, kar jim bo v možnih pogojih omogočilo več življenja.

»Veliko naših otrok,« pravi, »je prepuščenih ulici in tam se začnejo oblikovati razni problemi. Celodnevne šole nimamo, ker zaenkrat ni pogojev zanje. Z okoljem se bomo morali dogovarjati, kako bomo stopili skupaj. Povezati se kaže s Centrom za socialno delo in z delovnimi organizacijami, saj bodo starši, ki bodo imeli svoje otroke nekje varno spravljene, bolj mirno hodili v službo. Zlasti poleti je veliko otrok, ki nimajo kam. Morali bomo razmišljati o kakem pobratenju. V mislih že imamo loško šolo, s katero bi med počitnicami izmenjevali skupine učencev.

Skratka, vedno se lahko še kaj izboljša. S tem ni rečeno, da je bila šola doslej slaba. Nasprotno! In veliko zahvalo za uspeh šole pa za vse, kar je bilo novo zgrajenega,

Vsi – od A do M

Nova šolska stavba v Piranu pomeni komaj prvo fazo izgradnje po načrtu, ki je zelo simpatičen, kakor pravijo šolski delavci. Zaenkrat bosta morali druga in tretja faza, ki bosta v celoti zadovoljili šolske potrebe, še počakati. Ustavilo se je, kakor smo že vajeni, pri financah. Do takrat pa bodo šolsko zemljišče v Zelenem gaju izkoristili za obdelovalno zemljo, nekakšen šolski vrt, ki bo pomagal pri prizadevanjih za pocenitev šolske kuhinje. Ne nazadnje se bodo otroci naučili delati tudi na zemlji. »Ne bo lahko, a s strpnostjo bo šlo,« zagotavlja tovarišica ravnateljica Alenka Aškerc-Mikeln.

zgrne okoli mene nekaj zvedavih petošolskih fantičev in dekličev. »Tovarišica, kaj nas boste pa vi učila?« me sprašujejo. Seveda, novo šolsko leto je in vsak gost v teh dneh je zanje potencialni novi učitelj. Kar malo razočarani so bili videti, ko sem jim na vse kriplje, zdaj enemu, zdaj drugemu, dopovedovala, da jih jaz ne bom nič učila. Kajti vmes je bilo veliko vzdihov, da zakaj ne. Spet so se jim zasvetile oči, ko sem jim povedala, da bom pisala o njih v časopisu. Navdušeni nad to novico so hoteli vsi skupaj in vsak posebej zleisti

k telovadbi in je to potrat časa. V šoli namreč nimajo telovadnice, ampak je ta v prostoru, ki je kakih dvesto metrov oddaljen od šolske stavbe. Potem bi Rok zgradil novo kuhinjo (in vsi sošolci, zbrani okoli njega, mu vneto prikimavajo), saj je v novi šolski stavbi še ni enemu, zdaj drugemu, dopovedovala, da jih jaz ne bom nič učila. Kajti vmes je bilo veliko vzdihov, da zakaj ne. Spet so se jim zasvetile oči, ko sem jim povedala, da bom pisala o njih v časopisu. Navdušeni nad to novico so hoteli vsi skupaj in vsak posebej zleisti

Italijanščina je v šoli obvezen učni predmet od prvega pa do osmega razreda. To je na jezikovno mešanem ozemlju nujnost. Druga nujnost je srbohrvaščina, saj je veliko priseljencev iz naše sosednje republike. Starši pa so izrazili še željo po fakultativnem pouku nemškega jezika. Skratka, otrokom tuj jezik ne predstavlja težave. Z italijanščino se srečajo že v vrtcu.

In še sprehod skozi eno od značilnih piranskih uličic

v tem smislu, da bodo otroci bolj začutili kulturo, da jim privzgojimo občutek in skrb za nek videz kraja, ne pa samo, da bodo znali turistu pokazati znamenitosti. V ta namen bo treba izdelati t. i. mini programe in stopiti z organizacijami v sodelovanje, v katero bo vključena vzgoja za turizem. Lani so namreč že začeli s turističnim krožkom, ki je deloval deloma v šoli, deloma v hotelu. Pa so turistične organizacije pokazale zanimanje le okoli kuharja in natakara. To je treba prestopiti, korak naprej, otrokom je treba dati širino, menijo v šoli, kajti turisti terjajo globljo ponudbo, ne samo tisto na krožniku.

Pa to je samo ena izmed idej in zamisli letos nove tovarišice ravnateljice, ki je prišla v piransko šolo po dvanajstih letih službe na delovnem

pripisujejo nekdanjemu ravnatelju Francu Raketlju. Kar štiri krat štiri mandate je bil ravnatelj in je v tem času pustil med šolskimi zidovi tudi marsikatero uro svojega poletja in dopusta. Učitelji so mu hvaležni in cenijo njegovo delo. Še sedaj, ko je v pokoju, rad pride in jim priskoči na pomoč, če je, na primer, v začetku šolskega leta treba sestaviti šolski urnik za vse razrede in vse učitelje.

Nova moč pa pravi takole: »Ravnatelj se mora vedno vključiti tja, kjer je najbolj potreben; v tem trenutku so to finance. Moram pa reči, da imam dober občutek. V prvih dneh sem našla v šoli vrsto učiteljev z veliko idejami in z lepim odnosom do otrok. Obetam si globoko strokovno sodelovanje.

Živa Drole

Pomemben prispevek k ohranjanju izročil

Oglašamo se vam iz OŠ Borcev Lackovega odreda Brezno-Podvelka. Najprej prisrčen pozdrav v imenu vseh učencev in kolektiva, še posebej pa v imenu zgodovinskega krožka, katerega člani zelo radi prebiramo vaš tednik.

Odločili smo se, da vam poskušamo predstaviti vsaj del naše pestre šolske dejavnosti – delo zgodovinskega krožka, ki že več kot desetletje neguje in ohranja tradicije NOB. Še preden spregovorimo o tej dejavnosti, pa moramo poudariti, da ohranjanje izročil NOB na šoli ni omejeno le na člane zgodovinskega krožka, ampak da spoštovanje in ljubezen do ljudi, ki so nam ohranili našo domovino, naš jezik, našo svobodo, goji sleherni član naše šolske skupnosti.

Na začetku bi vas želeli seznaniti z okvirnim programom dela našega krožka.

Vsaka šola, ki ima aktiven in uspešen pionirski odred, vključuje v njem celo vrsto krožkov, skoraj vedno tudi zgodovinskega. Dokler je pouk potekal v stari šoli, je bil program zgodovinskega krožka namenjen poučevanju preteklosti kraja, predvsem delovanju mladine in pionirjev po vojni. Ko pa smo dobili novo šolsko poslopje, ki je dobilo tudi svoje novo ime: »Osnovna šola Borcev Lackovega odreda«, se je začel program zgodovinskega krožka dopolnjevati z vsebino poučevanja zgodovine NOB in ljudske revolucije v naših krajih. Začeli smo aktivno sodelovati z borci Lackovega odreda in drugimi borci, aktivisti, povezali smo se z vsemi v kraju, občini in območju, ki delajo na ohranjanju tradicij NOB.

Delo zgodovinskega krožka programiramo glede na natečaje JPI, pomembne obletnice in druge tradicije revolucionarnega ohranjanja. Sodelujemo pa tudi z muzejem NOB Maribor in Koroškim pokrajinskim muzejem revolucije Slovenj Gradec

Nastaja bogato gradivo

Učenci se najbolj veselijo in se najraje neposredno srečujejo z borci. Na srečanju se člani krožka še posebej pripravijo, tako da vedno znova prebirajo literaturo, v kateri spoznavajo zgodovino delovanja odreda. Pogovore in poročanje ali pripovedovanja si beležimo ali snemamo in tako nastaja bogato gradivo o NOB in ljudski revoluciji v naših krajih. Zbrali smo že precej gradiva, ki ga

razstavljamo v zgodovinskem kotičku v odprtem delu sredi šolskega prostora. S tem sproti obveščamo vse učence šole o naših najnovejših raziskanih gradivih. Tak material je razstavljen tudi v posebni vitrini pod stalno razstavo o Lackovem odredu na stopnišču. To razstavo dopolnjuje doprski kip Jožeta Lacka, ki nam ga je podaril odbor Lackovega odreda. Veliko materiala dobimo tudi od borcev, ali pa izposojene eksponate preslikamo iz muzeja. Naše poznavanje zgodovine NOB je zelo obogatila razstava iz muzeja NOB Maribor, ki je bila že dvakrat pri nas. Ne samo učenci, tudi Krajan in druge šole iz naše občine so jo z navdušenjem obiskali.

Delo krožka in še drugi podobnih aktivnosti (obrambni

dan, kulturni dnevi, proslave in podobno), ki jih spremljajo vsi učenci na šoli, učitelji in krajan, še posebej pa borci, torej bogato in neprestano dopolnjuje našo šolsko prakso. Želimo si, da bi skupno z vsemi našimi sodelavci naredili čimveč pri raziskovanju in ohranjanju naše revolucionarne preteklosti.

Delo v krožku nas je privedlo tudi do spoznanja, da so nam naš kotiček pod soncem, ta lepi del Slovenije se verno od Save, pomagali ohraniti tudi ljudje, katerih korenine so pognale daleč od nas, a jih je zavest o pripadnosti istemu rodu pripeljala iz rojstnih krajev v našo bližino. Niso si postavljali vprašanj. Šli so tja, kamor jih je klicalo srce – k svojim bratom po krvi. In prav tu,

Odlomek iz listine o medsebojnem sodelovanju:

Obvezujemo se, da bomo delali na temelju medsebojnega zaupanja, iskrenega tovarištva, gojili zavest pripadnosti naši samoupravni socialistični družbi in ljubezen do domovine, spoznavali junaški boj naših narodov in narodnosti, ohranjali in utrjevali izročila NOB in revolucije in jih prenašali na mladi rod. V ta namen bomo uporabljali vse ustrezne oblike in načine medsebojnega sodelovanja.

Pionirji pa se obvezujemo, da bomo dosledno izpolnjevali svojo zaobljubo.

Mi smo sicer še mladi, morda ne doumemo povsem vrednosti listin, toda zavedamo se, da smo dovolj zreli, da vestno in skrbno izpolnimo izročilo listine.

V neštetih pogovorih z lackovci smo odkrivali tance z naše glavne preteklosti. Naučili so nas, kaj pomeni ljubiti svojo domovino, tudi sebe in sočloveka, ter tako iz sebe graditi osebnost. Borcem smo hvaležni tudi, da so svoja pričevanja vselej znali podkrepiti tudi z pomniki, ki nemo, a ponosno govore o neštetih junastvih ter primerih nesebičnega tovarištva, ki je povezovalo borce.

v naši občini, v neposredni bližini naše šole, je umrl prenekateri pogumen človek. Njihova imena so zapisana na pomnikih, njihova dejanja ne bodo pozabljena nikoli. Eden izmed takih junakov je bil tudi Dragutin Babičič, pogumen mož izpod obronkov Kozare – legendarne planine, katerega življenjska pot se je končala pod obronki Kozari podobne planine, na Kozjaku. V trajen spomin na junaka, ki je padel tudi za našo svobodo, smo navezali tople in prisrčne vezi z ljudmi iz tistega okolja, od koder je prišel in kakor se ni mogel več nikoli vrniti. Pobratili smo se z OŠ Josip Mažar Soša iz Turjaka, katere družnica je tudi OŠ Grbavci, od koder je Dragutin prišel braniti našo in svojo pravico do svobodnega življenja. Da so se te nežne vezi med nami spremenile v krepke in čvrste, pričajo naša vsakoletna srečanja. Radi nas imajo tudi ljudje izpod Kozare, radi jih imamo mi. To vez, ki jo je med nami ustvaril Dragutin, ne bo mogoče prekiniti nikoli več.

Ob dnevu mladosti prihaja na dvodnevni obisk v Brezno pri Podvelki nad petdesetletna delegacija iz SR Bosne in Hercegovine. Gre za (drugo po vrsti) srečanje dveh pobratenih OŠ: Josip Mažar Soša iz Turjaka pri Bosanski Gradiški in Borcev Lackovega odreda Brezno-Podvelka. Delegacijo bodo sestavljali učenci in pedagoški delavci omenjene šole, borci iz obeh republik, predstavniki občin, krajevnih skupnosti in staršev. Torej v podobni sestavi, kot smo natanko pred letom krenili iz Slovenije, iz Podvelke, v Bosansko Gradiško.

Te stike smo navezali predvsem na pobudo vodstva OŠ Brezno, seveda ob veliki pomoči in sodelovanju borcev – lackovcev. Najprej smo sprejeli listino, kasneje pa še sporazum o medsebojnem sodelovanju šol oziroma pionirskih odredov, ki so poimenovani po borcih oz. enotah Lackovega odreda. Med njimi je tudi slavno ime

Besede zahvale ob odkritju pomnika partizanske bolnišnice Tevakin pri Druleku na Spodnji Kapli na Kozjaku

Vsi, mi iz naše šole, ki nosi ime narodnega heroja, in vsi vi, ki ste sledili njegovim svetlim idealom, smo že dalj časa z nestrpnostjo čakali na ta svečani dogodek – obnovev pomnika najslavnejših let naše zgodovine, ko ste vi uresničevali preročke besede Ivana Cankarja – narod si bo sodbo pisal sam. Verjemite nam, da smo vam hvaležni, da ste takrat, v tistih težkih trenutkih, pogumno stopili na pravo pot, na pot do življenja, ki iz človeka dela človeka.

Veliko že vemo o NOB, še več bi radi izvedeli od vas, ohranili vaša pričevanja. A velik del tistega, kar ste nam povedali in kar nam boste še povedali, z nemo govorico govorijo tudi taki pomniki, pred katerim pravkar stojimo, taki simboli, s katerimi bi lahko prekrili sleherni košček naše domovine.

Vemo, da je bila NOB kovačnica bratstva in enotnosti. Vemo, da je takrat človek, napisan z velikim Č, našel mater, očeta, brata, sestro v slehernem človeku, ki se je do popolnosti zavedal svojih korenin, svoje najgloblje biti. In vemo tudi, da so prav takšni ljudje, ki danes marsikje ostajajo sami in zapuščeni na ulicah bogatega sveta, v takih malih, improviziranih bolnišnicah, kjer je bila ljubezen do sočloveka izražena na najvišji možni stopnji, našli toliko toplino in tovarištva, ki jih je le še bolj utrjevalo v njihovem prepričanju.

Kaj spregovoriti o Tevakinu – tej po obsegu mali, a za moralo človeka tako pomembni bolnišnici? Vemo, kdaj je nastala – pred 44 leti. Vemo, da je bila bolnišnica – zgradba, ki je bila sestavljena tako, da graditelji niso uporabili niti enega samega žeblja. Vemo tudi za velika srca ljudi, ki so zanjo vedeli, a je niso izdali. Hvaležni smo domačinom, ki so pomagali takrat 1944. leta, da so našli tisti borci, katerih življenjska pot bi se morda končala med zasanjanimi zelenimi gozdovi Kozjaka, tu zavetišče in svoje drugo življenje. O Tovakinu nam boste pripovedovali vi borci, obveščevalci, domačini. Veliko, veliko pa bo nam in našim znancem s svojo nemo, a tako zgovorno govorico govoril sam. Hvala, da ste mu to omogočili...

Dragutina Babičiča, borca iz Grbavcev pri Bosanski Gradiški, ki je konec januarja 1945 padel kot namestnik komandanta LO pri Gradišču na Kozjaku. (Ta šola se je pred dobrim desetletjem poimenovala po tem komandantu.)

Stike smo obnovili pred leti, lani pa je ob njihovem obisku na naši šoli prišlo tudi do pobratenja. Predstaviški šol, PO in Lackovega

odreda so namreč sklenili sodelovanje poglobiti, kot eno izmed oblik za krepitev sprejetega pa uporabljati medsebojne obiske.

Vsi ti, torej učenci, učitelji, starši, borci, krajan, že nestrpnost pričakujejo svoje tovariše in prijatelje, pobrati-

me iz BiH. Resnične prijatelje, pobratime imamo namreč v ljudeh, s katerimi smo v stalnih stikih, še posebej učenci in vodstva šol, v prebivalstvu, izpod Kozare, ki nam je ob prvem srečanju pripravilo nepozaben sprejem!

In še marsikatero vezi bodo ostale trajne – vezi med borci Lackovega odreda in nami.

Od podpisa listine o medsebojnem sodelovanju med borci Lackovega odreda in našo šolo mineva deseto leto.

**Člani zgodovinskega krožka
OŠ Borcev Lackovega odreda
Brezno-Podvelka**

Lojze Mravlje

Vržen v svet

Piše: Milenko Strašek

Kragulja gnezda nad Cerknim. Hiše kot s kavli pripete na strminah čemijo po robih, zakrknjene v samotnosti, oddaljene od trušča zopne minljivosti moderne sveta. S teh samim, spoprijateljeli s samim seboj in naravo, so se gorjanci stoletja dolgo spogledovali z belim svetom. Zaradi radovednosti, radoživosti, kruha in sile so se trgali s kavljem privezanih domačij in se kotrljali v dolino. Vsesale so jih vojne, proletarsko življenje, sla po doživetjih. In vselej so bili prisiljeni imeti nekoga, ki ga niso želeli, nad glavo. Tudi ali predvsem zaradi tega so se naučili izvijati tegobam in rasti v ponosu, sprejemati trdost in jo prežvečiti, kakršnakoli je že bila, kakor dolgo je že trajala.

Planina nad Cerknim. Zgoraj, na obrobju vasice, nad cesto, ki se trmoglavo zvija v hrib in tisto, ki se spušča v vas, grčasto prilepljeno na rob, živi Mravljetoj Lojze. Mož, ki bi najbrž nikoli ne videl vročega afriškega sonca, če se ne bi nekim temnim silam zahotelo vpreči človeštva v zdravo in pokol. Človek, vpet v igro naključij, ki mu je bilo kdove zaradi česa namenjeno, da išče svojo uresničitev in potrditev v tujem svetu, med tujimi ljudmi.

Okno se zvedavo odpira v globel proti Cerknem. Z Lojzetom prižigava cigareto za cigareto, besede se vrtničijo v tem tihem dopoldnevu, v teh strminah, v rahli pozabi, ki je pravšnja: prikriva gorje, odkriva dobro, prijetno.

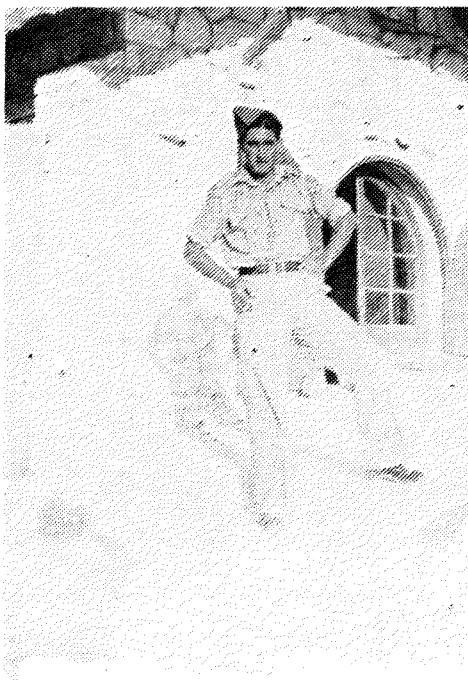
V svet ga je, nezaželenega, vrglo v bližini kraja, kjer živi danes. Že samo rojstvo hribovca je bila negotova stvar, kost za glodanje. Ugibanja, šepetanja, posmeh, nič novega, to se

vleče kot jara kača. Življenje je postavljalo trde pogoje: dnina pri sosedih, krulč želoдец, zaničevanja, garanje od petka do svetka.

»Počel sem vse, kar se na kmetih počne,« se spominja tistih trdih, neusmiljenih let Lojze. »Največkrat sem prišel domov tako utrujen, kot da bi me kdo na mile viže pretepel. S praga sem padel v posteljo, kot se reče. Za majhen denar.

Kalila nas je zavest

Ko sem zlezal iz šolskih klopi, sem dobil delo za kakšen mesec, dva, največ tri. Tistikrat

Lojze Mravlje v Agamiju pri Aleksandriji, september ali oktober 1941.

so Italijani, ki smo jih mrzili kot uši, gradili ceste. Z Italijani smo bili kot pes in mačka. Niso nam dovolili govoriti po domače, po gostilnah so preganjali slovensko pesem. To je rodilo pretepe med njimi in domačimi fanti. Krvave glave so oznanjale narodno zavest in trdno odločenost, da se ne vdamo. To nas je kalilo.

Ko sem hodil na nekakšno »predvojaško«, so me nekoč poklicali na občino, češ da se moram vpisati v fašistično stranko. Ne morem, sem dejal, sem suh kot beračev žep. Za izkaznico je bilo namreč treba plačati pet lir, to pa je bil zame velik denar. Tajnik in neki Zorza sta silila vame, govoreč, plačaj dve liri, če nimaš več. Nimam, sem vztrajal. Daj liro, naj ti bo, sta silila. Jaz pa: če bi imel liro, bi si raje kupil štruco kruha, potrebnejša mi je, kot »fascio«. Takrat se Zorza ni mogel premagati, strl ga je bes: Ti svinja slovenska, saj vendar vemo, da si po očetu na pol italijanskega rodu... Mar mi je za takšnega očeta, sem mu odvrnil, ki me je naredil in pustil kot konjsko figo na cesti, prepuščenega lakoti in vašemu preganjanju. Zorza se ni mogel več premagovati, dal me je »na čevljev« in vrgel skozi vrata.

Se kar naprej je Lojze služil italijanskim mogočnejšem, kruh je namreč eno, ponos pa drugo. Kruh mu je rezala tudi gradnja hidrocentrale v Plavah. 1940. leta, tik preden je odšel služiti italijanskemu kralju, je tolkel kamene na Predelu, kjer so Italijani gradili cesto na Mangart. Ko se je vrnil, je odšel naravnost v Cosenzo, v 16. regiment, ki je bil nastanjen v Kalabriji. 1. junija 1940. leta se je izkrcal v Tripolijo in čez kakšne tri dni odšel na tunizijsko mejo in natanko tam se je začel vojni spopad. Vojna napoved in prvi boji so preseletili fante sredi nemogoče žeje, nenavajene tropske vročine, peska in vsega, kar pritiče afriškemu življenju.

Daleč od Planine

»Dnevno smo dobili dva litra vode, hrana je bila še kar dobra. Z vodo pa je bilo tako: lahko so ti jo dali tudi manj, če je tako kazalo, vendar si jo moral porazdeliti enakomerno za pitje,

umivanje... Napadli so nas Francozi in ko so se praske končale, smo odšli peš nazaj po vročem, nepreglednem puščavskem samotju, več kot štiristo kilometrov, nazaj v Tripolis. Težko sem prenašal to prekleto enoličnost, nikjer zelenja, ki sem ga bil tako vajen, nikjer drevesa, ničesar, nad čemer bi se ti spočilo oko. Takrat mi je duh večkrat zablodil nazaj na Planino...

Kakorkoli že, hočeš nočeš smo se znašli v primežu vojnega spopada. Iz Tripolisa so nas z barkami prepeljali v Cirenajko, v Bengazi in Barče, od koder smo spet pešali do Marsa Matruka, kjer smo se ustavili in se prvič udarili z Angležji, natančneje, s Škoti, ki so divje jurišali. Zajela me je tesnoba. Prvi dan smo jih odbijali, vendar so naslednji dan znova napadli, še močnejše, še bolj žilavo. Ni dobro zobati zrnja s Škoti. Umaknili smo se do Tobruka, pri Fort Pilastrinu smo se vkopali, hkrati pa so nas obkolili in tako divje napadli, da je pravzaprav težko najti besede, ki bi lahko opisale ta pekel.

Tolkli so nas z morja, z neba, z vsem mogočim orožjem, končalo pa se je tako, da smo cela divizija, 40.000 ljudi, bili naposled zajeti in rešeni muk, ki bi jih še najhujšemu sovražniku ne privoščil. 21. januarja 1941 se je torej ta križev pot končal, znašli smo se v ujetništvu.

Že pred tem, je povedal Lojze, je skupaj s še nekaterimi razmišljal, kaj pravzaprav počne med italijanskimi vojaki, za koga se tolče in čemu sploh to služi. Več kot jasno mu je bilo, da je pravzaprav v povsem nelogičnem položaju, saj se mora biti za tiste, ki so ga zatirali in da je pravzaprav ujetništvo, prostovoljno kajpa, očitno najpametnejša rešitev. Predaja pa seveda ni bila tako preprosta stvar, razmišlja, kot si jo nekateri predstavljajo danes...

Usoda se je sama odločila, da razdeli vloge, ki so si jih želeli in tako so slovenski fantje pristali tam, kjer so menili, da je najbolj prav. Tušar izpod Labina, Ciril Tavčar, že pokojni, iz Cerknega, Mikarčič iz Predjame pri Postojni in Lojze so se znašli v angleškem taborišču. Prvi del, »ogrevanje«, Lojzetovega vojskovanja, je bil končan.

Na osvobojenem ozemlju pod Gorjanci v letu 1942

Mlada ljudska oblast

Nastanek osvobojenega ozemlja

Vzhodno od Novega mesta med reko Krko na severu in vrhom Gorjancev na jugu je bilo operacijsko območje 4. ali Gorjanskega bataljona Dolenjskega odreda, katerega komandant je bil Franc Pirkovič-Čort, politični komisar pa Tone Šušteršič – Tine Železnik. Še pred nastankom bataljona 13. 5. 1942 so se zaradi povečane partizanske aktivnosti na Gorjancih, v začetku leta 1942 sovražnikove posadke iz Sv. Križa (danes Podbočje), Šutne, Črneče vasi in Ostrca umaknile v Kostanjevico. Tako je v trikotu italijansko-nemško-ustaške meje nastalo na območju občin Sv. Križ in Kostanjevica prvo osvobojeno ozemlje.

Nadzirali so ga partizani vse do velike italijanske ofenzive, ki je bila na tem predelu v začetku novembra 1942. Po nastanku osvobojenega ozemlja je v marcu, aprilu in maju precej domačinov odšlo v partizane. Osvobojeno ozemlje pa se je širilo tudi na občino Šentjernej. Tu so po boju pri Miklavžu na Gorjancih 1. aprila 1942 Italijani v začetku aprila zapustili Orehovico in se preselili v varnejšo postajo v Brusnicah, posadka obmejne straže pa je izpraznila grad Vrhovo. Iz Šentjerneja so karabinjerji pobegnili v Kostanjevico, tako da je

tam ostal le bataljon kraljeve vojske in kohorta črnih srajc. Kakšen strah sta imela oba »capocentra«, kostanjeviški in šentjernejski, pred partizani, je razvidno iz poročila, ki sta ga poslala Orlandiniju, poveljniku fašistične stranke v Ljubljani. Lazzarini iz Šentjerneja ga je obvestil, da bo svoj pododsek Bele cerkve upravljal kar iz Šentjerneja, ker da ljudje, če kaj potrebujejo, sami pridejo k njemu, za fašista pa, da je nevarno hoditi skozi gozdna pokrajina v Belo cerkev. Kostanjeviški Lauri pa je sporočal, da bo svoj sveto-kriški pododsek spričo dejstva, da je tamkajšnja posadka kraj zapustila, odhajal le takrat, kadar bo šla tja oborožena patrolja. V drugi polovici maja je imel okupator pod Gorjanci posadke, ki so jih sestavljali karabinjerji, financarji in obmejni miličniki, v Kostanjevici (102 moža), v Šentjerneju in Zameškem (50 mož), Velikih Brusnicah (38 mož) in Vinji vasi (37 mož).

V juniju se je osvobojeno ozemlje razširilo še na brusniške in gabrške kraje. Proti koncu maja je Tretja četa Gorjanskega bataljona začela napadati postojanko Velike Brusnice, v kateri je bilo 38 karabinjerjev in financarjev. Ti bi se že morali umakniti v Šentjernej, vendar se niso mogli, ker so jih imeli partizani nenehno obkoljene. 26. maja zvečer so partizani po domačinu Antonu

Gazvodi poslali posadki pismo zahtevo, katere vsebina se je ohranila v italijanskem poročilu: »Slovenski partizani in narodnoosvobodilna vojska Slovenije hočejo, da se predate, drugače bomo napadli kasarno in preganali vso postajo. Če se predate, vam dajemo častno besedo, da se vam ne bo zgodilo nič hudega. Če se ne predate, boste končali vsi, ki ste v Brusnicah. Če se hočete predati, počakajte v začetku vasi vsi skupaj in brez orožja.« Posadka je zvedela, da so partizani pri pokopališču postavili cestno zaporo za nadzor potnikov. Ker se je posadka odločila, da se bo bojevala proti partizanom, je komandir karabinjerske postaje s petimi karabinjerji in štirimi financarji odšel v izvidniško patroljo. Ko je ta prišla na kraj, ki so ga partizani določili v ultimatu, so jo partizani začeli obstreljevati. Vendar je ušla bivšega jugoslovanskega orožnika Ervina Rosenberga, ki je služil na brusniški postaji in je bil na dopustu. Bajje je priznal, da je dal partizanom podatke o moči posadke, zato ga je patrolja takoj ustrelila. Partizanom, ki so še vedno oblegali postojanko Velike Brusnice, je 1. junija prišlo na pomoč 29 hrvaških partizanov in vod 1. čete Gorjanskega bataljona. Karabinjersko poročništvo Novo mesto je poročalo, da so tisti dan postojanko obstreljevali od 9. do 12. in od 14. do 18. ure. Na

slednji dan so jo obstreljevali že od štirih zjutraj do pol dveh popoldne, ko je tja prišla avtomobilska kolona z živežem, ki sta jo varovala dva oklepna avtomobila, izmed katerih je eden s streli zažgal hišo. Poročilo Gorjanskega bataljona pravi, da je pri obleganju 2. in 3. junija padel partizan, dva pa sta bila lažje ranjena. Tedaj so z več okupatorjevih strani predlagali, naj bi brusniško posadko umaknili. 3. junija je poveljnik divizije »Isonzo« general Emilio Cornati poveljniku 24. polka v Novem mestu polkovniku Vincenzu Cocchiarellu ustno in pisno ukazal, naj poskrbi za umik posadke v Cikavo. Cornati je že 1. junija, ko je ugotovil, da partizani oblegajo postojanke pod Gorjanci in da so pretrgali vse prometne zveze med Novim mestom in Šentjernejem, predlagal novo razmestitev sil. Posadko iz Slatnika je želel umakniti v Šentjernej, posadko iz Vinje vasi v Mokro polje in posadko iz Velikih Brusnic v Cikavo, vzpostaviti pa novo postojanko v Ratežu, s čimer je želel zagotoviti prometne zveze med Novim mestom in Kostanjevico (51 mož). Polkovnik Cocchiarella je 4. junija zjutraj poslal v Velike Brusnice okrepljeno pehotno četo z dvema oklepnima avtomobiloma in vodom šestih avtomobilov. O akciji je poročal polkovnik Cocchiarella, ki pa ni povedal, kdo je ukazal požgati vso vas. »Okrog 9.30 ure sta oklepna avtomobila vdrla v vas, medtem ko se je avtomobilski vod nastanil na robu gozda ob cesti, okrog 800

metrov od vasi in varoval vozila. Nato je več kolon osredotočeno prišlo v vas; medtem ko sta dva voda zavzela položaje za varstvo pred morebitnim nenadnim napadom, so vojaki poskrbeli za natovarjanje osebja in materiala oddelka karabinjerjev in financerjev ter preiskovali hiše. Ko so končala natovarjanje in so se avtomobili zunaj vsi zvrstili v kolono, so nekateri vojaki požgali in razrušili vas, v kateri so dva dni streljali na vojake. Nedotaknjeni so ostali cerkev, občinsko poslopje in šola. Okrog 15. ure so se začeli vračati. Karabinjerje in financerje so pustili v Cikavi. Četa, oklepna avtomobila in avtomobilski vod so prispeli v Novo mesto okrog 17. ure brez posebnih novic. »Cocchiarella je poročal tudi, da so na poti ubili eno osebo, poročilo Gorjanskega bataljona pa pravi, da so ubili dva civilista.

Predlog poveljstva divizije »Isonzo« o vzpostavitvi nove postojanke Ratež so uresničili šele 14. junija, ko se je 50 financerjev nastanilo in utrdilo v treh hišah. Čez dva dni so iz Druge čete Gorjanskega bataljona poslali patroljo, da si ogleda postojanko, ki so jo nameravali napasti. Padla pa je v zasedo in izgubila partizana. 17. junija je vsa četa odšla proti Ratežu, prenočila v bližini in drugi dan dobila za okrepitev vso 3. četo in 45 partizanov iz 1. čete. Skoraj ves Gorjanski bataljon je pod vodstvom namestnika komandanta Dolenjskega odreda Janeza Hlebsa obkolil postojanko in jo tisti dan začel napadati,

vendar ni uspel. V noči na 19. junij je osem minerjev poskušalo razstreliti poslopje, vendar se je posadka v njem obdržala. Pri napadu na Ratež je sodeloval tudi zloglasni belogardistični »Štajerski bataljon«, ki ga je združena slovenska borzazija ustanovila za boj proti partizanom in je tedaj še uporabljala partizanske znake ter se izdajala za partizansko enoto. Brez sporočila se je umaknil s položajev proti Novemu mestu, nakar se je pod sovražnikovim pritiskom moral umakniti tudi Gorjanski bataljon.

Okupator, ki bi zelo rad obdržal nadzor nad Gorjanci (pripravljal je že načrte za zaporo in utrditev slovensko-hrvaške meje), po umiku posadk iz Brusnic, Slatnika (umaknili so ju 3. junija) in Vinjega vrha ni opustil več nobene svoje postojanke pod Gorjanci. Zato se je tam svobodno ozemlje raztezalo med petimi sovražnimi postojankami, ki so bile zelo osamljene in so jih le težko oskrbovali pod zaščito oklepnikov. Ker ni mogel razbiti partizanskega obroča okrog svojih postojank, se je kruto znašal nad civilnim prebivalstvom ter s topovi in letali bombardiral in požigal vasi.

Zdenko Picelj
(se bo nadaljevalo)

P. S. Avtor je posamezne podatke povzel iz Pirkovičeve Vstaje pod Gorjanci, Ferenčeve Ljudske oblasti na Slovenskem 1941–1945 (Država v državi) ter iz Poročila štaba Gorjanskega odreda, objavljenega v Zborniku NOV.

Ob 45-letnici rojstva bolnišnice Franje

Živ dokaz partizanske iznajdljivosti

Na Cerkljanskem, glavnem središču osvobojenega ozemlja 9. korpusa, so ustanavljali delavnice, skladišča in organizirali tudi razne druge dejavnosti, ki so bile nujno potrebne za operativne enote. Leta 1944 je nekaj časa dvakrat dnevno vozil partizanski avtobus, na redni progi Cerkno–Dolenja Trebuša. Po potrebi so se avtobusu pridružili še tovorni avtomobili in prevažali partizane na bojne položaje. V tem kraju se je še posebno razvijalo partizansko zdravstvo.

Ob razpadu Italije 8. septembra 1943. leta, ko se je partizanstvo vse bolj razraščalo in sta se na severnem delu Primorske ustanovili dve partizanski diviziji, so partizani iz bojev okrog Idrije, Poljanske in Selške doline pripeljali v Cerkno svoje ranjence in jih namestili v poslopje otroškega vrta, ki so ga preuredili v zasilno bolnišnico. Tu sta za zdravstveno nego skrbela dr. Antonio Sticchi, italijanski civilni zdravnik v Cerknem in medicinec Branko Štangelj-Peter, sanitetni referent brigade Franceta Prešerna. Pomoč ranjencem sta nudili tudi medicinska sestra Lida Zlatoper in bolničarka Tončka Bevk, obe domačinki iz Cerkna. 16. septembra je v to bolnišnico prispel iz Gorenjske tudi dr. Edvard Pohar-Brko, sanitetni referent Gorenjskega odreda in kot zdravnik-kirurg se je tu mudil tri dni ter opravil več kirurških posegov. Intendantsko delo je opravljal Viktor Grohar-Kosmati, star partizan, doma iz Podbrda, ki je pred vojno pobegnil v staro Jugoslavijo. Pomagala pa sta mu domačina Martin Mažgon in Anton Purgar. Kuhala je Boža Rojc iz Cerkna. V bolnišnici so pomagale tudi Ana Štucin (Bajbanova), Marija Jurman, Marija Lahajnar, Jože Čerisi in še nekateri drugi. Lekarna Kulo iz Cerkna je bolnišnico zala-

gala z zdravili in drugimi sanitetnimi pripomočki. Zaradi vse večjega priliva ranjencev so nekaj teh preusmerili tudi drugam. Na domačijo Filipa Tavčarja v kraju, imenovanem v Benatu, kjer je tedaj stanovala družina Prelj iz Raven, pa so namestili tudi nekaj hudo ranjenih in jih zaupali v zdravstveno oskrbo medicinki Danici, doma iz Ljubljane in bolničarki Slavici Kmelak iz Štajerske.

Zračni napad na Cerkno

Bolničarka Slavica Kmelak, sedaj poročena Furlan in živi na Vogrskem, se tedanjih dogodkov tako spominja: »V drugi polovici oktobra 1943. sta pribežala iz ujetništva in se pridružila

bolnišnici dr. Thompson, oficir zdravnik-kirurg, pripadnik angleške armade in neki tovariš francoske narodnosti. Oba tovariša sta nam nudila svojo dragoceno zdravstveno pomoč. 30. oktobra 1943. v dopoldanskem času se je dr. Thompson javil v Benatu in pregledal ranjence. Po končanem pregledu je ugotovil, da nam primanjkuje zdravil in povojev, zato me je povabil, naj mu sledim po sanitetni material v Cerkno. Ker sem tedaj ravno negovala nekega ranjenca, ki je bil v kritičnem stanju, sem mu obljubila, da ga bom dohitela, zato je dr. Thompson krenil sam in ko je prispel v Cerkno, ga je prestregel sovražnikov letalski napad. Pri bombardiranju je bil smrtno ranjen.

Postal je prva žrtev zdravstvenega kadra tega območja. Še isti večer je bil skupaj še z nekaterimi žrtvami zračnega napada pokopan na pokopališču v Cerknem. Po vojni je bil prekopan in odpeljan v Anglijo. Tovariš francoske narodnosti pa je še isti dan izginil neznano kam...«

Evakuacija ranjencev

Zaradi nastalega položaja in predvidene sovražnikove ofenzive tudi v ta kraj so vodilni sklenili takoj evakuirati vse ranjence na drugo, varnejše območje. Z volovsko vprego so jih nekaj odpeljali na domačijo, last Jurmanove družine, imenovano v Hastu. Vse ostale pa so s pomočjo tovrnega avtomobila odpeljali v Novake. Tu so jih namestili po kmetijah, največ pri Cmilhu v Gorenjih Novakih in Janezu Peternele v Podnjivču. Ob prihodu v Novake so bili vsi ranjenci zaupani medicincu Petru, ki jih je dalje skrbno negoval s pomočjo še nekaterih pripadnikov zdravstvenega osebja. Malo pred prodorom nemške ofenzive je ranjence prevzel dr. Viktor Volčjak.

Zaradi bližajoče se nevarnosti je ranjence prevzel 2. bataljon Prešernove brigade. Tako je del ranjencev odšel z bataljonom na gorenjsko stran, v Davčo, in dalje proti Jelovici. Na pohodu pa so bataljon napadli in je utrpel občutne izgube. Po vrnitvi z Gorenjske je dr. Viktor Volčjak organiziral gradnjo skrivne bolnišnice v Soteski Pasice. Ko se je decembra ustanovil 9. korpus, je postal šef korpusnega sanitetnega odseka. Bolnišnico je oddal v upravljanje dr. Vladislavu Klajnu. Ta pa je bil kmalu nato premeščen in je 22. januarja 1944. bolnišnico prev-

niji, pri Juriju, pri Kramarju in še drugih domačijah. Prenočili so pri Vrhovcu v Davči, kjer so si z naropanim blagom pripravili tudi pojedino. Naslednji dan so odšli mimo Močilnika, Juleža, Majdelca, Podhočarja in Rovtarja nazaj v svoje postojanke Sorico in Petrovo brdo.

Drugi napad na bolnišnico Franjo pa je sovražnik izvedel v zadnji ofenzivi marca 1945. leta. Čeprav so Nemci tedaj napadali tudi z minometi in obstreljevali pobočja nad bolnišnico, kjer so jo branili pripadniki zaščitne čete, sovražnik ni uspel prodreti v bolnišnico.

V Cerknem bo 2. oktobra 88 srečanje borcev Vojkove brigade, borcev 31. divizije ter ranjencev in osebja partizanske bolnišnice Franja in partizanske bolnišnice Pavle. Hkrati s praznikom idrijske občine bodo počastili tudi petinštirideseto obletnico nastanka bolnišnice Franje.

zela dr. Franja Bojc. Bolnišnica je tedaj dobila ime Slovenska vojaška partizanska bolnišnica »Franja«.

Napad s pojedino

Bolnišnica se je pod vodstvom dr. Franje dalje razvijala in je postala lepa utrjena partizanska postojanka. Bila je dvakrat napadena. Prvič se ji je sovražnik približal iz severne strani in so ga pripadniki zaščitne čete takoj odbili. Med sovražnikovimi vojaki je tedaj bilo tudi več Slovencev, domačinov iz okolice Sorice in Petrovega brda. Ob umiku so sovražnikovi vojaki ropali po raznih domačijah. Na domačiji Julke Bevk, ki je živela z dvema majhnima otrokoma, so vzeli živino, posnemalnik, mesoreznico in še drugo blago. Razno blago so naropali tudi pri Brejcu, Ravnaku, v Kaše-

Bolnišnica Franja je imela svoje javke pri Janezu Peternele v Podnjivču, pri Cmilhu v Gorenjih Novakih in pri Metodu Mlakarju v Logu.

Svoj sanitetni ekonomat je bolnišnica imela na domačiji Julke Likar v Cerknem. O bolnišnici Franji, kot lepi utrjeni partizanski postojanki, je že med vojno eden njenih pripadnikov dr. France Podkoritnik-Očka, doma iz Grosuplje, v njeno kroniko napisal tako:

– »Tudi po končani vojni se mora ohraniti ta postojanka, kot viden dokaz vsem bodočim rodovom, kaj je zmožna ustvariti in kaj ustvarja ljubezen do svobode...« Očkova želja se je izpolnila in bolnišnica Franja je ostala ohranjena in znana že daleč po svetu kot neizpodbiten – živ dokaz o partizanski iznajdljivosti. Ivo Gabrijelečič

Fotografija, na kateri so (z leve proti desni) Ivo Gabrijelečič in Jolanda Žagar, borca SVPB Franja, Julkica Likar, predsednica mladine v Cerknem ter Mirko Pirc-Miki, vodja sanitetnega ekonomata 9. korpusa, je bila posneta na domačiji Julke Likar – ob ustanovitvi sanitetnega ekonomata – v avgustu 1944.

Na domačiji Janka Slavinca v Cezanjevcih so se prvi partizani oglašali že leta 1943.

Drama na Stari Cesti

Slavinčeva družina v Cezanjevcih je bila pred vojno zelo napredna. Oče Janko je užival velik ugled v vasi. Bil je vzoren kmet, po vdoru okupatorja pa se je zaposlil na občini v Cezanjevcih. Tako je laže zbiral razne podatke in informacije za aktiviste OF. Sodeloval je pri ponarejanju osebnih izkaznic, večkrat poskrbel za živilske nakaznice ter obveščal aktiviste OF o okupatorjevih namenih. Prvi aktivisti so se oglašali na njegovem domu že leta 1943, prvo povezavo s partizani pa je dobila najstarejša hčerka Anica.

Ko so nacisti spomladi 1942 začeli mobilizirati štajerske Slovence v svojo vojsko, so mobilizirali tudi Janka Slavinca mlajšega. Decembra 1943 je prišel na dopust. Iskal je povezavo s partizani. Takrat pa je na območju Prlekije deloval partizan Stane Novak iz Branoslavca, ki je Janka nagovoril, naj dezertira iz nemške vojske in se priključi partizanom. To je Janko tudi storil.

Stane Novak pa je v okolici Ljutomera pritegnil k sodelovanju še: Franca Hanžela iz Cezanjevca, Avguta Herica iz Branoslavca in Janka Vogrinca iz Kamenščaka. Janko Slavinec mlajši pa je pritegnil k sodelovanju še Stanka Červiča iz Ljutomera. Ker so bile vezi s Pohor-

jem začasno prekinjene, so si omenjeni fantje na domačiji Franca Jesenika na Stari Cesti zgradili bunker in sklenili, da se bodo v njem zadrževali začasno, dokler poveza za odhod v partizane ne bo zopet vzpostavljena. Anica Slavinec je odšla prve dni aprila v Maribor, da bi vzpostavila veze s Pohorjem. Predvideno je bilo, da bi fantje odšli na Pohorje 9. aprila 1944. Spomladi 1944 so nacisti začeli pošiljati raztrgance tudi po Slovenskih goricah, da bi s prevaro skušali vdreti v mrežo aktivistov OF. Ponekod so s takimi prevarami tudi uspeli. V Slovenskih goricah sta bila v tem najbolj uspešna raztrgancina in gestapovca Franc Kreslin iz Precetincev in Franc Muršič iz Podgorcev.

Raztrganci poizvedujejo

4. aprila se je skupina raztrgancev oglasila tudi na domačiji Janka Slavinca v Cezanjevcih. Ponoči so trkali na okno in pozivali gospodarja, naj odpre vrata. Gospodar pa jim je odločno odgovoril, da ponoči ne odpira, saj so slabi časi in da ne ve, ali so zunaj slovenski fantje ali gestapovci. Po daljšem pregovarjanju, češ da so zunaj partizani, so le odprli vrata. Raztrganci so spravedli po sinu Janku in podarjali, da bi ga radi odvedli v partizane. Gospodar je bil previden in se ni dal pregovoriti. Iz nemških poročil pa je razvidno, da je en izmed nacistov, ko so zapuščali domačijo, slišal, da je gospodinja povedala gospodarju: Bogve, ali bodo naši fantje danes prišli domov... Nacisti so se zato ponovno vrnili v domačijo in poskušali z nakano. Tokrat jim je uspelo. Gospodar se je dal pregovoriti. »Če ste res naši fantje, vam povem, da so sin in nekaj fantov v bunkerju na Stari Cesti. Tam lahko dobite povezavo z našimi fanti...«

Proti jutru 5. aprila 1944 je tako Janko Slavinec starejši odvedel raztrgance k Francu Jeseniku na Staro Cesto, kjer so se v bunkerju začasno zadrževali partizani in čakali na odhod. V tem bun-

kerju so bili: Janko Slavinec mlajši, Franc Hanžel, Avgust Heric, Janko Vogrinec in Stanko Červič iz Ljutomera.

Možnosti umika ni bilo

Ko so prišli na domačijo Franca Jesenika na Stari Cesti, je Janko Slavinec starejši potrkal na okno in poklical gospodarja s partizanskim imenom Rado in mu povedal, da so prišli partizani iz baze in bodo odvedli naše fante na Pohorje. Franc Jesenik je nato prišel iz hiše in pokazal raztrgancem, kje se nahaja bunker, v katerem so bili partizani.

Nacisti so sedaj pokazali pravi obraz. Obkolili so bunker in fante pozvali k predaji. Sedaj sta Jesenik in Slavinec spoznala nakano gestapovcev. Toda bilo je prepozno. Namesto predaje je Janko Slavinec mlajši sprejel neenak boj z gestapovci. S pištolo je streljal na gestapovce in se skušal prebiti. Porabil je vse strelivo, zadnji naboj je obržal zase. Skušal se je ubiti, toda v tistem trenutku ga je zadel rafal sovražnikovih brzostrelke. Zgrudil se je pred očetovim obličjem. Še pred tem je ramnil nacistu. Ostali partizani so bili brez orožja, zato so se predali nacistom. Bunker je bil slabo zgrajen, saj je imel samo vhod, ki je hkrati služil

tudi za izhod in tako partizani niso imeli možnosti umika.

Mrtvega Janka Slavinca so nacisti psovali. Med ljudmi Slovenskih goric pa je zapisan, da je padel junaške smrti.

Takoj po spopadu so nacisti na kraju dogodka aretirali Janka Slavinca starejšega in celotno družino Franca Jesenika, ženo Rozalijo, sinova Jožka, Franca in hčerko Terezijo. Odpeljali so jih v Ljutomer, nato pa v ptujske zapore. Ženo Rozalijo so nato odvedli v taborišče Ravensbrück, odkoder se je po vojni vrnila domov. Otroke pa so odvedli na prisilno delo v Avstrijo. Gospodarja Franca Jesenika so v ptujskih zaporih silno mučili, nato pa je naredil samomor. Sina Janka Jesenika so nacisti ustrelili skupaj s ostalimi talci 25. aprila 1944 pri mlinu Ivana Ribiča v Cezanjevcih.

Anica se je priključila

Kruto usodo je doživela tudi Slavinčeva družina. Še isti dan popoldne, ko so nacisti odkrili bunker na Stari cesti, so v Cezanjevcih aretirali Marijo Slavinca, ženo Janka Slavinca starejšega, hčerki Terezijo in komaj 16-letno Zaliko. Marijo Slavinec in hčerko Terezijo so nacisti odvedli v taborišče Ravensbrück, odkoder se je po vojni

vrnila le hčerka Terezija, mati pa je umrla vsa onemogla na poti domov iz taborišča. Zaliko so odvedli na prisilno delo v Avstrijo (Gradec), kjer je bila pod stalnim policijskim nadzorom. Janka Slavinca starejšega so v ptujskih zaporih strašno mučili, nato pa so ga ustrelili kot talca pri mlinu Ivana Ribiča v Cezanjevcih. Ko je bil spopad pri Francu Jeseniku na Stari Cesti, hčerke Anice Slavinca ni bilo doma; odšla je v Maribor, da bi našla povezavo za odhod fantov na Pohorje. Ko se je vračala po kurirski poti iz Maribora, so jo aktivisti obvestili, naj ne gre domov, ker so med tem nacisti odkrili bunker na Stari Cesti, zaprli vse domače in da bodo po vsej verjetnosti aretirali še njo. Anica tako ni šla domov, priključila se je partizanom, s katerimi je bila povezana že preje. Partizanom se je pridružila tudi sestra Genovefa. Domačijo Janka Slavinca so nacisti popolnoma izropali.

Že naslednji dan so nacisti izsledili skupino partizanov pri mlinu Ivana Ribiča v Cezanjevcih in tam doživeli velik poraz. Na domačiji Franca Jesenika na Stari Cesti je vzdihala spominska plošča, ki bo mimoidoče večno spominjala na dogodke, ki so se tam odvijali pred 44-timi leti.

Mag. Drago Novak

Štefka Nabergoj-Mira, bolničarka 1. čete 3. bataljona Kosovelove brigade

»S tovariši sem delila dobro in slabo«

Primorska proslavlja 45. obletnico vseljidske vstaje. Nepozabni so spomini, kakšno vzdušje je prav med Primorci zavladalo v teh septembrskih dneh leta 1943.

Navdušenja, da smo se končno rešili petindvajsetletnega zatiranja ni bilo ne konca ne kraja. Vrstila so se zborovanja, na katerih so ljudje izražali svojo pripadnost k novi Jugoslaviji. Iz manjših čet so nastajali novi bataljoni in brigade iz fantov in mož, ki so bili nasilno mobilizirani v razne posebne bataljone po vsej Italiji. Med njimi so bila tudi dekleta, ki so vstopila v partizane in se borila ramo ob ramo s svojimi tovariši.

Prav te dni, ko praznujemo ustanovitev raznih brigad, sem se poglobila v dnevnik naše pogumne partizanske Šefke Nabergoj-Mire iz Orehovice, bolničarke v I. četi III. bataljona Kosovelove brigade. V svoj dnevnik je zapisala:

»Kadar sem 9. septembra 1943 leta srečala prvega partizana, nisem vedela, kako naj ga pozdravim. V očeh sem imela solze radosti. Iz sebe nisem mogla spraviti besede, ko me je pozdravil s pozdravom »zdravo, tovarišica«! Ta pozdrav mi je bil neznan. V srcu sem začutila kes in imela sem slabo vest, ko sem toliko let delala po tujih domovih, daleč od svojega domačega kraja in nisem vedela za partizane, ki se bore za lepše življenje slo-

venskega naroda. Takrat sem se odločila, da grem v partizane, kjer se bom borila za svobodo. Začela sem s tovariši deliti dobro in slabo. Šla sem z njimi v patroljo, bila sem na straži ob vsem času. Prav tako sem začela s tovariši odhajati na akcije. Začeli so se stalni boji, premiki enot so bili na dnevnem redu, spali smo malo, pod milim nebom, v deževnem vremenu smo bili vsi premočeni. Kljub vsem tem tegobam smo bili zadovoljni in srečni, ker smo vedeli, da se borimo za slovenski narod«.

To je v tistih septembrskih dnevih v svoj dnevnik zapisala 23-letna partizanka Mira. V svojih skromnih besedah je izrazila ne samo svoj občutek in željo po svobodi, temveč občutek celotnega primorskega življa. Še živeči kosovelovci se je, čeprav so pretekla mnoga leta, gotovo spominjajo – te pogumne, vedno nasmejene Mire, ko že

tri desetletja počiva v svobodni zemlji. Prav zbor brigade v Komnu me je spodbudil k temu, da sem njemu spominu posvetila ta pripevek. Še mnogo, premnogo je takih tovarišev in tovarišic, na katere bi bilo prav, da bi se jih vsaj ob takih obletnicah spomnili.

Ana Pižent

V zapuščini Šefke Nabergoj-Mire se je ohranila tudi humoristična pesmica o »kosovelovkah«. Nastala je pred petinštridesetimi leti in Mira je k njej pripisala »v spomin na 19. brigado Srečka Kosovela, kjer sem preživela leto dni v boju za svobodo«.

Kosovelovke

Bogata naša je brigada –
ducat ima tovarišic,
dosti tam se kokodaka
ali malo znese jajc.

Naša Mama jutraj vstane,
rano hodi nas buditi,
le vstanite, ve zaspanke,
ne smete fruštka zamuditi.

Štefka si oči pomane,
urno skoči na noge
listje si iz hlače strese,
v roso se umivat gre.

Ivica pa se pretegne,
obrne se na drugo stran,
malo me le še pustite,
nosek moj je še zaspan.

Vera pa ima možička,
zato se z Rado nič ne prička –
Kadar pride jo buditi,
reče: pojdi se soliti.

Danica pa ima dosti dela,
zato je vedno prav vesela,
najbolj vesela je takrat,
ko vino gre za nas iskat.

Zorka nikdar nič ne reče,
ostane, se lepo obleče,
lepe kodre si napravi –
pač ona piše v brigadi.

Ostale pa so bolj ubogljive.
Toda bog nas varuj sile –
če šarec zaropota,
bi rade vse bile doma.

Kaj je z našimi spomeniki?

Toliko let po osvoboditvi še danes postavljamo spomenike, obeležja, spominske plošče in še kaj. Ko te zadeve urejamo, odkrivamo, se mnogokrat ne zavedamo, da se generacija vojnih veteranov krči, stara in da je vse manj zainteresirana za življenje in dogajanja v njihovi neposredni in posredni okolici. Nekateri izmed spomenikov so bili grajeni (morda tudi nestrokovno) kmalu po končani vojni. Čas in narava jih grizeta.

Ko je nedavno skupina borcev Cankarjeve brigade potovala skozi Žužemberk, se je povzpela na grič Cvibelj, kjer stoji velik spomenik kakim 1500 borcem. Na spomeniku je prebrati imena ruskih, poljskih, avstrijskih, italijanskih in še drugih borcev. Veliko je borcev narodnosti Jugoslavije, največ pa Slovencev. Tu so se bili težki boji z Italijani, belogardisti, Nemci in drugimi sovražnimi enotami. Dolina Žužemberka je bila strateško izrednega pomena za NOB, pa tudi za okupatorja. Zato ni čudno, da je na tem hribu nastal spomenik s tolikim številom padlih borcev. Ko smo si spomenik ogledali, samo ugotovili zelo žalostno podobo. Močno je namreč dotrajal. Več kot 15 plošč, na katerih so izpisana imena in priimki, je odpadla in so zložene na podstavku spomenika. Cela vrsta imen na ploščah pa je tako obledela, da imen in priimkov padlih borcev ni več mogoče prebrati. Tudi okolica spomenika ni urejena najbolj spodobno. Poseben komentar k temu ni potreben, vendar pa se velja vprašati, kje je Zavod za spomeniško varstvo, kje so borčevske organizacije od občinske dalje. Nam, borcem je dobro znano, kako namenjanje vseh mogočih finančnih sredstev velikokrat ne prinese zaželenega uspeha in rezultatov. Borci Cankarjeve brigade in gotovo tudi ostali smo prepričani, da je po vsej Sloveniji še več tako zanemarjenih spomenikov, kakor je v Žužemberku. Pri tem spomeniku pa bi le morali upoštevati dejstvo, da je v tej okolici padlo veliko tujcev in da njihove svojce gotovo večkrat pripelje pot do spomenika, kjer pa vidijo žalostno podobo.

Leopold Kotar

Prekomorci – borci NOVJ

V počastitev 45-letnice ustanovitve 1., 2. in 3. prekomorske brigade, baze NOVJ v Barju in drugih prekomorskih enot (artilisteri, tankisti, letalci, mornarji, inženirji, minirji, vezisti itd.) vabimo na skupno proslavo, ki bo v **soboto, 15. oktobra 1988** ob 11. uri v kinodvorani v Kopru (Verdijeva 4).

Govorili bodo:
– Štefan Korošec, sekretar predsedstva CK ZK Jugoslavije in
– Arturo Calabria, predsednik pokrajinskega odbora ANPI-VZPI iz Trsta.

Sledil bo kulturni program, v katerem bodo sodelovali Tržaški partizanski pevski zbor »Pinko Tomažič« pod vodstvom dirigenta Oskarja Kjudra, solistka Edit Kocjanova in recitatorja Stane Raztresen ter Giorgio Fortunat.

Tovariško srečanje in skupno kosilo bo od 13. ure dalje v prostorih hotela Triglav v Kopru (JLA 3). Za prenočišče v Kopru pa se lahko obrnete na hotel Triglav v Kopru (JLA 3) tel. (066) 23-771.

Priprediteni odbor

V spomin

Pavel Gams-Lenart

Njegovo plodno in zag-nano delo v letu 1941 je začasno prekinil okupa-tor, ki ga je takoj ob priho-du kot zavednega Sloven-ca aretirjal in obsodil. V zaporu je bil do konca vojne. Po osvoboditvi je imel vse možnosti, da bi se odločil za lagodno življe-

nje, toda on je kljub ta-krat ne preveč roznati perspektivi kmetov skle-nil ostati zvest zemlji in kmetiji. Takoj pa se je vključil v družbeno delo pri obnovi porušene dom-novine.

V letu 1948 najdemo po-kojnega Pavla med usta-noviteljmi takratne kmetij-ske zadruga Stari trg in v njenem prvem uprav-nem odboru. Takrat se je

tudi začelo njegovo štiri-desetletno nepretrgano delo v zadrugi, polno številnih odgovornih funkcij. Vedno je bil med prvimi, ki so osvojili in vpeljali nove tehnolo-gije na področju posodablja-nja kmetijstva. Bil je zla-sti neprekosljiv živinore-jec. Ni bilo živinorejske razstave, kjer njegove krave-rekorderke ne bi prejele okrasnih pasov in zvoncev.

Številne strokovne eks-kurzije, ne samo iz Slove-nije, temveč iz vse države in tudi iz tujine, so si v vseh povojnih letih ogle-dale njegovo vedno sodob-no urejeno kmetijo, na ka-teri je dosegal nadpov-prečno visoke hektarske pridelke. Z njegovo smrt-jo ni izgubila samo njego-va družina ljubljene-ga moža, plemenitega očeta in dobrega delavca, z njim je izgubil Stari trg spošto-

vanja vrednega moža, s katerim so bili več kot pol stoletja povezani utrip, razvoj in napredek kraja. Najsodobneje ureje-ni kmetijski objekti na Le-nartovi domačiji in zlasti novo zgrajena stanovanj-ska hiša, za katero je slu-til, da je ne gradi zase, pa jo je kljub temu gradil, bo-do še dolga leta spomin na gospodarja Pavla.

Adolf Ankon

Herman Slamič-Urh

V vrstah borcev Brači-čeve brigade je zavezala še ena praznina. Seznam udeležencev 14. divizije na Štajersko se je skrčil: Hermana Slamiča-Urha ni več. Tako bi na kratko za-pisal kronist. Kako skopo, kako preprosto zvenijo te besede! Toda te skope be-sede pomenijo veliko več, kot pove njih zven. Pome-nijo, da je odšel od nas člo-vek, ki je del nas samih. Kajti zapustil nas je naš bojni tovariš.

Ko se poslavljamo od Urha, nam borem 14. di-vizije nehoti misli hitijo nazaj – tja v tisto turobno in pusto jesen triinštiride-setega, ko smo se med nemško ofenzivo večkrat

srečevali. V mislih smo na Primorskem – na Colu, Čr-nem vrhu, Godoviču, Žim-beršah nad Vrhniko, pa na poti nazaj, mimo Postojne in čez Mašun, prek Loške doline, proti Velikim Laš-čam in Kočevju, kjer smo se nato tolkli skupaj s Šer-cerjevo in Tomsičevo.

Vedno nam bo ostal v spominu, kako smo v de-cembrskih dneh, leta tri-inštiridesetega, po bojih za Kočevje, hodili skupaj v brigadni koloni čez Ko-privnik v Suho krajino, Žvirče, Gradenc, vse tja do Semiča in Bušnje vasi, kjer nas je sprejela gosto-ljubna Bela krajina. Tam se je brigada pripravljala in se januarja 1944 podala na Štajersko. V mislih sto-pamo po tisti štiristo kilo-metrov dolgi poti čez Vi-vodino na Hrvaško, mimo

ustaških zased čez železniško progo Zagreb-Karlo-vac in prek tiste utrudljive blatne ravnine v nepo-srednih bližini Zagreba in Siska čez progo Zagreb-Beograd. Tudi on, naš Urh, ni nikoli pozabil na enkratnost tistega preho-da, ki je v mrzlem januar-skem jutru sledil celonoč-nemu utrudljivemu poho-du prek Save. Večkrat smo se pogovarjali o tem, s kakšnim neizernim gos-toljubjem so nas sprejeli tisti preprosti in dobri lju-dje na Hrvaškem.

Ure in ure so nas v mr-zlih januarskih nočeh ča-kali, da bi nam ponudili kruha, slanine in drugih dobrot. Nato Čezma – osvobojeno mestoce, ko-maj 60 kilometrov odda-ljeno od Zagreba. Veliča-sten miting, nepozaben

nastop kulturne skupine Štirinajste divizije, pe-sem, recitacije Kajuha, govori in navdušenje do-mačinov. Pa spet dolga, dolga pot čez Hrvaško Za-gorje do reke Sotle. In po-tem sneg, mraz, vsakodnevni boji s premočnimi hordami nemškega rajha. To so bili dnevi nadčloveš-kih naporov. In prav v teh najtežjih preizkuš-njah so prišle do veljave tiste najbolj zlahtne vred-note našega partizanstva.

Z Urhom smo se o tem velikokrat pogovarjali. Tudi on se je bojeval in dobojeval to bitko. Pono-sen je bil na to dolgo, na-porno, zmagovito pot, po-nosen je bil na svojo Štiri-najsto.

Ko smo v letošnjem vro-čem avgustu prebrali nje-govo osmrtnico, smo v na-

šo drobno knjižico z naslo-vom seznam udeležencev pohoda Štirinajste divi-zije na Štajersko, v po-glavju 13. uradna brigada Mirka Bračiča, pod zapo-redno številko 76 k imenu Herman Slamič-Urh, šef brigadnega obveščevalne-ga denra, Nova Gorica, Podgrčna 50 kratko in z bolečino zabeležili da-tum smrti 6. avgust 1988. Februarja prihodnje leto bomo borci Štirinajste praznovali petinštirides-to obletnico pohoda na Štajersko.

V mogočnem mozaiku naše skupnosti, v moza-iku, ki mu pravimo domo-vina, svoboda, mir za vse ljudi tega sveta, pa bo za vedno vgrajen tudi drago-ceni kamenček Hermana Slamiča-Urha.

Bogo Krenčič

Franc Krapež

Na apaškem pokopa-lišču smo se junija poslovili od borca in vojaškega starešine Franca Krapeža, roje-nega leta 1923 v Otlici pri Ajdovščini. Leta 1942 je bil vpoklican v italijansko vojsko in 1943. mu je uspelo po-begniti in se je pridru-žil brigadi Srečka Ko-sovela in kasneje 21. diviziji. Udeležil se je boja na Sremski fron-ti. Demobiliziran je bil leta 1946 s činom vodnika. Po vojni se je udeležil delovne akcije gradnje proge Samac-Sarajevo. Za zasluge v NOV je bil trikrat odlikovan.

Silvester Koselj

V petinosemdese-tem letu je umrl Silve-ster Koselj iz Sp. Lip-nice. Bil je borec Gre-goričeve brigade in aktivist NOB, ter odli-kovan z medaljo za slug za narod. Od nje-ga smo se poslovili na kamnogoriškem po-kopališču.

Dominik Baycon

Na vaškem pokopa-lišču v Prvačini smo se julija poslovili od Dominika Baycona, rojenega leta 1927 v Stari gori. V letu 1943 je začel delati za OF in v letu 1944 je odšel v NOV, kjer je bil vse do konca voj-ne. Po vrnitvi domov se je zaposlil v orga-nizaciji za notranje zade-ve, nato v solkanski industriji apna, na-zadnje pa je bil v de-lovni organizaciji za telefonske zveze jugo-slovanskih železnic. Za sodelovanje v NOB in po njej je prejel več odlikovanj in priznanj.

Anton Klemenc

Na ruškem pokopa-lišču smo se poslovili od Antona Klemenca. Med vojno je bil vse-skozi povezan z borci Šer-cerjeve brigade na lovrenškem Pohorju. Večkrat pa je bil po-klican v brigado zara-di pomoči.

Karel Kokot

Rodil se je leta 1903 v Šentvidu pri Gro-belnem. Še mlad je zapustil rojstni kraj in prišel na Pohorje, kjer je postal oskrbnik planinske postojanke na Ribniški koči. Na začetku vojne je mor-al v nemško ujetniš-tvo, v drugi polovici leta 1942 se je vrnil na Ribniško kočo, kjer je navezal stike z NOG. Kasneje je postal bo-rec zaščitne čete. Konec leta 1944 je bil za-jet in osvoboditev do-čkal v mariborskih zaporih.

Alojz Obrulj

V Lovrencu smo se poslovili od krajana in borca Alojza Obrul-ja. Izhajal je iz delav-ske družine v Resni-ku na Pohorju. V za-četku vojne je bil mo-biliziran v nemško vojsko in se kmalu znašel v anglo-ameriškem ujetništvu, kjer se je priključil eno-tam, ki so se borile proti okupatorju. Pos-tal je borec 5. preko-morske brigade.

Ludvik Matičič

V začetku julija je umrl Ludvik Matičič, po domače Birtov z Unca. Še skoraj pi-onir se je leta 1942 vključil v NOG, ki je vestno opravljal vse naložene naloge. Tudi po vojni se je vključe-val v družbeno korist-na dela pri pevcih, ga-silcih, kulturnem de-lu, zadrugištvu in gozdnem gospodar-stvu.

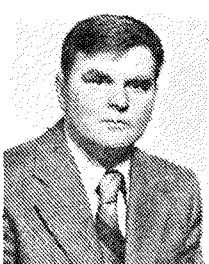
Cita Marn

Borci in krajani Bu-kovice in Sinkovega turna smo se marca poslovili od Cite Marn. Rojena je bila leta 1917. Bila je člani-ca napredne predvoj-ne mladinske organi-zacije kmečkih fantov in deklet, kjer je spo-znala svojega moža. Z možem sta bila vse-skozi zavedna aktivis-ta NOG. Leta 1944 je bil mož zverinsko ubit na žandarmerijs-ki postaji v Vodicah. Cita je še naprej aktiv-no delala za NOB. Po vojni je aktivno delo-vala na področju pro-svete in v drugih or-ganizacijah.

Dane Primožič

V začetku marca je umrl Dane Primožič. Rojen je bil leta 1915 v Žireh. Z NOG je pri-čel sodelovati zgodaj. Partizanom je nudil veliko materialno po-moč. Oktobra 1943 je vstopil v Vojkovo bri-gado, vendar je bil že novembra v Selški dolini ujet. Po zaporu v Begunjah in v Ljub-ljani je bil poslan v Mulberk, od koder se je vrnil septembra 1945. Od njega smo se poslovili na žirov-skem pokopališču.

Maks Oblak

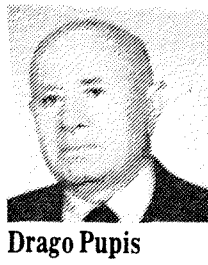
Na pokopališču v Stari gori pri Novi Gorici smo se poslovi-li od borca NOV in upokojenca gozdar-skega tehnika Maksa Oblaka. Rojen je bil pred enainšestdeseti-mi leti v Novi vasi pri Žireh. Ze kot 16-letni mladenič se je aktiv-no vključil v OF. Leta 1943 je postal sekretar rajonskega odbora ZSM Ziri-Ledine. Kmalu za tem je pos-tal član SKOJ in fe-

bruarja 1944 je bil sprejet v KPS. V za-četku je opravljal ku-rirske naloge pri ra-jonskem odboru OF, nato pa je stopil v NOV. Konec vojne je dočkal kot komi-sar čete oblastnega komiteja za Gorenj-sko. Za medvojne za-sluge je bil večkrat odlikovan. Po vojni se je vključil v obnovo domovine in bil akti-ven družbenopolitič-ni delavec v KS Rož-na dolina.

Gabrijela Makuc-Polonca

Marca je umrla Ga-brijela Makuc z Lo-garšce. Rojena je bila leta 1909. Bila je med prvimi aktivistkami na območju Šentviške planote. V prvem odboru OF, ustanovljenem leta 1942 v vasi Logaršce, je bila bla-gajničarka in zadolže-na za organizacijsko-propagandno delo. Delovala je tudi kot obveščevalka za okrožni komite in kasneje za pokrajins-ki VOS. Jeseni 1943 je bila ena prvih orga-nizatorjk organizacije AFŽ. Jeseni 1944 je bila izvoljena za dele-gatko prve okrajne skupščine OF, ki je bila v vasi Polje. Mar-ca 1944 je postala člani-ca KPS. Po vojni je aktivno delovala v vseh družbenopolitičnih organizacijah v domači vasi. Za delo med NOB in po njej je bila odlikovana.

Drago Pupis

V osemdesetem le-tu je novembra letos umrl aktivist in borec Drago Pupis. Leta 1931 se je pred fašistično tiranijo zatekel v Maribor, od koder je bil z ženo nasilno 1941. leta izgnan v Bosno. Od tam se je kmalu vrnil v Ljublja-no in že leta 1941 začel aktivno sodelovati z OF. Ob kapitulaciji Italije je odšel v NOV v Cankarjevo brigado, v kateri je bil desetar, nato pa v Dolenjski odred, kjer je bil po-moćnik komisarja ba-talijona. Avgusta 1945 je bil demobiliziran kot rezervni kapetan. Bil je sedemkrat odli-kovan.

Angela Oblak

Sredi julija smo se v Žireh poslovili od Angele Oblak, rojene leta 1905 na Selu pri Žireh. Med NOB sta skupaj z možem vse-stransko pomagala partizanski vojski. Kot članica AFŽ je prenašala sporočila, zbirala hrano in po-magala pri obdelavi zemlje. Na njenem domu so se pogosto zadrževali tudi razni partizanski funkci-onarji.

Živa

NAGRADNA KRIŽANKA

Nagradni razpis

Nagradno križanko vam je pripravila delovna organizacija Meblo iz Nove Gorice. Rešitve pošljite do petka, 14. oktobra 1988 na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. V spodnji levi kot kuverte pripišite MEBLO. Tri reševalce čakajo knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

NAGRADNI KUPON

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

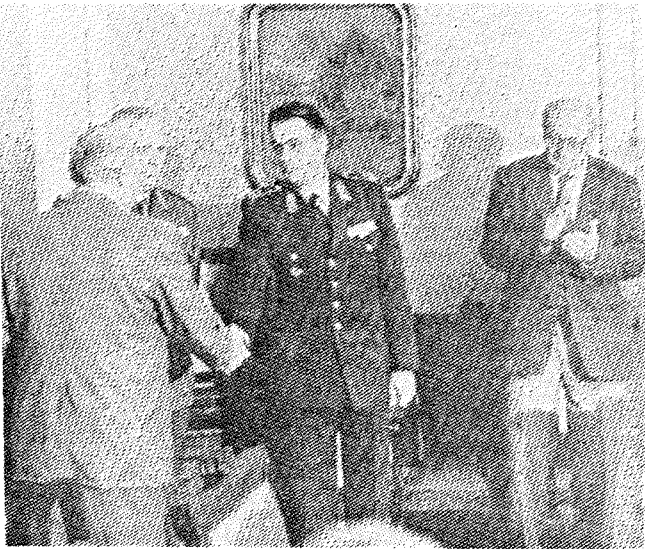
MURSKA SOBOTA			ZADNJI DEL LADJE	PEVKA PIAF	OZIRISOVA MATI V EGIPČAN. MITOLOGIJI	MUZEJ V LENIN-GRADU	ZGOD. MESTO V SEVERNI ITALIJI	KRATEK POZIREK				STARO-GERMANSKO IME BOGA TYRA	REKA V SEVERO-VZHODNI ŠPANIJI	ISLAMSKI KLICAR K MOLITVI		
NEM. GRADITELJ ZRAKOPLOVOV (HUGO)								BOGOVERSTVO								
OKRASNI ROB. OBROBEK								FILM IZ KRAJŠIH ZGODB								
LOM-LJENJE								PRIBIV. LIGURIJE ZEVSOVA MATI								
PREDSTOJNIK M. SAMOSTANA					PEVKA CETINIC ARHITEKT SAARINEN					PREBIV. VALKA NOVEGA SVETA	DOLINA Z ZEVSOVIM TEMPLJEM	OBLIKA KISIKA NEZN. LET. PREDMET				
ANDREJ JARC	MESTO V SR HRVATSKI	ŠPANSKI PISATELJ (MATEO)	NEKD. NEM. PREDSEDNIK (GUSTAV)										JAPON. POLITIK DRŽAVA V ZDA			
				DREVO-RED	VULKAN NA SICILIJI				ROM. ATLETINJA MESTO VSZ							
					EGIPČAN. SKI BOG SL. DRAMATIK (IVAN)				STOPNJA HITROSTI SVISLI					SLONOVI SEKALCI	AM. FILM. IGRALEC (RYAN)	
VELJAK								PERNATE ŽIVALI ANG. KI-PAR (HENRY)				AM. FILM. IGRAKA (NATALIE)				
PRAVEC. KURZ					TUJE Z. IME PRVINA (ZNAK Cr)							MOZOLJI				
LAHEK ŠPORTNI COLN						KMET. KI ORJE NOVŠAK-HOUSKA						DOMAČE Z. IME	OTOČJE V TIHEM OCEANU	PRODUKT. GOZDOV. TAJSKA REKA		
STAROGRŠKI LIRIK										OSTRODI-SEČ PLIN TRETJI TON						
VOJKO FLEGAR	ZRAČNA PLAST NAD STRATOSFERO	GRAD-BENI KAMEN	ZDRAV-STVENA USTANOVA	OVRATNI PAS ZA PSA										LOUIS ARAGON		
					IGRALKA WEST OTOK V PRESP. J.				KOŽNO VNETHJE STROJ ZA SEDEV					NAJSTNIK	PAPIGOVKI PODOBNA KUZNA BOLEZEN	
						KRAJ PRI CERKNICI	RASTLIN-SKI ROD JAVOR	TATINSKA PTICA IGRALKA DAGOVER						TORINO POSODA ZA VODO		ŽEBELJ ZA OKO-VANJE
ČLOVEK. KI KAJ NABIRA											ANTWER-PEN (FR.)					
SPROSTITEV OPOJENEGA JAJCECA											ŠVIC. ALPSKI SMUČAR (MAX)	IGRALKA PAPAS NOROST. SMESNOST				
KURIR. ODPOSLANEC					ZIDAR-SKA ŽLICA TAJSKA					SPOLNA ZLEZA ČEŠKO M. IME						
NEKD. AVSTRAL. PLAVALKO (DAWN)								IGRALEC TADIC TRENJE						OČE OLIVER MLAKAR		
IME PREBIVALCA PO KRAJU							KLADA ZA SEKANJE LANTAN						LEHA			
PEVKA PAVONE						DEPARTMA V SREDNJI FRANCIJI							SL. POPEVKAR (PETER)			
DEL VIETNAMA						RT NA OTOKU RUGEN							AVTOR VINKO KORENT	RADKO POLIC		

Teritorialna obramba Slovenije ima novega poveljnika

Predsednik predsedstva Slovenije Janez Stanovnik je v ponedeljek, 26. septembra 1988, čestital generalmajorju letalstva Ivanu Hočevanju ob njegovem imenovanju za novega poveljnika TO Slovenije.

Na krajši slovesnosti je Janez Stanovnik govoril o razvoju teritorialne obrambe in poudaril, da smo pri tem dosegli velik napredek. Dejal je tudi, da si bomo v naši republiki tudi v prihodnje prizadevali, da bi ustvarili takšne razmere, da se bo teritorialna obramba, supaj z drugimi sestavinami SLO in DS, razvijala v sodobno in učinkovito teritorialno vojsko.

Generalmajor Ivan Hočevanar je večji del mladosti preživel v Kostanjevici na Krki, gimnazijo pa je končal v Brežicah in se vpisal na letalsko akademijo. Tam je bil najboljši študent v svoji generaciji. Po študiju je služboval v več krajih, med drugim tudi v Cerkljah.

General Hočevanar sodi v mlajšo generacijo slovenskih oficirjev in je najvišje vojaške šole končal po vojni.

Pred prevzemom dolžnosti poveljnika TO Slovenije pa je bil načelnik centra visokih vojaških šol vojnega letal-

stva in protiletalske obrambe.

Sprejema se je udeležil tudi dosedanji poveljnik TO Slovenije generalpodpolkovnik Edvard Pavšič, ki odhaja v pokoj.

B. K.

Velik uspeh v ZRN

Miličniki-konjeniki so se pred dnevi vrnili iz nekajdnevnega uspešnega gostovanja v Zvezni republiki Nemčiji. Tam so se udeležili prijateljskega srečanja in konjeniškega turnirja v Wiesbadnu, ki sicer tesno sodeluje z Ljubljano.

Konjeniškega turnirja se je udeležilo šest ekip, in sicer Montreuxa iz Švice, Berlina-Kreuzberga, ekipa policije iz Wiesbadna, konjeniškega kluba iz tega mesta in ekipa konjeniškega kluba iz Ljubljane ter miličniki-konjeniki.

Tekmovali so v dresuri, preskakovanju ovir in kombinaciji. Posebnost tega turnirja pa je v tem, da organizator zagotovi konje. Nekaj minut pred nastopom pa so si jih tekmovalci izžrebali. Vsi konji so bili dobro pripravljeni in je bilo le od konjenika odvisno, kako sta opravila nalogo. To pa so mi-

ličniki-konjeniki opravili dobro, saj je bil Štefan Forjan v dresuri prvi, v preskakovanju ovir pa drugi. Ekipno je miličniška ekipa zmagala tudi v dresuri. V kombinaciji pa je bila ekipa tretja.

Kot je povedal vodja ekipe Janez Košir, so obisk v tem prijateljskem mestu izkori-

Čeprav miličniki-konjeniki niso imeli na turnirju v pobratenem Wiesbadnu svojih konj, so se vseeno odlično odrezali.

B. K.

Na zadnji seji predsedstva jugoslovanske borčevske organizacije Matića še odstavili

Vojvodina bo predlagala drugega kandidata

Na zadnji seji predsedstva ZZZB NOV Jugoslavije so poleg njegovega še prej objavljenega odstopa še odpoklicali Petra Matića ter sprejeli odstop Dušana Pekića. Pri tem se je Pekić opravičil za netočno Tanjugovo formulacijo o tem, zakaj da je odstopil. Novega sekretarja bo predlagala ZZZB NOV Hrvaške.

45. obletnica ustanovitve 31. divizije, Vojkove brigade in bolnic »Franja« ter »Pavla« – v nedeljo, 2. oktobra v Cerknem (ob občinskem prazniku Idrije)

Program prireditev

ob 9. uri: Slavnostna seja Skupščine občina Idrija s podelitvijo priznanj in nagrad občine Idrija – v prostorih Osnovne šole Spomenik NOB Cerkno)

ob 10.30 uri: Otvoritev razstave o ustanovitvi in bojni poti Vojkove brigade – v prostorih Muzeja partizanske bolnišnice »Franje« v Cerknem)

ob 11. uri Proslava ob 45-letnici ustanovitve Vojkove brigade in XXXI. divizije NOV – Slavnostni govornik na proslavi bo Marko Bulc, predsednik Gospodarske zbornice Slovenije – (na ploščadi pred Hotelom ETA v Cerknem)

ob 14. uri Odkritje spominske plošče na javki partizanske bolnišnice »Franja« (v Logu v Dolenjih Novakin)

Domicilna odbora Vojkove brigade in XXXI. divizije

Vabila in obvestila

Obveščamo in vabimo borce in borke 9. SNOUB – Kočevske na srečanje za 45-letnico njene ustanovitve, ki bo **8. oktobra 1988 v Kočevju**, v prostorih Ljubljanske banke (zraven avtobusne postaje) z začetkom ob 11. uri. Srečanje bo časovno združeno z občinskim praznikom naše domicilne občine Kočevje. Avtobusne zveze s Kočevjem so ugodne.

Tovariški pozdrav in nasvidenje!

Skupščina obč. Kočevje in Odbor 9. SNOUB – Kočevske

x x x

Proslava 44. letnice 1. padalskega bataljona NOV in POJ bo 9. oktobra na letališču Cenej pri Novem Sadu. Na letališče Pleso v Zagreb pridite 9. oktobra ob 5. uri. Oglasite se kapetanu Ernestu Ferku na vhodu na

letališče. Ob 8. uri bo odhod avtobusa v Novi Sad. Ob 10.30 bo svečana postrojitev pripadnikov bataljona, ob 11. uri pa bo letalski program. Ob 13. uri bo kosilo v domu JLA in ob 16. uri povratek v Beograd.

Vabilo velja tudi vsem pripadnikom, ki niso prejeli vabila.

Organizacijski odbor padalcev veteranov Novi Sad

x x x

Sklicujemo ustanovami zbor skupnosti borcev 1. in 2. tankovske brigade NOVJ (z območja SR Slovenije) **v soboto, 8. oktobra 1988, ob 10. uri v Ljubljani (v dvorani Doma JLA, Trg Osvobodilne fronte 13).**

Vabimo nekdanje borce in borke 1. in 2. tankovske brigade (z območja SR Slovenije), da se ga udeležijo.

Za iniciativne odbore Nace Golob in Zdravko Mihec

Ob prazniku vezistov

V osrčju gore

Hrib nedaleč stran od Ljubljane. Prav nič se ne razlikuje od številnih hribov pri nas. Toda le redki vedo, da v svojih nedrih skriva center, iz katerega vodijo in prihajajo številne telefonske ter telegrafске zveze, ki jih uporablja Jugoslovanska ljudska armada in tudi PTT ter RTV.

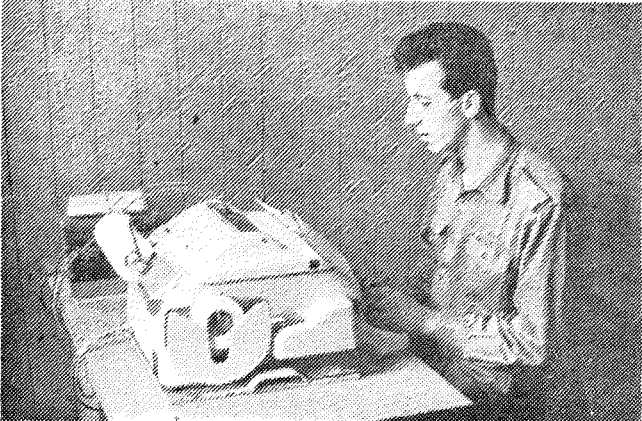
Ob obisku v enoti za zveze, ki ji poveljuje starešina Jozo Kukavica, so nam omogočili ogled tega pomembnega objekta.

Pri vhodu v skromno hišo nas je pozdravil starešina Miljenko Belina. Na kratko je opisal namen njihovega centra in se seveda dotaknil življenjskih ter delovnih razmer pri njih. Naprave, ki jih vzdržujejo skupaj z vojniki, morajo delati štirindvajset ur na dan in vse leto. Vojaki so na dolžnosti v centru osem ur, osem ur počivajo in osem ur opravljajo druge dolžnosti. Vendar pa so nam zagotovili, da sedanjega dela ne bi zamenjali za nobene drugega v vojašnici.

Starešine pa so v centru štirinajst dni, nato so štirinajst dni prosti, nakar so štirinajst dni v matični vojašnici Ljubo Serčer v Ljubljani.

Po stopnicah, ki se strmo spuščajo v globino, smo negotovo sledili starešini Miljenku Belini. Najbolj navdušeni so jih našli več kot stotideset. Prišli smo v končno etažo. Vstopimo v ozek in dolg obokan hodnik. Od daleč slišimo hrup in zavohamo plinsko olje. Na koncu hodnika nam Miljenko pokaže prostor, kjer imajo agregate, ki so pripravljeni, da začnejo delovati in oskrbovati naprave z električno napetostjo, če pride v omrežju do izpada.

Nekaj korakov in že smo bili v veliki dvorani, kjer je veliko naprav za zveze. Preko njih lahko vsak trenutek dobijo zveze s katerokoli vojašnico v Sloveniji in Jugoslaviji. Naprave so avtomatizirane, in ko

Agim Hotović je po poklicu elektrovarilec. Med vezisti pa je postal pravi strokovnjak za teleprinter.

nekdo pokliče neko številko in je ta zasedena, čaka, dokler ni prosta in opozori uporabnika, da ima zvezo.

V dvorani pa je bila poleg dežurnih vojakov in starešin tudi skupina strokovnjakov iz Iskre – tozdr Elektrozveze in Vojaško tehničnega inštituta v Beogradu, ki preizkuša novo radijsko relejno napravo, ki jo strokovno imenujejo RRU 9C. V uporabi je tudi naprava RRU 9B, ki pa je že nekoliko zastarela. Novo napravo šele preizkušajo in je izdelan samo prototip. Prvi rezultati so ugodni, vendar bo treba do nulte serije opraviti še vrsto preizkusov.

Ta ugotovitev je pustila senco na našem obisku pri vezistih.

Vezisti praznujejo svoj praznik v spomin na 26. september 1941, ko je bilo v Stolicah znamenito zasedanje. Takrat so postavili temelje poveljevanja in vodenja v partizanskih odredih, vse to pa ne bi moglo delovati, če ne bi bilo zanesljivih in varnih zvez. Hkrati pa je na ta dan začela oddajati tudi radijska postaja nekega partizanskega odreda v zahodni Srbiji.

B. K.

Obvestilo naročnikom – neplačnikom

Med našimi 22.000 naročniki, katerih večina je poravnala naročnino za letošnje leto, vas je nekaj, ki ste na to obveznost iz tega ali onega razloga pozabili, vendar pa ste doslej pustili tudi opomin, ki smo vam ga poslali. Časopis seveda prejimate in ste zatorej še vedno naši redni naročniki. Dovolite nam torej, da vas tudi po tej poti opomnimo na vaš dolg.

Vsem, ki do 15. oktobra ne boste poravnali naročnine za leto 1988, bomo v novembru nehali pošiljati TV-15.

Iskreno upamo, da se ne boste želeli znajti na seznamu črtanih naročnikov.

Uredništvo

naš
tv-15 TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani. Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780. V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-ilektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, vodja uprave – IGOR MIRTIC, tajnica uredništva – MARA OKORN. Uprava in naročniški oddelek: Ljubljana, Miklošičeva 28. Telefon: 327-780. P. P. 598. Žiro račun: Založba Borec (TV-15) 50101-603-45772. Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKJA, MILAN FILIPČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK. TV-15 izhaja kot tednik. Cena izvoda: 700 din. Tisk in korekture: ČGP Delo, Ljubljana. TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).